

NAGYKANIZSAI HONISMERETI FÜZETEK

22

Az építészeti értékek helyi védelme

1999

Országos konferencia

AZ ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKEK HELYI VÉDELME

ORSZÁGOS KONFERENCIA

Nagykanizsa, 1999. március 4.

Rendezők:

**ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság
Nagykanizsa Megyei Jogú Város Önkormányzata**

Kiadja:
Nagykanizsai Városvédő Egyesület
Nagykanizsa Megyei Jogú Város Önkormányzata

Felelős kiadó:
Lovrencsics Lajos

Szerkesztette:
Kovács Erzsébet
(ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság)
Karmazin József főépítész
(Nagykanizsa megyei jogú város)

2009.08.27

Nyomdai munkálatok:
Kanizsai Nyomda Kft.

Felelős vezető:
Brenner Árpád

Tartalom:

Tüttő István Nagykanizsa megyei jogú város polgármestere	Üdvözlő beszéde	5
---	-----------------	---

Előadások:

Dr. Winkler Gábor egyetemi tanár, Sopron	Helyi védelem — miért és hogyan	9
--	---------------------------------	---

Orosz Bálint a VÁTI műteremvezetője	Az építészeti értékek helyi védelmének helyzete Magyarországon	19
---	---	----

Karmazin József városi főépítész	A helyi védelem tapasztalatai Nagyka- nizsán	25
--	---	----

Dr. Tihanyi Csaba megyei főépítész	A helyi védelem tapasztalatai Baranya megyében	29
--	---	----

Olajos Csaba területi főépítész	A helyi védelem tapasztalatai az észak- magyarországi régióban	31
---	---	----

Hozzászólások, vita:		35
-----------------------------	--	----

Németh Ferenc
főosztályvezető, NKÖM

Kerekes Sándor
ICOMOS tag

Korompay Katalin
főtanácsos, Budapest Főpolg. m. Hiv.

Román András
főtitkár, ICOMOS

Mihucz Ildikó
területi felügyelő, OMvH/MÜFIG

Dr. Fejérdy Tamás
elnök, ICOMOS

Sáros László
főépítész, Jászberény

Dimény Gábor
építész, É-dunántúli Főép. Iroda

Szilágyi István
városi főépítész, Szombathely

Frics Gyula
Nógrád Megyei Közgyűlés H., Salgótarján

Ivicsics Péter
területi felügyelő, OMvH/MÜFIG

Dr. Tihanyi Csaba
Baranya megyei főépítész

Klaniczay Péter
területi felügyelő, OMvH/MÜFIG

Hankotay Marietta
Szombathelyi Főépítész Iroda

Dr. Winkler Gábor
egyetemi tanár, Sopron

Tahi-Tóth Nándorné
területi felügyelő, OMvH/MÜFIG

Dr. Román András Összefoglalója
az ICOMOS Magyar Nemzeti
Bizottság főtájkára

Mellékletek:

61

**TÜTTŐ ISTVÁN
ÜDVÖZLŐ BESZÉDE**

Először 754 éve említették írott források Nagykanizsát. A város olyan történelmi leleteket is fel tud mutatni, amelyek kora közel 4500 év. Városunkat hosszú idő óta meghatározóan a kereskedelem tartja életben. Mindig is regionális központja volt ennek a területnek. Ha belelapoznak abba a könyvbe, amelyet az Önök részére szeretettel átnyújtottunk, megismerhetik a város a jelenkori történetét is.

Nagykanizsa arra is büszke, hogy a török hódoltság csak 1600-tól 1690-ig tartott, a 150 évből megúsztunk jó pár évtizedet. Ez az a város, amelyet a gazdaság alapozott meg és a kereskedelem rajzolta arculatát, amely a római korban a borostyán út egyik megállóhelye volt, ahol később nagyon hamar egymásra találtak és megteremtették életfeltételeiket németek, horvátok, szlovének.

Mi úgy gondoljuk, hogy a város lakói lokálpatrióta módon már nagyon korán, érdemben foglalkoztak a város védelmével, még akkor, amikor a nagy panelház

építések időszaka volt. Természetesen Önök Kanizsán is találkozhatnak ilyen városrészrel, úgy hívják, hogy Keleti városrész. Nem vagyunk büszkék az épületek stílusára, de arra mindenképp, hogy ilyen mennyiségű házat tudtunk építeni, az akkori stílusnak és lehetőségeknek megfelelően. Ez a városrész is bizonyította, Kanizsa gazdasági fejlődésének dinamizmusát és a lakosság számának óriási növekedési ütemét. A háború itt is súlyos károkat okozott, pedig a trianoni békeszerződés előtt Nagykanizsa volt a jelenlegi Horvátország kétharmad részének gazdasági és ellátóközpontja, sőt itt volt az akkori tengerészeti kapitányság is. Bízunk benne, hogy a tenger felé vezető út melletti elhelyezkedése

ismét központi szerepet biztosíthat városunknak, hiszen az V. sz. európai korridor is itt halad át. E fejlődés záloga, az a villamosított vasútvonal, amely Triesztől egészen Kievig vezet. Nagy eredmény ez, mert talán nem mindenki tudja, hogy az elmúlt 50 évben Balatonkeresztúr és Nagykanizsa között nem volt villamosítva a hálózat, de most sikerült ezt a fehér foltot is eltörölni.

Nagy örömünkre szolgál, hogy az M 7-es pálya folytatása ma már nem a távlati elképzelések között szerepel. Az élet kikényszeríti az autópálya kiépítését a határig és nyomvonala átvezet majd Nagykanizsán, Nagykanizsa és Palin között. Mi bízunk abban, hogy ennek rendkívül nagy gazdaságélénkítő hatása lesz. Szeretnénk azt is remélni, hogy az ország X. Logisztikai Szolgáltató Központja, amelynek megvalósíthatósági terve már elkészült, városunkban lesz. Ha elkészül, az Ipari Park szintén hozzájárul majd a gazdaság élénkítéséhez. Nagykanizsa nyitott város. Csány László 1847-ben azt mondta, hogy Kanizsa a régió központja. Mi a régiók kapuja szlogent használjuk, hiszen ha ránézünk a térképre, az Európai Unió regionális felosztását nagy valószínűséggel úgy fogják meghatározni, hogy Nagykanizsa a déli és az észak-nyugati régió határán helyezkedjen el. Ezt a közlekedési úthálózat determinálja, rajtunk keresztül lehet eljutni egyik területről a másikra. Nagykanizsa 54 500 lakosú város, de szomorúan kell mondanom, hogy Magyarország egészéhez hasonlóan mi is folyamatosan fogyunk. Természetesen csak a gazdaság élénkítésével lehet olyan feltételt teremteni, hogy a családok több gyermeket vállaljanak. Mi azon vagyunk, hogy ez a fogyási tendencia megforduljon városunkban.

Hasznos tapasztalatokat kívánok Önöknek, hiszen az ilyen konferenciák legfontosabb célja, hogy megosszuk egymással ismereteinket, és olyan tapasztalatokra is szert tegyünk, amelyek mások gyakorlatában jól érvényesülnek. Bízom abban, hogy Önök Nagykanizsából jó emlékeket visznek magukkal, kívánom, hogy érezzék jól magukat és tanácskozzanak eredményesen.

ELŐADÁSOK

Dr. Winkler Gábor

HELYI VÉDELEM — MIÉRT ÉS HOGYAN?

Most és itt első sorban építészeti értékeinkre gondolunk, bár vonatkozhatna a cím más kultúrtörténeti értékekre és környezetünk természeti értékeire is. Megnyugtató feleletet adni nem könnyű. Azonban kíséreljük meg megmagyarázni, mit is értünk „helyi” védelem alatt. Hogyan lett egyáltalában műemlékvédelemből „nem helyi” — azaz „központi” védelem? Mert hiszen az, hogy ami helyben van, azt a helyben lakóknak kell megoltalmazni egészen természetesnek tűnik.

A települések lakói ősidők óta építkeznek: amit építettek, az becses és védendő értéknek számított. És ebben az értékben benne volt a háztulajdon fontossága, az épületnek vagyontárgyként való megbecsülése. De ösztönösen védelmezték a házak megszokott otthonosságát, becsülték hagyományos légkörét, az emlékek sokaságát, melyek ébren tartották bennük azt az érzést, hogy nem gyökértelenek. A belvárosi háztulajdon együtt járt a polgárjoggal, a ház gazdagsága a tulajdonos méltóságát hirdette. Mindez helyben volt. Természetes volt tehát, hogy ezt a kincset magának a tulajdonosnak kellett megóvni, gondosan fenntartani, ápolni és gondozni.

És mégis: az épített környezet legbecsesebb darabjainak — a „művészeti emlékeknek”, műemlékeknek — védelmét kezdettől fogva „nemzeti” kötelességnek tekintették. Nem szeretnék ebbe a kérdésbe túlságosan belebonyolódni. A műemlékvédelem történetével foglalkozó munkákból egyértelműen kiderül, hogy a nemzeti ereklyének számító műemlékek védelmét a nemzeti államok szervezték meg. A múlt fontos dokumentumainak megőrzése egyidős a nemzeti érzés kiteljesedésével, a nemzeti államok megalakulásával. A műemlék a nemzeti önállóság és a nemzeti nagyság kézzel fogható dokumentuma, amely minden másnál jobban hitelesíti a nemzet történetét, erősíti az önazonosság érzését. A nemzet fennmaradása tehát egyet jelentett a nemzeti dokumentumok megőrzésével. És ez igazából csakis a nemzeti állam feladata lehetett.

De igazából mi is volt az, amely a nemzet nagyságát és fényes történetét bizonyította? Természetesen nem a polgárok szerény házai, nem az apró falusi porták vagy a fából ácsolt vízimalmok, pajták és más gazdasági épületek. A

nemzetek nagyságát a királyi várak és paloták bizonyították, no meg a városok főterén álló, égbe nyúló tornyú székesegyházak, az apátságok és kolostorok monumentális együttese. Amikor elkezdődött az épített örökség szervezett védelme, tudatosan ezeknek az értékeknek a védelmére törekedtek. Az első rendeletek, a műemlékek legkorábbi lajstromai, kizárólag ilyen emlékeket védelmeztek és foglaltak magukba. A szervezett állami műemlékvédelem a rendelkezésére álló anyagi eszközöket kizárólag ezeknek az emlékeknek a megóvására és „korhű” helyreállítására fordította.

A hivatalos műemlékvédelem képviselői hosszú ideig nem vették figyelembe, hogy a nagy műemlékeken túl másféle, fenntartásra és megóvásra érdemes emlékek is léteznek. Nem tűnt fel nekik a polgárok hűségese ragaszkodása környezetükhöz, ódon lakóházaikhoz, apró palotáikhoz, a vidéken élők vonzalma szerény kastélyukhoz vagy kis kúriájukhoz. Pedig a 19. század embere számára egyáltalában nem volt mindegy, hogy hogyan alakul ezek sorsa. Sopronban 1981. július 30-án id. Stornó Ferenc és 18 társa fellebbezést nyújtott be az új városháza építése ellen. Egyik fő érvük az volt, hogy az elfogadott „tervezet kényszeríti a város közösségét, hogy egész sor házat [...] megvegyen, csak azért, hogy a házakat lerombolja és a telkeiket az utca kiszélesítésére használja fel.” Az öreg városháza tömbjének bontás ügyében fellebbezőkhöz egy hónappal később még százötvenhárom polgár csatlakozott.

Az első hivatalos műemlékjegyzékek szerény füzetecskék voltak. Friedrich István „Hazai műemlékek és régi épületmaradványok jegyzéke” 1872-ben látott napvilágot. A lajstrom hét soproni emléket tartalmazott. „Magyarország fenntartandó műemlékek hivatalos jegyzéktervezete” 1916-ban jelent meg. E lajstromban öt templom és két vallási tárgyú emlékmű szerepelt. Győrből hat, Székesfehérvárról öt, szombathelyről négy emléket vettek fel a védendő épületek listájára. A legtöbb műemléket — szám szerint tizenhét darabot — Budapesten írták össze.

Büszkén kell azonban megemlítenem, hogy Sopronban a „központi” lista mellett volt egy „nem hivatalos” — mai szóhasználattal: „helyi” — lista is. Ezt Heimler Károly 1936-ban megjelent „Sopron topográfiaja” című munkájának „Műemlékek, műemlék jellegű épületek” fejezete tartalmazta. E listában a római kori romok és töredékek, középkori templomok és kápolnák mellett helyet kaptak a barokk és klasszicista polgárházak, ismert szobrok és emlékművek is. Természetesen ez a jegyzék nem rendelkezett semmiféle jogi alappal, egyszerű számadás volt a város építészetének sokszínűségéről és gazdagságáról. A listázott házak közül ennek ellenére 1945-ig egyet sem bontottak le és nem is alakítottak át. Egyszerűen e lista a gyakorlatban mégis csak az építészeti értékek helyi védelmének feladatát látta el.

A második világháború utáni műemlékvédelem története nagy vonalakban

ismert: az építészeti emlékek sorsának alakulásáról Román András is beszámolt. Jól emlékezünk rá, hogy a védett épületek köre egyszer szűkült, máskor bővült, a listán szereplő házak száma azonban nagyjából tízezer körül mozgott és ma sem sokkal több ennél a számnál. A hivatalos műemlékvédelem körének ilyen léptékű kitágítása természetesen komoly előrelépést jelentett, különösen, ha meggondoljuk, hogy az emlékek között elvéve egy-egy historizáló épület, szép szecessziós polgárház, sőt egy-két korai építészeti emlék is szerepelt.

Volt azonban a hivatalos jegyzék közreadásának egy más fajta, kevésbé örvedetes következménye is. A „tiltás” magában hordozta a „megengedés” lehetőségét is. Hamarosan kiderült, hogy a listázott emlékek nem, vagy csak nagy ügyel-bajjal bonthatók. Közülük a legtöbb fenn is maradt. A települések akkori politikusai, a városi hivatalnokok, de maguk az emberek is úgy fogták fel, hogy a védelem alá nem eső épületek minden további meggondolás nélkül lebonthatók. E gondolkodást csupán fékezte, de soha nem tudta ellensúlyozni a „műemléki jelentőségű területek” határának megvonása.

A védett lista közzététele tehát egyfajta rombolási lázat indított el, amelynek számtalan szép épület, épületegyüttes esett áldozatául. Ugyanígy sok helyen a műemléki jelentőségű terület határain is hatalmas bontásba kezdtek. Egész negyedek, történeti városrészek pusztultak el Veszprémben, Székesfehérvárott és Győrben is. A rombolás indoka mindig ugyanaz volt: „az épület nem szerepel a védett házak országos listáján”. Megjegyzem, hogy e gondolkodás még ma sem ismeretlen. Győrben napjainkban a magántulajdonba került Frigyes-laktanya — Alpár Ignác elképzelései alapján épült, szép épületegyüttes — fennmaradása forog végveszélyben. Megmentésével kapcsolatban új tulajdonosa semmiféle érvet és indokot nem kíván meghallgatni: makacsul azt hajtogatja: az épület sorsa felett egyedül neki van joga dönten, hiszen az együttes nem élvez védettséget.

Régi épületek bontásában nagy gyakorlattal rendelkeztek a győriek. Városfejlesztés ürügyén — egy korábban elfogadott rendezési terv elhatározásai alapján — Győrben az 1960—1980. közötti években hatalmas területeket „tettek szabaddá” az új épületeknek. Nem csupán roskadozó, öreg házakat, csendes, barátságos udvari szárnyakat, hanem egy-két emeletes, elegáns polgárházakat is szép számban lebontottak. Különösen súlyos áldozattal járt a történeti belvároson keresztül tervezett sok sávú autót megvalósítása. A hagyományos építészeti környezet esztelen pusztítása ellen először az utca embere emelte fel a szavát. Máig élénken él bennem az emlék: Győrben 1970-ben kiállítást rendeztek „Győr-Sopron megye épít” címmel. A kiállítás vendégkönyvében az ilyenkor megszokott, illedelmesen dicsérő, lelkes szavak mellett éles bírálatokat olvashattunk: hagyják végre abba az út építésével kapcsolatos rombolást, az új házak építése helyett fordítsanak több figyelmet a meglévő régi házak helyreállítására.

Az akkori idők hivatalai természetesen ez időben is energikusan visszautasítottak minden kifogást. Érvelésük mindig is az volt, hogy a bontások során a műemléki érdekek nem vagy csak alig „sérülnek”. A városrendezők pedig nem mérlegelték, hogy a régi utcásoknak, barátságos belső udvaros házaknak is van értéke. Sok esetben persze nem országos értékek ezek, de az adott helyen mégis csak fontosak. Valahogy úgy, ahogy a matematikában: ahol a számjegyek tényleges értékét helyzetük határozza meg. Ha a városképet alkotó helyi értékű házak elpusztulnak, egy-egy utcasor, tömb vagy akár maga a városrész is arcát veszítheti.

A felismerés alapján először Budapesten született helyi védelmi lista. Persze ne felejtjük el, hogy a fővárosnak sokáig önálló műemléki felügyelősége volt, ahol a központi védelem mellett könnyebb volt egy fajta helyi védelmet is megvalósítani. De születtek máshol is helyi rendeletek, így többek között Vácon, ahol egy műemléki világnap alkalmából deklarálták a helyi védettséget. Az ünnepségen kiosztott rendelet szövege sok településre elkerült. Feltételezem, hogy nem egy helyen ennek a rendeletnek a szövege szolgált alapul a helyi védelem megvalósításához.

Pápán másképpen alakult a helyzet. E városkába — lévén szegény és politikailag megbízhatatlan település — alig jutott központi pénz új házak építésére. Igaz, a történeti belváros jó részét egy elképzelt „modern” városrész megvalósítása céljára szemelték ki, de e területen az építési tilalom elrendelésén túl szerencsére szervezett épületrombolás nem történt. Pápán a belváros megújítására készített rendezési terv melléklete tartalmazta a helyi érdekből fenntartandó épületek listáját. A terv szabályozási előírása, melyet 1977-ben a városi tanács tagjai elfogadtak, előírta a helyi védelemben részesített házak megtartását és „műemlékekhez méltó helyreállítását”.

Az 1980-as években Győr-Gyárváros helyzete vált kritikussá. Ez a hagyományos munkásnegyed a 20. század legelején épült, szép szecessziós házainak egy része napjainkig változatlan formában fennmaradt. Az itt élő munkásarisztokrácia gyors meggazdagodása a házak gyökeres átépítését, bővítését igényelte. Természetesen a kis lakótelep sem képviselt országos értéket, a központi műemlékvédelem pedig arra hivatkozva, hogy a háborúban megsérült házak egy részét szakszerűtlenül állították helyre és az 1960-as évek emeletréépítései során több ház jellegét veszítette, szerényen elhárította a központi védelem gondolatát. Ismét maradt a helyi védelem lehetősége.

Ez időben az ICOMOS/UNESCO ösztöndíjával az Amerikai Egyesült Államokban jártam. Megvallom, nem akartam minden áron Amerikába utazni. Az Országos Műemléki Felügyelőség könyvtárában nagyszerű könyveket találtam a holland történeti városok megújításáról. Én ezeket a városokat szerettem volna

megismerni és a városmegújítás eredményeit tanulmányozni. Amerikáról pedig azt mesélték, hogy ott nincsenek igazi műemlékek, így gyakran még a 20. század közepén épült házakat is műemlékként tisztelik. Hát mit is keressen egy ilyen országban a műemlékvédő — tettem fel magamnak a kérdést. Amerikai tapasztalataim aztán egészen átalakították szemléletemet. Tengerentúli tapasztalataimat legelőbb éppen Győr-Gyárvaros védelme érdekében tudtam kamatoztatni.

De hogyan is működik az amerikai műemlékvédelem? Kiderült, hogy európai mintára már az 1930-as években összeállítottak egy országos listát. Később semmi említésre méltó nem történt. Amikor a második világháború után eszébe jutott valakinek bejárni a listázott épületeket, megdöbbenve tapasztalták, hogy azok nagyobb részét idő közben lebontották. Ekkor határoztak úgy, hogy a védelem alá helyezés jogát „szétosztják” a szövetségi államok, kerületek és a települések önkormányzatai között. Pontosabban a közigazgatás minden rétegét feljogosították arra, hogy a területén lévő értékesnek ítélt emlékeket saját hatáskörükben védelem alá helyezték. Magát a műemlékvédelem szervezését is „magánosították”: ezt a jogot a National Trust önkéntes műemlékvédő szervezetnek adták át.

Ezt követően alakították ki a műemléki helyreállítások támogatásának pénzügyi rendszerét. Ennek lényege, hogy bármely épület tulajdonosa, akinek a háza valamelyik védelmi listán szerepel, pénzügyi támogatásban részesíthető. E támogatás nagyobb részét nem a pénztámogatás képezi. Ennél több hasznot hoz a régi épületek helyreállítása esetén figyelembe vehető nagyobb ütemű értékleírás, az ezzel járó adócsökkenés, egyéb adókedvezmények és a helyreállításhoz adott kedvező kamatú hitel. Összességében tehát mindig jobb „üzlet” egy meglévő házat szakszerűen helyreállítani, mint azt lebontani és helyére újat építeni.

Amikor az egyik kis városkába érkeztem, vendéglátóm szerény házi ünnepekre invitált. Mit is ünnepeltek Coca-Cola és sajtkrémes keksz mellett újdonsült amerikai ismerőseim? Kiderült, hogy a helyi városvédő egyesület egyik tagjának házat végre helyi védelem alá helyezte a városi önkormányzat. Most már semmi akadálya, hogy hozzáfogjon a kedves, régi ház szakszerű és gondos helyreállításához, vélték a meghívottak és tiszta szívből gratuláltak a fontos eseményhez. Ugye, mennyire más az amerikai közgondolkodás, mint nálunk. Vajon hazánkban ki bontana pezsgőt, csupán azért, mert a tulajdonában lévő házat védettség alá helyezték?

Pedig Amerikában nem is olyan egyszerű a helyi védelem elnyerése. A megtisztelő címet a városháza-n kell megpályázni. Minden esetben megkövetelik az épület értékét bizonyító művészettörténeti szakvélemény benyújtását: utóbbi természetesen a gondos épülettörténeti kutatás eredményeit is tartalmazza. A helyreállításhoz jól érthető kis füzetet mellékelnek, melyben felsorolják, hogy mit szabad,

mit nem és helyette mit ajánlanak a műemlék újdonsült tulajdonosának. E füzet láttán hazai szakértőink finnyásan húzták el szájukat. „Miért nem a Velencei Kartát adják a tulajdonosoknak?” — kifogásolták. Hiszen minden szakszerű helyreállítás alapja ma is a Velencei Karta. Ez minden bizonytalansággal így van. De részleteiben számon kérni a pontos és hiteles helyreállítást mégis csupán e kis füzetke alapján lehet. És ilyen esetben a civil műemlékvédők szigorú bírálói válnak. A pénzügyi kedvezmény ugyanis kizárólag a teljes körű, magas színvonalú, jó helyreállítáért jár. Ezt pedig minden esetben megkövetelik a helyi műemlék tulajdonosától.

A helyi védelem számtalan más, jó példájával is találkoztam. A védett épületek tulajdonosait például folyamatosan ellátják az egyes helyreállítási munkákat ismerető, gyakorlatias kis füzetekkel. Iskolát működtetnek, ahol a régi építési technológiákat tanítják. A lebontott épületek díszzeit, lépcsőfokokat, korlátokat, szobrokat, nyílászárókat, lámpásokat és vasalatokat raktárban őrzik. Helyreállítás során jó hasznát veszik ezeknek, egyszer hiteles mintadarabként szolgálnak, más esetben elpusztult szerkezetek pótlására használják.

Győr-Gyárváros helyi védelmének szövegét az Egyesült Államokban nyert tapasztalatok alapján, 1980-ban készítettem el. A megkötések száma természetesen sokkalta szerényebb volt, mint a központi védelem esetében. A helyi rendelet minden esetben módot biztosított a házak fejlesztésére is. A készülő rendelet kapcsán a helyi emberekkel gyakran elbeszélgettem. Vetített képek előadások formájában ébresztettem rá őket szűkebb pátriájuk értékeire. E megbeszélések gyakran valamelyik kertvendéglőben, egy pohár jó csapolt sör mellett folytak. A helyi lakosok lassanként megértették a rendelet célját és egyre kevesebben tiltakoztak egy-egy megkötése ellen.

Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a terület építési előadója kiváló ismerője e városrésznek és minden esetben a rendelet szellemében dönt. A műemléki helyreállítások tervezésénél és kivitelezésénél tapasztalható nehézségeknek, időhúzásnak és bizonytalankodásnak azonban nyoma sincs. A rendelet egyre inkább „közmegegyezésként” működik. A város főépítésze nemrégén kidolgoztatta az ablakok szakszerű cseréjéhez szükséges asztalos részletterveket. A győri önkormányzat a helyreállításokhoz előbb-utóbb anyagi támogatással is szeretne hozzájárulni. A helyi védettségű terület háztulajdonosai esetenként még „túl is teljesítik” az előírásokat. Jó divattá vált például a korábbival megegyező fa kerítés alkalmazása.

Győrben később sikerült a képviselőtestülettel az egész városra érvényes helyi listát is elfogadtatni. A helyi értékek felmérése az egyes városrészek bejárásával készült. Minden jelentősebb épületről — a napjaink épületeivel bezárólag — leírás és fényképfelvétel készült. Megfelelő mérlegeléssel alakult ki a végleges

lista, melyet a győri honatyák egyhangúlag megszavaztak. Nagy örömmre a védett házakat egységes táblával is megjelölték. „Helyi építészeti érték”, olvashatjuk a szerény fémtáblákon. Alatta a védetté nyilvánítás évszáma és a rendelet száma.

„A helyi rendeletek egyik alapvető, nagy problémája a másodfokú hatóság hiánya” — hívta fel a figyelmemet Zádor Anna professzornő, aki az elmúlt évszázad építészeti emlékeinek védelmével kapcsolatos módszertani javaslatomat véleményezte. „A védelemtől a helyi önkormányzat dönt. Félő, hogy esetenként különböző — nem szakmai — okokból megkurtyítják a helyi listát” vélte Zádor Anna. Sajnos, igaza lett. Ez történt például Győrben, a már említett Frigyeslaktanya esetében is. A rendelet újraszavazása előtt ugyanis „kicsempészték” a védett épületek listájáról a becses épületegyüttest, azzal a meggondolással, hogy a hatalmas épületvagyon eladását a megtartás kötelezettsége túlságosan megnehezítené.

Magam nem egy helyi rendelet szövegét dolgoztam ki. A legteljesebbnek a mai napig a soproni Lőverek jellegvédelmét szolgáló előírásokat tartom. Ennek a rendeletnek a megszületését a természetvédők kényszerítették ki. A Lőverekben korábban volt már érvényben hasonló rendelet: ezt a 19. század végén alkották. Sok fontos előírása mellett tiltotta például a macskák tartását: ezzel az itt élő énekes madarakat kívánta megóvni. Az újabb rendelet hasonló szellemben készült: nem csupán a táj és település jellegzetes szerkezetét és a megmaradt házakat védi, hanem az ott lakók életkörülményein is igyekszik segíteni. Ebben a szellemben csendesítették meg a szelíd északi lejtőkre épített városrész gépkocsiforgalmát és szabályozták a környezet védelmét.

Sopronban is azt tapasztaltam, hogy az ott élő emberek egyetértenek a rendeletek korlátozásaival. A hatóság is pontosabban, nagyobb figyelemmel dönt e területen. Igényesebb lett az élet és igényesebbek az emberek. A helyi védelem a védett területen kívül is áldásos hatást fejt ki. Aki a védett házak közelében építkezik, kötelezőnek érzi magára a magasabb színvonalat. Hasonló jó tapasztalatokról számoltak be barátaink és kollégáink Somogyból, Baranyából és az ország más településeiről is. A helyi védelmet a helyi városvédők is kezdeményezhetik, de a település főépítésze is sokat tehet egy-egy becses városrész védelméért. Sok ötlettel, okosan és szellemesen lehet működni az értékvédelemnek e területén.

1997-ben a magyar parlament elfogadta a „Törvény az épített környezet alakításáról és védelméről” cikkelyeit. E törvény a helyi védelem megerteremtését az önkormányzatok kötelező feladatául jelölte meg. Azok a hivatalos és önkéntes műemlékvédők, akik az elmúlt húsz évben olyan sokat tettek a helyi védelem elterjesztéséért, kicsit megszeppenve várják, hogyan alakul a jövőben a „törvény-

2005

erőre emelt” mozgalom sorsa. Magam valahogy úgy vagyok ezzel, mint egykor Arany János. Nagy nemzeti költőnknek lelkes örömmel újságolták, hogy remekműve, a Toldi kötelező olvasmány lett az összes magyar iskolákban. Arany János nem örült, mert arra gondolt, hogy lehet-e Toldi Miklóst „kötelezően” szeretni?

Így van ez a helyi védelemmel is, melynek lendületét, rugalmasságát a helyi kezdeményezés adta. Az, hogy az ügyek helyben intéződtek, a döntések helyben és a helybeliek bevonásával születtek. Pontosan nem tudom még, vajon szeretni fogják-e az emberek az ezután már „törvényben előírt módon” hozott újabb helyi rendeleteket? Hogy úgy működik-e tovább a helyi védelem ahogy eddig? Nagy izgalommal várom a mai nap előadásait. Szívből remélem, hogy a hozzászólók minden aggályomat eloszlatják.

Orosz Bálint

AZ ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKEK HELYI VÉDELMEK HELYZETE MAGYARORSZÁGON

A rendszerváltást követően megszületett az önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény amely a települések építészeti értékeinek védelmét az önkormányzatok kiemelt feladatává teszi többek között az 1985-ös granadai egyezmény az európai építészeti örökség védelméről (Magyarországra 1990 óta vonatkozik) és az 1987-es Történeti Városok Nemzetközi Karátja törekvéseivel összhangban.

Ennek eredményeként mind több önkormányzat él törvényadta lehetőségével, hogy települése számára fontos épületeket és területeket kiemelt gondoskodásban részesítse. A helyi vezetők — képviselők, polgármesterek —, és a civil szervezetek felismerték, hogy gazdasági és kulturális téren is hasznos lehet számukra a település egyedi vonásainak megőrzése.

A törvényalkotásban az 1997-es év ezen a területen további előrelépést hozott: az Országgyűlés először hazánk történelmének, kultúrájának és művészetének pótolhatatlan örökségét jelentő műemlékek védelméről alkotott törvényt (1997. évi LIV. tv.), ezt követően pedig az épített környezet alakításáról és védelméről rendelkező törvényi szinten (1997. évi LXXVIII. tv.). Ezen törvények — az országos védelem keretein túlmenően — nagy súlyt helyeznek a meglévő építészeti és természeti értékek helyi védelmére is.

A mai magyar műemlékállomány több, mint tízezer objektumból áll, településeink történetinek nevezhető, helyi sajátosságokat őrző és megőrzésre érdemes épületállománya azonban az országosan védett emlékek többszörösére — egyes becslések szerint akár három—ötszáz ezerre is — tehető. Ilyen mennyiségű objektum csak helyi szinten kezelhető, és ezek az épületek, építmények, a sajátos városszerkezet és településkép elsősorban az ott élők számára jelentenek értéket. Az országos és a helyi védelem egymásra épülése egy piramishoz hasonlítható, ennek csúcán országos emlékeink közül is kiemelkednek, az UNESCO világörökségébe tartozó objektumok, míg széles alapját az önkormányzatok által helyileg védett építészeti örökség alkotja.

Napjainkra Magyarország megteremtődtek a megfelelő társadalmi és jogi

feltételei annak, hogy a polgárok választott vezetőiken keresztül saját kezükbe vegyék épített környezetük alakítását és védelmét, melyhez egy a VÁTI által 1997—98-ban készített — a Központi Környezetvédelmi Alap által támogatott — kutatás is segítséget nyújthat az önkormányzatok és a szakemberek számára.

Az 1997-es mintavételbe főleg azok a települések kerültek bele egy felkérő levél és kérdőív segítségével, amelyeknél önkormányzati főépítészt alkalmaznak. A főépítészek listáját a KTM Főépítészeti Titkárságának 1997. őszi állapotot tükröző nyilvántartása alapján állítottuk össze.

A mintavétel a főváros 23 kerületét, valamennyi megyei jogú városát és egy-egy megye több városát, ill. községét érintette, összesen 156 helyi önkormányzat kapott felkérést a kérdőívek megválaszolására és meglévő rendeleteik megkülönböztetésére. A visszaérkezett válaszok alapján a kutatás 58 rendelet és 4 rendelettervezet elemzését és tipizálását végezte el, de a jellegzetességek, tendenciák feltárását segítette a kérdőívre adott 58 válasz kiértékelése is. Az átvizsgált rendeletek — leszámítva azt a négy rendeletet, amelyek kifejezetten a támogatást szabályozzák — alapvetően két típusra oszthatók.

Egyrészt a „*rendezési terv típusú*” rendeletek a helyi védelmet a rendezési tervek vonatkozó szabályozási előírásaiban rögzítik, másrészt az „*önálló rendelet típusú*” helyi jogszabályokra, amelyek elnevezésüknek megfelelően kötődhetnek ugyan rendezési tervekhez (pl. Esztergom, Szolnok), de a helyi védelmet külön rendelet formájában szabályozzák.

Megállapítható, hogy az átvizsgált rendeletek közül 26 tekinthető „rendezési terv típusúnak”, míg 28 az önálló rendelet.

Az ún. „*rendezési terv típusú*” helyi védelem a részletes rendezési tervekben (8 db), illetve az általános (18 db) és összevont (2 db) rendezési tervekben jelenik meg.

Ebben a típusban „Pápa volt az első olyan városunk, ahol 1977-ben egy részletes rendezési terv kapcsán a *helyi műemlékek listája* is elkészült és elfogadásra került”. Itt kell megemlítenünk azt a Winkler Gábor — Pápa város főépítésze — által készített „Metodikai útmutató”-t is, amely az alábbiakat tartalmazza: „*A helyi védelem egyik módja, hogy a részletes rendezési tervekhez készülő szabályozási előírást a helyileg védendő épületek lajstromával ellátjuk...*”

Az épületek védelme és megújulása ebben az esetben a részletes rendezési terv elhatározásainak végrehajtásával párhuzamosan valósul meg.”

A „rendezési terv típusú” védelem nagyobbik hányada (18) az általános és összevont rendezési tervek keretében elkészített és a szabályozási előírásokban rögzített helyi védelem.

Ebben az esetben is a településszerkezet, a településkép, az utcakép, az egyedi épületek védelme (gyakran az országos védelmet is érintve) külön fejezetben

van rögzítve, amelyet a védett értékek felsorolását tartalmazó melléklet egészít ki.

A mintavételek alapján végzett vizsgálatok azt mutatták, hogy a „rendezési terv típusú” rendeletek fele foglalkozott az épített környezet részét képező zöldfelületek helyi védelmével.

Ezen zöldfelületek elsődlegesen településszerkezeti, településképi érték szempontú védelme azonban legtöbbször a „Zöldterületek, zöldterületi létesítmények” fejezetben jelenik meg és csak néhány esetben található a helyi védelmet szabályozó fejezetben, amely többnyire csak a művi értékek védelmére szorítkozik.

Az általunk vizsgált „rendezési terv típusú” rendeletek a „kultúrtáj” helyi védelmét egyáltalán nem érintik. Ezt a fogalmat az 1997. évi építési törvény vezet be az építészeti örökség részeként, azonban a fogalom definíciója kimaradt a törvényből.

A helyi védelem másik nagy csoportját alkotó önálló rendeletek szintén két típusra bonthatók, az egyik altípus az építészeti értékek helyi védelméről rendelkezik, ezek elindítója a Lőrinczné Szabó Tünde megyei főépítész asszony által Somogy megyére készített módszertani útmutató, mely felépítésében, terminológiájában és alkalmazott módszereiben megegyezik a „Településfejlesztési füzetek” 10. kiadványában megjelent ajánlással.

Az önálló rendeletek másik fajtája az építészeti és természeti értékek együttes helyi védelméről rendelkezik, ennek alaptípusát a váci rendeletben találjuk, amely több későbbi hozzá hasonló rendelet előfutárának tekinthető. Lényegi különbség a kettő között, hogy a „Településfejlesztési füzetek” alapján készült rendeletek kizárólag csak az építészeti értékekkel foglalkoznak.

Az önálló értékvédelmi rendeletek 71%-a érinti valamilyen formában az értékes zöldfelületek védelmét, azonban csak alig felük (47%) foglalkozik a táji, zöldfelületi értékek védelmével részletesen. A többi rendelet tárgyát „csupán” a művi értékek jelentik.

Egy részükben a védelem elsődlegesen a településszerkezeti, településképi szempontból értékes, vagyis az épített környezethez kötődő zöldfelületekkel foglalkozik (pl. Budapest főváros, Tata, Törökbálint, Pápa, Bük), más részük a zöldfelületeket a természeti értékekkel együtt természetvédelmi értéként, területként kezeli (pl. Szentendre, Kaposvár, Zalaegerszeg), míg nagyobb hányaduk mindkét szempontú védelmet felöleli (pl. Budapest XII. ker., Győr, Berettyóújfalú, Vác, Edelény, Karcag).

Két önálló rendelet foglalkozik csupán a kultúrtáj védelmével (Budapest főváros, Budapest IX. ker. rendelete). Míg a tájat, tájrészleteket természetvédelmi kategóriaként Szentendre és Zalaegerszeg rendeletei védik.

Általánosságban elmondható, hogy a tájat ma Magyarországon elsődlegesen nemzeti parkként, tájvédelmi körzetként, illetve természetvédelmi területként a természetvédelem védi. A „kültúrtáj” fogalmával, védelmével a műemlékvédelmi szakma most ismerkedik, kialakult gyakorlata még nincs e védelemnek.

A VÁTI Műemléki és Építészeti Tervező Irodáján több területrendezési terv épített környezeti munkarészeként készültek olyan metodikai szempontból is újszerű dokumentációk (Hortobágy, Csongrád megye, Tisza-mente, Körös-vidék legutóbb az Országos területrendezési terv I. előkészítő fázisának Kulturális örökség fejezete), melyek már a kultúrtáj védelmének gondolatkörével is foglalkoznak.

Az előzőekben ismertetett, a helyi védelem tekintetében eddig széleskörben alkalmazott, jól elkülöníthető két módszer: az ún. „rendezési terv típusú” szabályozási előírásokban megfogalmazott értékvédelem és az önálló helyi értékvédelmi rendelet megalkotásának módszere azt a kérdést veti fel, hogy mennyiben felelnek meg ezek az új törvényi, jogszabályi háttérnek, amelynek célja helyi építészeti örökségünk védelmének biztosítása.

Előljárójában megállapíthatjuk, hogy a helyi építészeti örökség védelmét az érvényes törvények szerint a helyi építési szabályzatban kötelező rögzíteni és helyi építési szabályzatot kell készíteni az építészeti örökség szempontjából különös figyelmet igénylő területekre is. E tekintetben a törvény azokra az önkormányzatokra is kötelezettséget róhat, amelyek már rendelkeznek általános vagy összevont rendezési tervvel. Azon települések esetében, ahol a meglévő értékvédelmi rendelet és általános vagy összevont, ill. részletes rendezési terv együtt hatályos, ott a helyi építési szabályzatot hat éven belül kell rendelettel megállapítani, ami ilyen esetben indokolja a helyi értékvédelmi rendeletnek a helyi építési szabályzatba történő „beolvasztását”.

Természetesen az önálló helyi értékvédelmi rendelet is továbbélhet, de a helyi építési szabályzatnak mindenképpen kell értékvédelmi fejezetet tartalmaznia. Ez a tény egyértelművé teszi, hogy nem sok indok szól az önálló rendelet megtartása mellett.

A helyi építési szabályzatban megjelenő értékvédelmi előírások tartósságát magának az építési szabályzatnak a törvényben rögzített jóváhagyási rendje biztosítja (1997. évi LXXVIII. tv. 9. §).

Nyilvánvaló, hogy a kétféle rendelettípus kialakulásában, a két módszer alkalmazásában közrejátszhatott az a tény is, hogy a helyi építészeti örökség védelmének szempontjából legfontosabbnak tekinthető törvény készült el legkésőbb.

A zöldterületek vonatkozásában megállapíthatjuk, hogy a helyi építészeti örökség védelmébe — kiterjesztőbb megfogalmazásban az épített környezet védelmébe — beértendő a zöldfelületi rendszerelemek (fasorok, parkok,

tertek stb.) és új elemként a kultúrtáj is, de nem tartoznak bele a természetvédelmi értékek és területek, amelyeket külön jogszabálynak kell védenie.

A zöldfelületi rendszer elemek mindazon meghatározó értékei szerves részét képezik a települési környezetnek, melyek településszerkezeti, településképi jelentőségűek. Ennek megfelelően a rendezési tervek készítése során a településképi vizsgálat részeként — a művi elemek mellett — a meghatározó, karaktert adó zöldfelületi rendszerek, tájszerkezeti, tájképi értékek számbavétele is szükséges.

Az építészeti örökséghez tartozó „kultúrtájak”, tájak védelmének szabályozása a téma újszerűségéből adódóan kimaradt mindkét rendelettypusból. A továbbiakban ezen védelem lehetőségeinek, módszereinek kutatása fontos feladat, hogy minél előbb szerves része legyen az értékvédelmi gyakorlatnak.

Már a rendelettypusok elemzésekor említettük, hogy négy rendelet önállóan csak a támogatásról szól. Milyen viszonyba kerüljön az értékvédelem jogszabályi megfogalmazása a támogatási rendszer jogi szabályozásával? Ha a helyi építési szabályzat tartalmazná az értékvédelmi előírásokat, annak záró rendelkezései például tartalmazhatnák a támogatási rendszer leírását is, de megteheti ezt az önkormányzat — Vác, Gödöllő, Zalaegerszeg és Nyíregyháza példájának megfelelően — önálló rendeletben is. Itt is megemlítjük, hogy legkorszerűbb az a szemlélet, ha az országos emlékeknek is nyújt támogatást az önkormányzat, hisz az országos védelem alatt álló értékek a település legfontosabb értékei közé tartoznak (lásd Nyíregyháza).

Az előzőekben főképpen a helyi védelem, az építészeti örökség védelmének szakmai és jogi eszközeivel foglalkoztunk, ezek módszertani lehetőségeit vizsgáltuk. A módszertani javaslatok végén már szóba került az a gazdasági eszköz, támogatási rendszer, amely nélkül — a megfelelő jogi védelem ellenére — sem lehet komoly eredményt elérni az építészeti örökség megóvása terén.

Az elemzésből kitűnik, hogy az átvizsgált rendeletek fele biztosít valamilyen támogatási formát, elsősorban az önálló rendeletekben megfogalmazva. Említettük azt is, hogy négy, csak a támogatásra vonatkozó önálló rendelet is található közöttük, amelyek az értékvédelmi rendelethez kapcsolódnak. A támogatási lehetőségeket azonban csupán egy terjeszti ki az országos védettségű épületekre is.

Ahogy elvárható, hogy minden település támogassa, magáénak érezze a legértékesebb, országos védettségű épületeit, úgy lenne kívánatos központi támogatásban részesíteni a helyi védelmet is.

Ennek forrását adhatná az idegenforgalom — a turizmus, „a béke iparága” —, amely jelenleg harmadik helyen áll az iparágak közötti összehasonlításban a világgazdaságon belül, és amely Magyarországon is dinamikusan fejlődik.

A parlament által elfogadott országos területfejlesztési koncepció is nagy

hangsúlyt helyez — különösen a kiemelt üdülőkörzetek, a minőségi turizmus fogadóterületei vonatkozásában — a táj és a környezet fokozott védelmére.

Aligha kétséges, hogy a fenti célok nem érhetőek el a települések identitását őrző, sajátos karakterét hordozó építészeti örökség helyi védelme, az önkormányzatok cselekvő részvétele nélkül.

A támogatást az az önkormányzat igényelhetné, amelyik „rendben tartja a saját portáját”, vagyis gondot fordít építészeti örökségének megőrzésére, illetve támogatást kaphatnának az épített örökség megóvása érdekében egymással szövetkező települési önkormányzatok kistérségei is.

Az idegenforgalom és a helyi védelem kapcsolódását pedig úgy lehetne elősegíteni és a későbbiekben pedig vizsgálni, ha létrehoznánk az építészeti örökség területi monitoringját, melynek alapját a turizmus (idegenforgalom) intézményszerének regionális lehatárolása adná.

Ezzel olyan könnyen áttekinthető jogi, műszaki és gazdasági információs rendszert lehetne kiépíteni, amelynek komoly szerepe lenne az érdekeltségek tudatosításában és a kölcsönös előnyökön alapuló együttműködés elősegítésében.

Itt jegyezném meg, hogy egy műszaki információs rendszer településszintű kiteljesítését segítheti elő az ún. RECENTEMENT nevű svájci értékkategórizációs módszer is, melyet az elmúlt év novemberében ismerhettünk meg az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága által szervezett munkaértekezleten. Ennek a módszernek a magyar gyakorlatba való átültetését szeretné elősegíteni a VÁTI Debrecen városrendezési tervének készítése kapcsán, melyhez a svájci állam támogatásával ideérkező szakemberek segítségét is igénybe kívánja venni.

Mindezen módszerek kifejlesztéséhez további biztatást adhat, hogy a kormányprogram kulturális örökségre vonatkozó része, amely az alábbiakat tartalmazza: „A kormány célja, hogy nemzeti örökségalap felállításával hozzájáruljon a nemzeti kulturális örökség — elsősorban az épített örökség — megőrzéséhez és méltó bemutatásához. A kulturális turizmusból származó bevételek egy részét a kormány az említett alapok támogatására szándékozik fordítani.”

Karmazin József

A HELYI VÉDELEM TAPASZTALATAI NAGYKANIZSÁN

Nagykanizsa megyei jogú város már az 1970-es évek első felében alkotott egy olyan komplex környezetvédelmi tanácsi rendeletet, amely a föld-, a víz-, a levegőtisztaság, az élővilág védelmének szempontjai mellett a táj és a települési környezet védelmének, megőrzésének szempontjait is meghatározta. A város a települési karakter megőrzéséért folytatott fejlesztő, városrendező munkáját akkor az elsők között a városközpont rekonstrukció, rehabilitáció eszközrendszerei köré szervezte.

Műemlékes körökben bizonyára emlékezetes az a mintegy 25 évvel ezelőtti egyeztetés sorozat, melynek eredményeként először a város főterén lévő úgynevezett Vasemberház megmaradása és felújítása mellett döntöttek elődeink. Többek között ez a folyamat indította el azt a munkát, amely városunknak a Hild-érem elnyerését eredményezte.

A helyi védelem eredményei és további céljai összegezésében meghatározó fordulópont volt az 1992. évi önkormányzati rendelet megalkotása. Ebben az időszakban, vagy ezt követően számos település (egymástól némiképp eltérő tartalommal) foglalkozott a települések értékeivel.

Nagykanizsán védelem alatt állnak: épületek; épületrészek; utcaképek; egy ún. lakóterület, a MAORT; képzőművészeti alkotások, emléktáblák; növényzetek; természetvédelmi területek. Ezek esetében minden beavatkozás engedélyköteles. Elsődleges cél az eredeti állapot megtartása, illetve ahol ez sérült az idők folyamán, annak visszaállítása.

A városban a védelem összesen 131 épületet érint (59 épület, 72 épületrész). Ehhez jön még az olajipari lakóterület 51 ingatlanával. Ez már 182. A védett képzőművészeti alkotások, táblák száma összesen 58, (37 + 21). Egyéb műalkotás 18, egyházi 21, és 9 dombormű. Védett növényzet és természetvédelmi terület 16 van. Mindez összesen 304 védett emléket jelent.

Fontos eleme a szabályozásnak az eljárási rend, amiből kiemelhetők a volt MAORT lakóegyüttes speciális szabályai és a védelem támogatási rendszere.

A rendelet az engedélyezést a városi főépítész előzetes hozzájárulásához köti.

A védett lakóegyüttes mintegy ötven ingatlanára tételes előírások vannak érvényben, mivel azt kevés volt kimondani, hogy mindent az eredeti állapot szerint kell megőrizni, megújítani (II. f. eljárás).

A támogatási rendszer működésében számos zavar van, hiszen az igények jelentős számúak és nagyságúak, a költségvetés évente — és nehezen biztosít erre előirányzatot —, és többlakásos épületnél nehéz a támogatás kérdésében egyetértő tulajdonosi véleményt összehozni és a jelzőleg érvényesítése is körülményes.

A legalább évtizednyi tapasztalatok olyan kérdéseket vetnek fel, melyek a jövőben befolyásolhatják a tevékenységünket.

Álljon itt a lehetséges kérdések közül 12:

- Helyi értékek védelméről vagy inkább értékek helyi védelméről van-e szó?
- Hogyan fogalmazható meg az érték fogalma, milyen változásokon ment vagy megy át, és hol vannak — ha egyáltalán vannak — határai?
- Mit jelent a védelem? Megőrzést, visszaállítást, a mai igényekhez igazítást?
- A beavatkozásoknak milyen mértéke kívánatos vagy engedhető meg?
- Mi tartozik, tartozhat az értékek körébe?
- Hogyan aposztrofálható a hagyománytisztelet, a városi lét sajátos hangulata, arculata?
- Hogyan kezelhetőek az e téren jelenlévő ellentétes érdekek?
- Hogyan kell a közösség érdekeit képviselve, optimális szintet találni a sokat hangoztatott gazdasági és egyéni érdekek érvrendszerében?
- Minden érték-e, ami régi?
- És miért nem érték — nagyobb részt — ebből a szemszögből nem az, ami közelmúlt béli vagy mai? Felvethető, hogy a technikai robbanás, mely épített környezetünkre kihat, milyen előnyökkel, hátrányokkal járt? Az építőanyag és szerkezetgyártók, a tervezők, az építetők „kreativitás-kényszere” milyen környezetet eredményezett?
- Vajon beszéltek-e a régmúlt időkben élt elődeink is értékvédelemről, készültek-e akkor is olyan szabályok, melyekbe “belefért” az értéktelen, a silány, a nem időtálló?
- Végezetül, kell-e vagy illik is a települések gazdáinak e munkában egymástól tanulni, szükség van-e azonos módon a szabályozásra? Kell-e ebben valamilyen központi — országos — direktíva, jogi iránymutatás?

Valószínű, hogy lehetne fontosabb kérdéseket felvetni, főképpen pedig folytatni ezeket. Arra nem vállalkozom, hogy választ adjak rájuk, mindössze egy téma körre, mégpedig az utolsó szeretnék összpontosítani a továbbiakban, nevezetesen arra, hogy az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. tv. 57. §-a alapján — amely az építészeti értékek helyi védelmének jogi alapja — milyen tartalmú rendelet várható. Ezt azért merem megtenni, mert

az Országos Főépítési Kollégium tagjaként február 23-án volt alkalmunk erről a jogszabály szerkesztőjével közvetlen véleménycserét folytatni. Arra is lehetőséget kaptunk, hogy március 5-éig bármilyen szakmai véleményt továbbíthassunk a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériumba.

A törvény a helyi védelem kérdését az önkormányzat hatáskörébe utalja, a minisztert pedig a 62. §. (2) bekezdésében felhatalmazza, hogy a védelem szabályait — az egységes értékszemléletű védelmet bebiztosítva — rendelettel állapítsa meg. Az önkormányzatok számára továbbra sem kötelező a helyi rendeletalkotás.

A miniszteri rendelettervezet jól elkülöníthetően két helyi rendeletről beszél:

- egyrészt az építészeti értékek helyi védelméről szóló önkormányzati rendeletről, amely része lehet a helyi építési szabályzatnak;
- másrészt egyes területek vagy építmények védelem alá helyezéséről és a részletes — az első fokú hatóság számára támpontokat adó — előírások külön rendelet tárgyát képezhetik, amibe beleértendők az értékvédelem előírt vizsgálatai is.

Hangsúlyt kapott az a tény, hogy a világörökségi és az országos szintű védelem mellett vannak, lehetnek olyan védendő építészeti értékek, amelyek elsősorban a kisebb közösség számára fontosak, mert hagyományt őriznek, az ott élők kultúrájára jellemzőek. Helyben kell megítélni azt, hogy mely sajátosságok, hagyományok határozzák meg a közösség, a település identitását. A védelem kiterjed az épített környezettel összefüggő táj és növényzet értékeire is. A tervezet a védelem két módját különbözteti meg, a helyi területi és a helyi egyedi védelmet. A területi védelem elemeinek meghatározásával (településszerkezet, településkép, táji környezetművelési mód, növényzet-, településkarakter formai, anyag és színvilág együttese) az egységes fogalomrendszer kialakulását segíti. Fontos, hogy az országos védelem köré — azt erősítő — helyi védelmi „gyűrű” alakuljon ki, amely ösztönzi az egyes épületeken, építményeken túl a település bármely alkotásainak vagy növényzetének védelmét.

Ha a helyi építési szabályzat a védelem általános elveit rögzíti, az egyes területekről építményekről külön rendelet rendelkezhet. Az itt előírt értékvizsgálat a döntés megalapozottságát biztosítja, melyhez szakmai háttérrel is kíván majd biztosítani a minisztérium irányelvek formájában. A szükséges vizsgálat mellett ugyanakkor a rendezési tervi szigorúbb egyeztetési eljárási rend itt nem kötelező. A szabályozási terv természetesen jelöli a védelem tényét.

A védelem alá helyező rendelet részletező előírásainál az építésügyi hatósági kezelhetőség a mércé. A védelem alá helyezéshez megadja a rendelettervezet a szakmai követelmények minimumát. A tervezet a szabályozási tervi feltüntetést mellett előírja az önálló nyilvántartás vezetésének kötelezettségét, az e tárgyú

1997. évi kormányrendelet szerint. Az Étv előírásainak feladat- és hatásköri kitétele, önkormányzati főépítési feladatként határozza meg a helyi védetté nyilvánítás szakmai előkészítésének feladatait.

E szempontok szerint tervezzük megújítani Nagykanizsa megyei jogú városban az eddigi szabályozást. A helyi védelem, a közterületek rendje és a reklámozási tevékenység szabályozása előkészítéseként

- közterület szabályozási tervet;
- érték, fejlődéstörténeti, városképi-esztétikai vizsgálatokon alapuló értékka-
tasztert és
- karaktertérképet.

fogunk készíttetni, mely munkára nyilvános pályázat meghirdetését készítjük elő. Nagyon fontosnak tartjuk, hogy az értékek számbavétele és védelme illesz-
hető legyen a következő időszak főbb települési céljaihoz.

Nálunk ez azt jelenti, hogy

- a fenntartható városok körében regisztrált Nagykanizsa értékeinek helyi vé-
delme során követi a fenntarthatóság kritériumait;
- ez is segítheti, hogy a ma még kevésbé megfogalmazott helyi, önkormányzati,
EU integrációs feladatokat illeszteni tudjuk középtávú városi céljainkhoz;
- és az is említésre méltó, hogy az idegenforgalom célterületei kiválasztásában
szerepet játszó szakterület eredményei, hogyan jelennek majd meg a 2000.
évben, amikor Magyarország idegenforgalmi szlogenje az építészeti emlékek
és az épített környezet lesz.

Dr. Tihanyi Csaba

A HELYI VÉDELEM TAPASZTALATAI BARANYA MEGYÉBEN

Az 1970-es években a Baranya Megyei Tanács foglalkozott az építészeti értékek védelmével, és a műemlékvédelemmel. 1977-ben határozatot hoztak arról, hogy a településeken lévő értékeket fel kell tární, értékvizsgálatot kell végezni és ennek alapján helyi védelemben kell részesíteni bizonyos épületeket. 10 év után újra foglalkoztak ezzel a témával. Ennek hatására 1989-ben megszületett az egyetlen megyei tanácsi rendelet, mely az építészeti értékek helyi védelméről szól. Ezt Fehérváron az Országos Műemléki Konferencián 300 példányban terítettük. Ezt a mai — még a holnapi napig hatályban lévő — országos rendelet elődjének lehet tekinteni, annál is inkább, mert a kormányzat felkérésére tanulmányt készítettem, ami ezen alapul. A baranyai gondolatról annyit, hogy a rendeletben nem csak épületekről, hanem településszerkezeti védelemről, illetve a környező tájról is szó van.

Hogyan készültek ezek az értékvizsgálatok? Sok esetben szubjektív ítélet alapján, más esetben az országos védelemből kimaradtak kerültek fel a listára. Azonban amikor helyi védelemről van szó, nemcsak ezeket kell beleértetni. A helyi értékvédelem az én számomra azt jelenti, hogy egy település saját maga döntse el, hogy melyek a védendő értékei. Ez az önkormányzatisággal összefüggő lehetőség. Az amerikai példára utalva kijelenthetem, hogy mi még nem tartunk ott, hogy a műemlék tulajdonosának lenni büszkeség legyen. De a település választott képviselőinek lehetősége és felelőssége az értékek meghatározása. Ez természetesen nem mindig egyezik az országos műemléki elvekkel. Lényege az, hogy laikusokról van szó, akik egy szakértő által eléjük tárt dologról döntenek.

Dönthetnek többféleképpen. Úgy, hogy értékvizsgálat készüljön, dönthetnek úgy, hogy nincs rá szükség, mert az a dűledező ház, amit a főépítész bemutatott, az éppen útjában van egy vállalkozásnak. A döntés az ő felelősségük. Ha eléjük tárták az értékvizsgálat eredményét, akkor soha többé nem mondhatják, hogy nem tudtak a település ilyen értékeiről. Hiszen sok esetben a helyi értékeknek, csak a helyi közösség számára van jelentőségük. Sok esetben nem is az esztétikai érték, hanem az érzelmi kötődés a fontos. Nehéz ezeket a dolgokat összehangolni.

Hiszen általános kategóriákat nem lehet felsorolni. Ami az egyik faluban érték, a másikon nem az.

Az a rendelet, ami most születik, az csak akkor lesz jó, ha nem akar általános kategóriákat felállítani, változatlanul a településre bízva az arról szóló döntést, és nem teszi kötelezővé, a település számára, hogy felkeresse a megyei főépítész, a területi főépítész, az OMvH-t, mielőtt a döntését meghozza. Ezzel szemben kötelezni kell a megyei főépítész, a területi főépítész, az OMvH-t, hogy ha a település őt megkeresi, akkor adjon véleményt, szakvéleményt. Ha nem így működik, a település úgy fogja érezni, hogy kitaláltak valamit, amit nekem kell végrehajtani és meg is mondják, hogy hogyan. Ezt 20 éves tapasztalat mondatja velem. Baranyában 75 településnek van helyi rendelete. Jól, vagy rosszul működik nem ítélem meg. A helyi védelem terén a többi megyéhez képest, nem állunk rosszul.

A rendszerváltás óta azonban a helyzet sokat változott. A polgármester rendszerint nem tudja, hogy a korábbi tanácselnök fiókjában ott van az értékvizsgálat. Abban az időben, ha elkészült az előterjesztés falugyűlést kellett összehívni — de nemcsak azokat, akiknek az épületéről szó volt —, hanem mindenkit. A felmérésekből kiállítást rendeztünk, megvártuk, amíg megnézték, és utána kezdődött a vita, születtek a döntések. Ez anyagi áldozattal járt. Annak, aki meg akarja győzni a partnerét — legtöbbször képviselőtestületek a polgármestert —, annak hathatós érvekkel kell rendelkeznie. A legjobb, ha pénzt tud felmutatni. A biztató szó nem elég, meg kell győzni őket, hogy a mi oldalunkra álljanak. Ha a képviselő-testület félretesz 200 ezer Ft-ot, amit például vissza nem térítendő támogatás formájában annak ad aki hajlandó felújítani az épületét. Jelképes dolog. Nem nagy összeg. 30-40 ezer Ft-ot jelent egy-egy tulajdonosnak. Mit lehet ebből csinálni? Meg lehet nyerni, győzni a partnert, hogy nem csak neki, hanem a közösségnek is érdeke, hogy megújuljon az épület. Mire elég a 40 ezer forint? egy ablak kicserélésére, legyártatására stb, vagy arra, hogy a tulajdonos úgy érezze, hogy valaki segített. és lehetősége van arra, hogy máshol is pályázzon. Ez a rendszer 10 év óta működik. A megye nagyon lassan emelkedő összegekkel, most körülbelül 1 millió forinttal áll rendelkezésükre.

Védett épületek helyreállítására tervvel és költségvetéssel kell pályázni a megyében. A védettségre és a helyi támogatás összegére vonatkozó polgármesteri igazolással. Ha ezek a feltételek megvannak, abban a pillanatban a megyénél is lehet pályázni. Az elmúlt 10 évben a megyében kb. 80 épületet tudtunk támogatni.

Olajos Csaba

A HELYI VÉDELEM TAPASZTALATAI AZ ÉSZAK-MAGYARORSZÁGI RÉGIÓBAN

30 évvel ezelőtt született a gondolat, hogy a helyi védelemmel foglalkozni kell. Illetékességem három megyére terjed ki: Nógrád, Heves, Borsod megye. 600 települést jelent. A helyi védelemre 6 település alkotott rendeletet. Az arány önmagáért beszél. Ezek közül 3 Borsodban, 1 Heves megyében, a többi Nógrád megyében van.

Térségünkben a '80-as években kezdtek megjelenni a helyi védelmi kérdések. 1984-ben találkoztam az első komoly rendelettervezettel, ezek a tervező, első-sorban a tanácsi tervezői szervek szerepét emelték ki. Volt olyan, amikor utca-képpel foglalkoztak, volt amikor településvédelmet, területkatasztert próbáltak megfogalmazni. Nem egy esetben találkoztam helyi védelemre javasolt épületekkel. Volt, amikor utca, házsám is szerepelt a területfelhasználási lapon kijelöltek szerint. Ebből úgy hiszem, hogy kialakulhat egy működőképes helyi védelem. Ez azonban nem általános, nem ment át a köztudatba. Úgyiszlóván csak a tervezők és a szakma hobbijává vált, mert fontosnak érezte. Sok helyen az önkormányzat gondolatvilágáig nem jutott el. Ahová eljutott, ott is, abban a pillanatban, amikor ütközésre került sor, akkor megszüntették a helyi védelmét és le is bontották az épületet. Eléggé ellentmondásos ez a kép.

A rendezési tervek vonatkozásában 600 településből kb. '90-ben jelent meg a helyi védelmi rendelet. Nagyon szép szám, de nagyon heterogén a kép és sok kétely merült fel a működőképességgel kapcsolatban. A támogatási pénzek az Észak-magyarországi térségben nem jelentek meg, 2 évig működött a Központi Környezetvédelmi Alap helyi védelmi támogatási rendszere, azonban egyrészt a mi javaslatunk alapján senki sem kapott támogatást, másrészt a helyi védelem alatt álló épületek magántulajdonban vannak, és csak jogi személyek pályázhattak rá. Oda kell figyelni tehát minden részletre. A szép, értékes épületeket csak úgy tudjuk megmenteni, ha az épületek tulajdonosai pályázati lehetőséghez jutnak. Először ebben az évben találkoztunk azzal a gondolattal, hogy egy EU-pályázat keretében a falufelújítás kérdését prioritásként fogalmazták meg. Érdemes lenne ezt a mozgalmat Magyarországon is felkarolni.

A helyi védelmet illetően ellentmondásos a helyzet. A védelem a helyiek, vagy nem a helyiek ügye? Azzal a gondolattal értek egyet, amit Karmazin József fogalmazott meg, hogy a helyi védelem nem más mint az értékek helyi védelme, az érték pedig az ország építészeti értékállománya, amit országosan vagy helyileg kell védeni. A kérdés, hogy védeni kell, vagy védeni akarjuk?

A jövő nem sok jóval kecsegtet bennünket, mert az épületállomány fokozatosan pusztul. 10 évvel ezelőtt az egyik hegyaljai településen még nyolc parasztházzal találkoztam. most kettő van belőlük. Azóta lebontották, új épületet építettek a helyébe. Egyre gyorsuló folyamat ez. Úgy érzem fontos lenne a probléma önkéntes felvállalása helyett a szakmai oldalról való megközelítés.

Az 1950—60-as évek falukutatásaihoz hasonlóan szükség lenne Magyarországon egy új falukutatásra, egy szakmai oldalról való megközelítésre, amely feltérképezi értékeinket. Nemcsak városrendezői felelősség kérdése, néprajzi kérdés, történeti kultúrtörténeti kérdés. A szakma képviselőjét minősíti. Ha elkészülne, akkor ezt lehetne tálni. Ha laikusán közelítjük meg a kérdést, nagyon nagy hibákat követünk el. Ha önkéntes vállalás lesz ez a téma, akkor aszerint, hogy az egyik önkormányzat érzékenyebb, a másik nem. az egyik település sokkal értékesebbet pusztít el, mint amit a másik megőriz. Ezeket a kérdéseket helyükre kell tenni. Nagyon örülnék, ha a jogalkotókhoz is eljutnának ezek a gondolatok és ők itt lennének a kongresszuson.

Az értékvédelemben a kivételes támogatás helyett normatív támogatás szükséges. Az önkormányzatnak éreznie kell, hogy a kormány is ad valamit és cserébe neki is oda kell figyelni. Ez ösztönzőerő is lehet — ami felkelti a figyelmet.

A helyi rendelet megalkotása a főépítész feladata. A Borsod, Heves, Nógrád megyei 600 településből 28 településen van főépítész. A többi helyen? ... Tehát valahol, valamilyen formában szabályozni kell, még akkor is, ha idővel 28-ra 100-ra emelkedik a főépítészek száma.

A társadalmi szervezetekkel kapcsolatban modellezni, majd szabályozni kell a főépítész, az építési hatóság, a társadalmi szervek és az önkormányzatok viszonyát, kire mi vonatkozik, mi az ami kötelező.

Borsod megyéből három vizsgálatot és egy kísérletet szeretnék bemutatni. Az egyik 10 évvel ezelőtt a megye kezdeményezésére indult el. Ez egy népi építészeti kataszter készítés ami kb. 500 épület felmérését tartalmazza. A szabadtéri néprajzi múzeum bonyolította le. Ebben az évben könyv alakban is meg fog jelenni.

A másik a Bodrog-közben készült. A megyei önkormányzatok támogatásával a Budapesti Műszaki Egyetem elkészítette a megye 330 településének építészeti arculatvizsgálatát. Ezt a munkát új metodikával készítette Istvánfi Gyula. Kb. 70 érdekes települést jelölt ki és a kultúrtáj gondolatával is foglalkozott ez az

anyag. Javaslatot tett arra, hogy a hegyalja legyen kultúrtáj. Ezt az anyagot minden önkormányzat megkapta. 600 településből talán 12—15 tudja, hogy hol van, a többi fiókban porosodik vagy eltűnt.

A harmadik egy kísérlet, ahol rendeletalkotás helyett akció programot valósítottak meg. Gömörszőlős községben a Megyei Ökológiai Intézet munkatársa közreműködésével egy falu fenntartó faluprogramot fogalmaztak meg, aminek eredményeképpen 21 építészeti értéket védenek. A falu idegenforgalmát segítő programban működnek közre, amihez prospektusokat készítettek magyar és idegen nyelven. A prospektusokat terjesztik, a rendszer működőképes, az emberek misszionáriusi tevékenységére támaszkodik. Két prospektus készült. Az egyik rajzos formában mutatja be, hogy mi az amit védeni akarnak, mi az, amit tettek, tesznek, a másik pedig ennek a rendszerét próbálja megfogalmazni. Úgy hiszem, hogy ez jó alap arra, hogy bízunk a helyi kezdeményezések és a különböző szakterületek sikeres együttműködésében.

HOZZÁSZÓLÁSOK, VITA

Elnököl: Dr. Román András,
az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság főtitkára

NÉMETH FERENC

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának a műemlékvédelemmel és a helyi védelemmel kapcsolatos új helyzetét szeretném néhány szóban vázolni.

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma az első olyan minisztérium, amelyben a műemlékvédelem és a kulturális örökség ügye az államigazgatásban önálló, autonóm főosztályként jelenik meg. Bármilyen furcsán hangzik, de a megelőző adminisztrációkban ez soha nem volt. Ezt a helyzetet annak a szándékunknak a kifejezésékként kell értékelni, amely tulajdonképpen a kormányprogramban is napvilágot látott, és amelyből a VÁTI-s kollégánk is idézett. Ily módon a kulturális örökség védelme olyan önálló miniszteriális feladattá vált, amely feladaton belül a műemlékvédelem és annak két ága — a régészeti és az épített emlékek védelme — önálló minisztériumi osztály illetve főosztályi szinten jelenik meg.

A korreferátumok szellemesen foglalták össze a helyi értékvédelemmel kapcsolatos probléma halmazt és olyan kérdéskört feszegettek, amely a műemléki törvényből és az épített környezet alakításával kapcsolatos törvényből eredően a minisztérium törvényalkotói és bizonyos értelemben alkalmazói, illetve alkalmazást felügyelő feladatait is érinti. Itt teljesen nyitott kapuk döngetéséről volt szó. Nem hiszem, hogy vállalkozhatnék arra, hogy a szellemesen összeállított 12 pont bármelyikére is rögtönözve reflektáljak, csupán azt szeretném hangsúlyozni a helyi védelemmel kapcsolatosan, hogy nagyon-nagyon szerencsésen, egyfajta koherencia van a helyi védelem és az újonnan megalakult főosztály két említett osztályának tevékenysége között.

A mögöttünk hagyott szűk fél esztendőben, vagyis azóta, hogy Entz Géza úr elfoglalta az Országos Műemlékvédelmi Hivatal elnöki székét, rendkívül intenzív munka folyik. Ezt a munkát a műemlékvédelem intézményeinek vezetőivel, illetve a társmisztériumok szakfőosztályaival és helyettes államtitkáraival végezzük. Célunk, hogy az állandóan változó társadalmi-gazdasági környezethez igazítsuk a műemlékvédelem intézményrendszerének struktúráját, törvényi háttérét, és érvényesíteni tudjuk a területrendezéssel, értékvédelemmel, területfejlesztéssel kapcsolatos törvényekben az örökségvédelmi aspektusokat. Befejezett munkáról még nem tudok beszámolni, mindössze néhány tendenciát szeretnék felvázolni.

A legelső és legfontosabb, hogy a műemlékvédelem területén a hatósági tevékenységet oly módon kívánjuk környezetbaráttá, ügyfélbaráttá tenni, hogy összehangoljuk a regionális főépítési hálózat területi rendszerével és a kulturális örökség igazgatóságának az ingó kulturjavak első fokú és a régészeti lelőhelyek első fokú hatósági teendőivel, valamint az EU csatlakozáshoz kapcsolt területi régiók kialakításával. Az előkészítő munkák előrehaladott állapotban vannak, a

nyári hónapokra várhatók az ezzel kapcsolatos törvényi korrekciók. Az előkészítés az Országos Műemlékvédelmi Hivatal vezető szakembereinek közreműködésével és a társ szaktárcák vezető szakembereinek közreműködésével történik.

A jövőben a műemlékvédelem képviselői részt fognak venni az országos és a regionális településfejlesztési koncepcióinak a kidolgozásában. Jelen kívánunk lenni a kezdeti koncepció kidolgozási folyamatában az infrastruktúra-hálózat kiépítésével kapcsolatos előkészületekben és a tervezési folyamatban. Párhuzamosan jelennének meg a műemlékvédelem arra hivatott intézményei és munkatársai, hogy a listára veendő és kultúrértékként kezelendő javak számbavételét elvégezzék.

Ez tulajdonképpen érinti a helyi értékvédelem illetve az országos listán szereplő műemléki értékek védelmének határmezsgyéjét, ami általában a legizgalmasabb és kilóg a törvényi rendeleti szabályozás alól. A legelső és legfontosabb eszköz a helyi rendeletalkotás, amely megfelelő főépítész és szakemberi közreműködéssel jó alapot és biztosítékot nyújthat, de a határhelyezeten csak a műemléki védelemre érdemes értékek tentatív listája segíthet. A listázás metódusát és kategóriáit árnyalni szeretnénk. Miniszteri hatáskörben nem automatikusan történne a műemléki listára való felvétel, vagy a törlés, hanem akár a magán, akár az intézményi tulajdonosok, megfelelő időben, megfelelő módon a műemléki hatósági és szakemberhálózat közreműködésével tájékozódottak és preszionáltak lennének a listára való felvétel vagy arról való törlés folyamatát megelőzően.

A másik problémahalmaz nem kapcsolódik szorosan a helyi értékvédelemhez. Ez az állami tulajdonú műemlékvagyon kezelése. A kincstári és államháztartási törvény szerint ez a jog és kötelezettség e pillanatban definitív módon a kincstár terhelésére és a kincstár feladatkörébe teszi. A műemlékvédelem megújuló szervezete vélhetően át fogja tudni venni a kincstártól az állami tulajdonú műemlékállományt, és a hatósági vonatkozásoknál az említett területi, regionális rendszerével párhuzamosan tudja kiépíteni vagy kezelni a hálózatát.

A műemléki intézményrendszerben a restaurátori, felújítási, tervezési tevékenység szervezeti és gazdálkodási formája közelíteni fog a Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztérium tulajdonában lévő VÁTI Kiemelt Közhasznú Társasághoz. A területfejlesztés, településfejlesztés a VÁTI KHT és a Vidékfejlesztési Minisztérium oldaláról közeledne a műemlékvédelemhez, az Országos Műemlékvédelmi Hivatal és intézményhálózatának szakemberei, a településhez. A jelenlegi törvény korrekciójának törvényelőkészítése folyamatban van. Együtt dolgozunk a VÁTI KHT-vel, illetve a Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztériummal, közigazgatási vonatkozásokban pedig a Belügyminisztériummal. Noha felelősségünk a műemléki állományra korlátozódik, de a műemléki állomány

jelentős része természeti környezetbe ágyazódik, ezért ebből az aspektusból is dolgozunk a törvény definícióinak árnyalásán.

Hámori miniszter úr aláírásával napvilágot látott öt tárgykörben a nemzeti örökség program műemlékekre száncható költségvetési összegéből mintegy másfél milliárd forintos pályázati lehetőség. A pályázat kezelője az Országos Műemlékvédelmi Hivatal és intézményei lesznek. Önálló pályázatkezelő irodát fognak felállítani erre a célra, a pályázat viszonylag záros határideje szoros és bizonyosfajta előkészítettséget vagy előzményt feltételez valamennyi témakörben. A pályázat alanya csak deklarált műemlék lehet. Ez a pályázat ebben az évben ezt tudta csupán vállalni, ennek is örülünk a mögöttünk lévő költségvetési időszak után, hiszen nagyságrendje jelentősen nagyobb, mint amennyi tavaly volt. A pályázat még azoknak is előnyös, akik nem részesülhetnek a kuratórium döntése alapján támogatásban, hiszen ennek kapcsán olyan előkészítő munkát végeznek el, ami mindenképpen hasznára lehet az értékvédelemnek.

Pályázni lehet a többi között az épített örökség megóvása és felújítása tárgyában kifejezetten felújítási témakörben tervvel, engedélykíráttal előkészített esetekben. Történeti kertek, parkok, temetők, síremlékek, műemlékeket tartalmazó történeti emlékhelyek megóvásával.

A második pályázat a régészeti műemlékek számbavételével, feltárásával és kutatási eredményeinek közzétételével, hosszú címénél is tágabb kört fed le.

Az épített örökség megóvása és felújítása a legnagyobb tárgykör a mögötte lévő anyagi fedezet is ott jelenik meg legnagyobb összegben. Vidéki kastélyok esetében feltétlenül indokolt a pályázat lehetőségeivel élni.

És végül az épületkutatáson alapuló kiviteli tervek elkészítésének a támogatását olyan műemlék-tulajdonosoknak, gazdáknak, bizonyos esetekben az egyháznak is szánjuk, ahol örök visszatérő probléma — az elmúlt évek, évtizedek tapasztalatából —, hogy a rendkívül értékes műemléki objektumuk tervezésére, kutatására nincs megfelelő anyagi fedezet.

Jelezni szeretném, hogy a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának a Műemléki Főosztálya mind régészeti, mind épített műemlékvédelmi vonatkozásaiban és a kapcsolódó határterületek, a természetvédelem és a listára várakozó vagy a listán veszélyeztetett állapotban lévő objektumok és a helyi értékvédelem kérdéseivel kapcsolatban is magam és kollégáim készséggel állunk rendelkezésükre intézményhálózatunkon, az Országos Műemlékvédelmi Hivatal és intézményein keresztül.

KEREKES SÁNDOR

Tegnap a Régészeti és Művészettörténeti Társaság tartotta évi közgyűlését. A minisztérium nem képviseltette magát. Anyagi problémák kerültek elő. A társaság támogatása jelentősen csökkent. Ez nem megnyugtató. A helyi védelemmel összefüggő optimizmusra okot adó intézkedés mellett szükséges a régészettel összefüggő tevékenység támogatása is.

NÉMETH FERENC

Köszönöm figyelmeztető szavait, utána fogok nézni, hogy régészeti osztályunk kapott-e tájékoztatást az Ön által említett régészeti társulati ülésről, orvosolni fogjuk ezt a hiányosságot.

KOROMPAY KATALIN

Szüksége van-e a helyi értékvédelemnek háttér szervezetre? Azt gondolom, hogy nagyon. A helyi érték relatív, csak attól függ valaminek az érték mivolta, hogy a település mezőnyében hol helyezkedik el. Éppen ezért mindegyik településnek saját értékrendje van. Ilyen módon nem hasonlítható az országos védelemhez, ami egy országos mezőnyben hasonlítja össze az értékeket. A helyi védelem kettőssége abban van, hogy a védelem csak helyben valósulhat meg, ha valami elvész, az bizonyos értelemben közös ügyünk. Ez a helyzet átfogó szemléletet igényel, ami nem feltétlenül jön mindenkivel, aki a Műegyetemen beiratkozik az építész karra.

1987 körül a VÁTI-ban felhívott a putnoki múzeumból egy hölgy, aki annak a félelmének adott hangot, hogy a város vezetése elrontja a településképet, mert nincs hozzá érzékük, és ők sem értenek hozzá, csak érzik, hogy valami veszély van, hogy lehetne segíteni? Azt mondtam, hogyha a VÁTI-hoz fordulnak, tudunk vizsgálatokat csinálni. Akkor az állami tervező irodában, nem nagyon ment egy a világ végén lévő kis helyre eljárni, megcsinálni egy értékvédelmet maszek alapon. Azt tudtam tehát megtenni, hogy utánanézttem és Putnok valóban szerepelt az értékvizsgálatok között.

1951—57-ig a VÁTI-ban készült egy települési vizsgálat sorozat. Városképek, műemlékek, településtörténeti és településképi könyvsorozata készült ezek alapján, amit olyan nevek fémjeleztek, mint Rados Jenő, Granasztói Pál, Korompay György és Pogány Frigyes, mind azok, de akik ma már nem élnek.

Ez a vizsgálat — 78 kötet — a VÁTI-ban egy olyan szemléletű anyagot eredményezett, amilyenre tulajdonképpen mindenütt szükség lenne. Utcaképeket jelöl, házakat jelöl, végül is erre támaszkodva jött létre utóbb a műemlékjegyzék is. Nagyon sok településnek elkészült a vizsgálata. Azt tudtam ajánlani a putnoki hölgynek, hogy nézze meg az '50-es évekbeli vizsgálatot, mert abból nem hagytak ki egyetlen értékes épületet sem.

1957 után a lakásproblémák megoldására jött a blokk, aztán a panel, és teljesen egyértelművé vált a vezetők számára, hogy ez a két dolog együtt nem megy. Ha átépítjük a városokat, akkor nem tudjuk őrizni, úgyhogy a '60-as évek elején ezeket a vizsgálatokat teljesen elfelejtették, egyáltalán nem használták tovább.

Utcaképek megvédése azóta sem volt napirenden, a rendezési tervek készítéséhez — főleg a VÁTI-ban, mert ott kéznél volt —, tudtunk ebből dolgozni, de valójában csak a '70-es évek derekán kezdődött újra ez a szemlélet. Mindezt csak azért mondtam el, mert a VÁTI — ahogy hallom — most is nagy reményekkel néz ilyen vizsgálatok elé. 1988 körül a mi javaslatainkat nem igazán hallgatta meg a VÁTI vezetése. Minden várostervezés a VÁTI-ban folyt az '50-es évek elején a '60-as évek végéig. Hatalmas anyag volt az egész ország területére vonatkozóan.

Annak idején készített anyagom alapján felmerült, hogy hogyan kéne a VÁTI-ban ennek a témának egy országos segítő központot létrehozni. Nemcsak a látható dolgokról van szó a települési értékeknél, hiszen településtörténeti megközelítés nélkül nem lesz jó a vizsgálat. Fel kell készülni, hogy hogyan jött létre a település, miért ott, milyen erők hatottak, hogy akar átalakulni. Ez kell ahhoz, hogy azok a bizonyos településszerkezeti értékek is felismerhetők legyenek, hogy a városképi értékek ezekkel a kulturális és hagyományértékekkel gazdagodhassanak.

A lényeg, amit még egyszer elmondanék az, hogy ilyen központ létesítése nagy lehetőség lenne. Most, hogy van törvényi háttér, most elvi alapon lehetne csinálni, most meg lehet keresni a településeket, kedves mintákat lehet adni, hiszen a leghatásosabb a mintaadás. Ha a területi főépítész vagy a megyei főépítész a törvény alapján anyagokat küld szét a jól sikerült falvakról a még be nem kapcsolódott településekbe, az biztos, hogy használ. Igazán hiszek abban, hogy nagyon hasznos lenne egy ilyen módszertani központ. Mindannyian morgunk, amikor a rádióban a település neve után nem jegyzi meg, hogy merre van, nem ismeri mindenki a 3300 település nevét. Ugyanígy a televízió egy kis képet mutathatna a központról, mikor valahol történik valami. Ez a kultúránkhöz tartozna. Ebben is tudna segíteni ez a központ.

Remélem, hogy a minisztériumi rendelet a VÁTI Kht-ra ilyen és ehhez hasonló feladatokat fog bízni.

DR. ROMÁN ANDRÁS

Nagy tisztelettel emlékszem én is a Korompay Katalin által említett munkára a műemléki és városképi vizsgálatokra, ami valóban a hivatalos műemlékjegyzék egyik fő forrása volt. Ezt az óriási és a mai napig alapvető munkát a II. világháború utáni történelmünk legsötétebb időszakában, a Rákosi-rendszerben készítették két esztendő alatt, és lám abban az időszakban is lehetett maradandót és kitünőt alkotni, ha valóban szakemberek csinálták.

Tudomásom van róla, hogy az OMvH-ban törekvés volt — sőt gondolom van — ennek a munkának az újraindítására, hiszen azóta eltelt majd egy fél évszázad, és meg kellene nézni azt, hogy ma hogyan állnak településeink ebből a szempontból. Ez forrása lehetne akár a műemlékjegyzék bizonyos kibővítésének, akár a helyi védelem kimunkálásának is. Három évvel ezelőtt elkészült a vizsgálat prototípusa Egerre, ami rendkívül értékes tanulmányokat tartalmaz. Egyetlen egy dolgot nem tartalmaz; hogy milyenek Eger városképei, amelyek valóban méltóak a védelemre, és hol szükséges a védelem. Ez sajnos nincs a munkában. Attól tartok, hogy ebből a szempontból a nullszéria nem volt sikeres.

MIHUCZ ILDIKÓ

Az előző hozzászólást szeretném kiegészíteni saját tapasztalataimmal. Én 1991-ben Nyíregyházán, a városi önkormányzatnál dolgoztam a főépítész mellett, mondhatom úgy, hogy magam végeztem 325 helyi védett épület összeírását és a helyi védelem rendeletének elkészítését, amelyben az akkori támogatási rendszert dolgoztuk ki és szabályoztuk a védelmet a rendelettel. Az akkori közgyűlés évi 5 millióval támogatta a helyi védett épületeket olyan szempontból, hogy a homlokzati helyreállítások 50%-át, pályázat útján lehetett elnyerni, vissza nem térítendő támogatásként, sőt a szomszédos épületek utcaképhe illő átalakítását is támogattuk. Akkor még az országos műemléki listán szereplő épületek vissza nem térítendő támogatások kaptak.

Nagyon sokan pályáztak. Úgy érezték az emberek, hogy Nyíregyháza nem nagy város és műemlékekben sem igen gazdag, de vannak sajátos értékei. Aztán én elkerültem a hivataltól, és két év múlva megszűnt a támogatás. Az emberek megfeledkeztek róla. A rendeletet azóta sem vonták vissza, érvényben van, de senki nem tud róla. Hiába van rendelet, hiába van támogatás, ha nincs rá ember vagy nincsenek rá emberek, akik felkarolják, akkor teljesen mindegy, hogy valami kötelező, vagy nem.

Nem beszélve arról, hogy az emberek attól ami kötelező elfordulnak. Ha az emberek (tulajdonosok) azt érzik, hogy a műemlék számukra kitüntetetés, mert az

ő épületekre felfigyelnek és védetté nyilvánítják, akkor sokkal jobban meg fogják becsülni. Személyesen jártam és fotóztam végig 325 épületet és próbáltam emberi kapcsolatokat kialakítani. Akkor fontosnak érezték. Még a szomszédból is jöttek, amikor az utcán fotóztam, hogy a levéltárban utána fognak nézni, mert biztos hogy nekik is hasonlóan díszes homlokzatuk volt, tehát az emberek maguk jelentkeztek.

DR. FEJÉRDY TAMÁS

Én követném Karmazin József barátunk 12 pontját, mert nagyon jónak tartom, ahogy ezt összefoglalta. Veszem azt a bátorságot, hogy mindegyik pontra reagálok, de egyiket sem tudom megválaszolni igazán.

Karmazin József első pontjával kapcsolatban azt gondolom, hogy értékek helyi védelméről van szó. A köztudatban a műemlék szónak érték kifejező jelentése van. Mi azt mondjuk kicsit jogászkodva, hogy az a műemlék, amit azzá nyilvánítottak. Persze ez ennél sokkal bonyolultabb, de maradjunk ennyiben. Úgy gondolom, hogy kétségtelen, hogy lehetne különbséget tenni műemléki érték és műemlék között. Ez lehetne az alapja annak a megközelítésnek, amit Karmazin József javasol, vagyis az értékek helyi védelmének. Tehát, ami nincs országosan műemlékké nyilvánítva, az nem műemlék, de attól még lehet műemléki érték is, és akkor ennek a helyi védelméről van szó. Persze lehetne máshogy is játszani a szavakkal, azt mondani, hogy ami a mai értelemben műemlék az mind érték, de most ebbe ne bonyolódjunk bele.

Érdekes a második pont is. Változik az értékek fogalma, és vannak-e határai, és értékeljük-e a meglévő értékeket? Ritkaság alapon, mindenből egyet (Noé bárkája szemlélet) —, vagy van immanenciája, s a mérték az érték maga. Azt gondolom, hogy az utóbbi lenne a helyes, hogyha értékvédelemről és főleg értékek helyi védelméről beszélünk. Ilyen értelemben — azt gondolom — a válasz: igen. Az érték fogalma változásokon megy át. Az örökség szemlélet új dolog, ha akarom, akkor az egészen más, mint a műemlékvédelem, tehát el kell fogadni, hogy az érték fogalma változáson megy át.

Mit jelent a védelem? Megőrzést, visszaállítást, mai igényekhez igazítást? mindezt, de ennél többet: megbecsülést. Ebbe az összes többi belefér, ha ezt komolyan vesszük.

Milyen mértékig engedhetők meg a beavatkozások? Talán a legnehezebb kérdés. Egyetlen dolog, ami eligazíthat bennünket, és ez az aránytartás. Ha előbb a megbecsülést mondtam, itt az arány megtartását találom igazán jónak. Egy beavatkozás mértéke igazodjék ahhoz, amibe beavatkozunk. Egy népi háznak ne

akarjunk Tardosi vörös mészke padlóburkolatot csinálni, és fordítva. A kívánatos és megengedhető az, ami arányos.

Mi tartozik az értékek körébe? Hasonlósága ellenére máshogy megközelítve kell válaszolni erre a kérdésre, azaz nagyon rugalmasan, mindig az adott helyzetet mérlegelve.

A következő kérdésre — Hogyan aposztrófálható a hagyománytisztelet, a városi lét sajátos hangulata, arculata? — adandó válaszunak követnie kell az ICOMOS mai gondolkodásmódját, amely tükrözi a globalizáció következményeit. Ennek megfelelően nagyobb hangsúlyt kellene adni az értékek kettősségének, a materiális és a nem materiális értékek felismerésének. Mindnyájunk számára napi probléma, hogy hogyan kezelhetők az e téren jelenlévő értékek? De van egy módszer, amivel sikert érhetünk el és ez a módszer nem más, mint a párbeszéd. Szerintem egyetlen lehetséges szemlélet van; a hosszú távú szemlélet és nem a rövidtávú érdekek. Az értékvédelem igazi ellensége az azonnali hasznosítás vagy az azonnal divatkövetés, ami rövidtávú. A párbeszéd az ellentétes érdekek kezelése akkor lehet eredményes, ha sikerül a tárgyalás síkját a rövidtávú dolgokról hosszú távú szemlélet síkjára áthelyezni.

Ami a harmadik kérdést — a hogyan-t — illeti, erre röviden csak azt tudom mondani, hogy jól, de mindig másként. Azt érzékelem és érzékelttem, hogy erre a legnehezebb receptet adni, de egy dolog nagyon fontos: valakinek önzetlenül kell képviselni a közösség érdekeit. Adott esetben, hogyan lehet ezt elérni? megszerezni? Tulajdonképpen a főépítésznek olyan kulcsszereplőnek kell lenni, aki valójában a szakmai tudás teljes ismeretében két dolgot képvisel: azt a közösséget, amelynek a főépítésze, azt a szakmát, amely a hivatása. Ettől a kettőtől tud egyszerre elkötelezett és semleges lenni, ami majdnem képtelenség, de mégis ezt kellene csinálnia.

A régiség értékre vonatkozóan azt gondolom, hogy a régiség érték, de nem önmagában. A minőség az, amivel úgy hiszem, a régiség valószínűsíti az értéket, és szükséges de önmagában nem elégséges feltétele a védelemnek, hiszen ami a műemléki védettséget illeti, elég régi már egy 50 évvel ezelőtti produktum is, de nem biztos, hogy elég értékes.

A régi időkben volt-e értékvédelem, voltak-e szabályok? Azt gondolom, hogy nem a deklaráció, hanem az általános kulturáltság szintjén igen. A klasszikus népi paraszti életforma jó példa erre. Abban a méltóságteljes harmóniában, amiben minden stimmel és nem volt összetörve, azt gondolom, ezekben az alkotásokban meg is valósult. Egyszerűen képtelenség volt silány dolgot csinálni, legfeljebb egyszerűt vagy nagyon szerényet. Meggyőződésem, hogy szabályozással soha nem lehet minőséget elérni, legfeljebb adhat egy bizonyos keretet. Churchill-i hasonlattal élve úgy fejezném ki, hogy a teve egy olyan ló, amit egy bizottság ter-

vezett. Kb. ez lehet a szabályozás maximális eredménye. Én ebben nem nagyon bíznék, miközben tudom, hogy kellene szabályok. Azt kell mondanom, hogy nyilván van egy politikai-gazdasági akarat egy közösségben, aminek a képviselőtestület tagjai — akik nem szükségszerűen szakemberek — által megfogalmazott akarat mellett érvényesülhet, érvényesülnie kell a szakmai igényességnek is. Ennek az igényességnek a letéteményese a főépítész, ha van és ha hagyják.

Illik egymástól tanulni és kell-e központi szabályozás? Rövid válaszem, hogy illik és kell! Egymástól tanulni mindig lehet és mindig lehet mindenkitől, és minden helyzetből, még a negatív dolgokból is!

Végezetül, hadd örvendezzek az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága elnökeként annak, hogy az ICOMOS kezdeményezte ezt a mai konferenciát, amit megelőzött egy másik műhelymunka, egy svájci kollégánő részvételével és egy svájci magyar társaság az ÖKO építészeti társaság segítségével azzal a céllal, hogy kitekintést nyújtson nekünk külföldre. Ez a műhelymunka győzött meg engem arról, hogy bármennyire is helyi jog vagy köteleesség az értékek helyi védelme, azért akárki nem mondhatja azt könnyedén, hogy országos értékvédő és ehhez nincs köze. A jó svájci példa szerint a szervezés, a koordinálás, az értékek számbavétele, vizsgálata 50-50%-ban helyi és állami finanszírozással valósul meg. A munkát profikkal végéztetik, időről-időre közösen egyeztetik, megmutatják a közösségnek, és a végén az eredményt szépen átadják a helyi közösségnek, és attól kezdve tényleg az övék a felelősség.

Értetlenül állok azzal a ténnyel szemben, hogy az értékek helyi védelmével kapcsolatos rendelet nem járt a hivatalunknál. Nem minősítem, döbbenetesnek tartom. Viszont korábbi fázisaiban járt néhányszor nálunk, és minduntalan elmondtuk ugyanazokat az észrevételeket. Kíváncsi vagyok rá, hogy figyelembe vették-e? benne van-e például a másodfok kérdése, ami szabályozandó. A másik: a fölvetel és a törlés kérdése. Legyen a felvétel önkormányzati jog, a törlés is, de kell, hogy legyen egy bonyolult, kontrollált szabályzata, aminek benne kell lennie a végrehajtási utasításban, nem tudom benne lesz-e? Fölvenni lehessen, törölni viszont ne lehessen akárhogy. Ez talán beavatkozás az önkormányzati közösség jogába, amit elő lehetne segíteni az önkormányzati védelem alatt álló javak valamifajta normatív támogatásával, francia példa szerint. Ha ezt tudná a szabályozás, akkor volna értelme az értékek helyi védelméről, központi szabályozásáról beszélni, mert az garanciát, meg vonzóerőt is jelentene.

A következő kérdésről, mint az Országos Műemlékvédelmi Hivatal munkatársa, szeretnék beszélni. Teljesen szabályozatlan az átlépés az országos védelemből a helyibe vagy a helyiből az országosba. Tessék átgondolni, hogy mennyi probléma forrása lehet ez a szituáció. Ilyen értelemben azt mondom, igen is kell országos direktíva, a jogi iránymutatás, a szabályozás.

SÁROSI LÁSZLÓ

Délelőtt előadói szájából elhangzott kérdésre szeretnék visszatérni, miszerint: Képviseletük-e magukat a témában érdekelt minisztériumok? Nemrég egy helyen megfogalmaztam, hogy a magyar műemlékvédelem végre révbé ért, ahhoz a minisztériumhoz tartozik, ahová illik, s ahová való. A magyar építészet ügye azonban messze nem ilyen. Ezért érdekes kérdés, hogy a többi minisztérium miért nincs itt? Olajos Csaba azt mondta, hogy a területéhez tartozó 600 településből hatban van egyedi helyi védelem. A 3170 magyar településből 300-nál kevesebbnek van főépítésze. Abban az esetben, ha egy épület — mert úgy hozta a sors, hogy — egy kis faluban található műemlék, akkor az ezzel kapcsolatos teendőket, az első fokú építészetvédelmi eljárást az OMvH végzi. Hogyha ez helyi védelem alá kerül, akkor értelemszerűen az első fokú építési hatósághoz tartozik.

Néhány számmal szeretném untatni Önöket. Zalaegerszeg 80, Kaposvár 77, Siklós 75, Fehérgyarmat 54, Pásztó 26. Ennyi település tartozik ezekhez, mint első fokú központokhoz. A hozzájuk tartozó településeken az építési munkát ezek a központok felügyelik. Lelkiismerettel, hozzáértéssel, szakmai elhivatottsággal és a jó gazda gondosságával. Az építési eljárás során, ha egy abszolút egyszerű esetet veszek — építési engedély kiadás, az elkészítés után a használatbavételi engedélyt is beleértve —, az építési előadónak minimum négyszer kell a helyszínen megjelennie. Hogyha ez telekalakítással jár (az esetek zömében azzal jár), akkor ötször és akkor még nem történt semmi extra, egy teljesen gördülékeny eljárás futott végig. Tényleg komolyan lehet azt gondolni, hogy egy hatóság, amihez 80 település tartozik, ahová minimum négyszer el kell menni, az még arra is képes lesz, hogy a jó gazda gondosságával felügyelje ezeket? Közben Magyarországon kb. 6000 a regisztrált építészek száma. Nem olyan messze, Ausztriában építész kamarai feladatként tűzték ki, azt hogy az építészek patronálják a településeket. Ami, ha persze csak adminisztratív, az régen rossz, de hogyha az az építész úgy gondolja, hogy ő tényleg a település élő lelkiismerete, akkor van értelme. Én azt hiszem, hogy ez ügyben nekünk is tennünk kellene valamit.

DR. ROMÁN ANDRÁS

Nekem is fáj az, hogy az e tekintetben illetékes minisztériumok közül csak a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma van jelen, és hadd mondjam ki, azt is, hogy nagyon sajnálom és nagyon fáj, hogy az építészeti értékek helyi védelmében kiemelkedő szerepet játszó és e téren úttörő szerepet vállalt Budapest sincs jelen, pedig hangsúlyozottan meghívtuk.

DIMÉNY GÁBOR

Most nem a munkahelyem, az Észak-dunántúli Területi Főépítészeti Iroda nevében, hanem műemlékes szakmérnökként szeretném felhívni a figyelmet annak a jelentőségére, hogy a védett vagy a nem védett, de értékes épületeknél valamiféle támogatást tudjunk biztosítani a fenntartáshoz. Ennek alátámasztására szeretném megosztani Önökkel saját tapasztalatomat. A győri új várost a XVIII. században a rácok építették. 10 évvel ezelőtt viszonylag olcsón lehetett itt házat venni. Igaz a városrész szociálisan és műszakilag is rossz állapotban volt. Ezen a helyzeten az OTP úgy kívánt változtatni, hogy azoknak, akik hajlandók voltak a meglévő értékes, de rossz állapotú házaikat lerombolni, gyerekszámától függően 1—2. vagy 3 millió forint támogatást adott. Ez olyan ellenérdekeltséget eredményezett, hogy néhány éven belül el fog tűnni a Bálint Mihály utca!

DR. ROMÁN ANDRÁS

Úgy látszik vannak örökzöld témák, amelyek a politikai-gazdasági változások ellenére még mindig aktuálisak. 20-30 évvel ezelőtt is ugyanilyen gond volt az, hogy az OTP egész más kondíciók szerint nyújtott kölcsönt ebben és abban az esetben. Nem sikerült megoldani azt, hogy a különböző ösztönzők az értékvédelem irányába hassanak.

NÉMETH FERENC

A műemlékvédelmi törvény felhatalmazást ad erre. A KTM idejében ki is dolgoztuk ennek a szakmai háttérét. Személyesen jártam a Pénzügyminisztériumban, ahol az azonos feltételrendszer kialakítását tartották fontosnak a felújításnál és az új építésnél. Ennek ellenére mi beadtuk az anyagot a KTM-be, ahol elzikkadt. Jelentem, a feladat él, a törvényi felhatalmazás megvan.

SZILÁGYI ISTVÁN

Rólam köztudott, hogy a helyi védelem esküdt ellenzője vagyok és mindaz, amit én ma itt hallottam, az megerősített ebben a felfogásomban. Nem a célokban van köztünk a különbség — az világosan kijött olyanok szájából, akikkel nem beszéltem össze —, a struktúra alkalmatlan. Én ebben a helyi védelemben, annak

az államvezetési szlogennek a leképezését látom, hogy jobb a problémákat helyben megoldani. Az alapvető baj ott van, hogy a feltételek hiányoznak. Szombathelyen — amit úgy szoktunk nevezni, hogy a „nyugat királynője” — az építési hatóságnál egyetlen kollégának van meg az előírt jogosultsága. Akkor mit várunk az országtól? Ismétlem, a struktúrán kellene gondolkodni.

A másik téma egy kicsit barátságosabb. Tegnap ültem a hivatalomban, és elmerengtem, hogy másnap Nagykanizsára jöhetek, ... és csörög a telefon. A feleségem pedagógus, és egy tőlünk talán 8 km-re lévő faluban polgármesterkedő pedagógus kolléganője hívott — mert mi ilyen bojszolgálat vagyunk, akár benne van az alkotmányban, akár nem, tőlünk mindent meg lehet kérdezni —, és kérdezte, hogy hogyan lehet helyi védelmet csinálni? azonnal mondjam meg neki! Megpróbáltam elemi szinten elmagyarázni, mint mikor tizennégy éves koromban tánciskolába mentünk, hogy egyet jobbra, egyet balra. Megértette és elmondta, hogy van egy szép kedves kultúrházuk, olvasták a hirdetést a támogatásra, pályázni akarnak, akarnak csinálni gyorsan egy helyi rendeletet, a dátumot talán le fogják radírozni vagy elmosás, ahogy a pecsétéknél szoktuk, és beadják, mert ez az egyetlen út a pályázásra. Tehát amíg az egyik oldal borúsan festett, addig a másik oldalon nincs az a rezdülés az életben, aminek ne lenne pozitív hozadéka. Nyilvánvalóan a főhatóságoknál, főképp egy minisztériumban azzal a cinkos tudatlansággal kell az ilyesmit kezelni, hogy nem baj, ha szabálytalan, nem baj, ha ez csak egy ilyen egyszeri akció, de egy ház talán rendesebb lesz. Főképp Nyugat-Dunántúlon, ahonnan mi átlátunk egy olyan helyre, ahol már évek óta rendesebbek a házak.

FRICS GYULA

Fejérdy Tamás legutolsó villámkérdésére egy villámmegjegyzés. A villámkérdés úgy hangzott, hogy hol van az átmenet az országos műemléki érték és a helyi műemléki érték között? Hogy lehet ezt egyáltalán körvonalazni, pontosan meghúzni a határt? Nekem csak annyi hozzáfűznivalóm van, hogy ezt a természetvédelem már régóta kitalálta akkor, amikor azt az eljárást követi, hogy bárki bármelyik kis településről védeni akar természetileg egy értéket, akkor azt az Országos Természetvédelmi Hivatalhoz küldi föl, ahol megállapítják, hogy ez tényleg országos érték-e, vagy pedig helyinek ajánlják. Ez működő eljárás.

Frics Gyula utolsó szavaival szeretném kezdeni. Az én gondolatomat is birizgálja a helyi védelem. Az a bizonyos határmezsgye, amit én úgy fogalmaznék meg, hogy tudnunk kell világosan, hogy mik az értékek. Ne felejtjük el azt, hogy az építészeti érték — ahogy ezt a kifejezést jónéhány éve bedobtuk a köztudatba — olyan általános értéket jelentett, mint a műemléki érték. Ha ez így van, akkor nagyon fontos lenne a helyi védelem tekintetében az értékek összeírása. Erre vannak korábbi tapasztalatok, tanulmányok, mint a Korompay Katalin által említett, '50-es évekbeli VÁTI-s összeírások, amelyeknek az az egy hibája, hogy nem minden településre terjedtek ki. Úgy tudom, hogy mindössze százegynéhány településre. Tehát hiányzik a többi háromezer. Nem szabadna magukra hagynunk a településeket, akár minisztériumi támogatással is segíteni kellene az ilyen típusú értékösszeírásokat. Hiszen egy 300—500 lelkes településen kötelező a rendezési tervet elkészíttetni, azonban az értékvédelmi fejezetre nincs pénz. Ha erre a pénzt meg lehetne pályázni, akkor azokból a bizonyos összeírásokból, lehetne értéket megállapítani, válogatni és helyi védelemben részécsíteni.

A helyi védelem és a műemléki védelem között kell hogy kapcsolat legyen, nem lehet késsel elvágott határ, közöttük. Valami helyi védelemből országos védelembe kerülhet, de éppenséggel viszont is, mert sajnos a műemlékvédelem nem mindig tudja sziklaszilárdan védeni műemlékeit.

A korábbi kategorizálás szerint városképi jelentőségű kategória is volt, amiben csak a külső megjelenést védte a műemléki hatóság, a belsőt nem. Így sok esetben csak az utcakép őrizte meg a műemléki értékeket. Ha következetesek kívánunk lenni, akkor minden bizonnyal hivatalból felül kellene vizsgálnunk, melyek azok az egykori városképi házak, épületek, amelyek bizony ma már nem felelnek meg annak, hogy a műemléki kategóriába tartozzanak.

Nagykanizsa kapcsán nagyon üdvözlöm Karmazin Józsefék munkáját. Viszont a két védelem kapcsolatára utalva szeretném megjegyezni, hogy Nagykanizsa megyei jogú városban a hozzá csatolt kistelepülések értékeivel együtt összesen 15—20 védett műemlék van. Ezzel szemben, ahogy megtudtuk, 300 helyi védelemre méltó értéket tartanak számon. Megkérdezném azt, hogy vajon nincs-e abból a 300-ból legalább 15 vagy 20, ami műemléki védelmet érdemelne? Vajon azok között nincs-e olyan, ami védhető, vagy nem is a védhetőség a szempont, hanem a rang. A helyi védelemre és a fenntartás helyzetére szeretnék utalni azzal, hogy kifejezem reményemet, hogy a napokkal ezelőtt kiírt pályázati lehetőségek nem csak a jegyzett műemlékeknek szólnak, mert az visszalépés lenne a KKA-nak tavaly bevezetett helyi védelmekre is kiterjedő támogathatóságához képest.

Szilágyi István említette, hogy esküdt ellensége a helyi védelemnek. Ez abban nyilvánul meg, hogy évek óta próbálkozunk azzal, hogy a szintén megyei jogú város, Szombathely városának műemléki jelentőségű területe terjedjen ki a teljes belváros területére. Mi történeti szempontból úgy mondjuk, hogy a barokk-kori város területére. A város kézzel-lábbal tiltakozik. Tiltakozása végén azt mondja, jó, most már nekem elegendő van, csináljatok, amit akartok, de akkor mindenféle helyi védelmet szüntessünk meg ott. Holott — és ezt az ő dicséretükre kell mondanom '93-ban, a rendszerváltás után az első hullámban ők megtették azt a nagyon fontos lépést a helyi védelemmel kapcsolatban. Balogh Péter építész munkásságának eredményeként, hogy egy olyan korszerű területi védelmet mondtak ki, amely a mi általunk MJT-nek javasolt területet teljes egészében lefedte vagy lefedi, valamint egy 40-60 db épületből álló egyedi helyi védelmi kategóriarendszert vezettek be. Szombathely városa történetileg hasonlóan kicsi település, mint Nagykanizsa, hiszen ez is lényegében a vasútépítés gazdasági hullámában futott föl építészeti szempontból. Szombathely elsősorban erre alapozva olyan mértékű századfordulós, század eleji fölfutással jelentkezett, aminek az értékvédelmét helyi szinten ilyen módon meg lehetett volna oldani. Ha kivesszük a helyi védelemből az MJT területét, akkor azzal 20—30 egyedi helyi védelem is oda vész. Ettől a döntéstől eltekintve, ha az MJT területén egyedileg nem védett épülettel állunk szemben, akkor azt hivatalunk támogatni nem tudja. Márpedig ha beleszólunk abba, hogy piros legyen-e az ablak vagy, hogy milyen legyen a vakolat minősége, akkor valami lehetőséget, pénzt, pályázati lehetőséget is kellene biztosítani a polgárok számára. Ha ezt nem tudjuk, akkor nem lesz védelem.

Azt gondolom, hogy a műemlékvédelmi hivatalnak lehetőséget kell szereznie arra, hogy a védett területen az egyedileg nem védett ingatlanok és épületek felújításához támogatást lehessen nyújtani.

DR. TIHANYI CSABA

Nem illik többször is szólni egy ilyen alkalommal, de közben elhangzott néhány dolog, amire — úgy gondolom — reflektálni lehet, nem kell.

A védelmi kategóriák átjárhatóságával kapcsolatban annyit szeretnék mondani, hogy igazából nem értem a problémát, mert elhangzott és úgy gondolom, hogy mindenhol így van, ahol valamiféle védelemre kerül sor, hogy a helyi védelemnek vannak elvárt, bizonyos helyeken előírt feltételei, vagyis hogy védelmet kevés kivétellel megelőzte egy építészeti értékvizsgálat, amit 1989 óta szakembernek kell végeznie, aki minősíti az általa vizsgált épületeket. Amiről azt gondolja, hogy országos védelemre érdemes, azt oda, amelyikről pedig azt, hogy helyi, az

marad ott. Az építési előírások szerint azt az épületet, amelyet országos védelemre fölterjesztettek, a döntés meghozataláig helyi védelem alá kell vonni. Egy pillanattig nem maradhat attól kezdve védelem nélkül. Ha országos védelemmel levédték, automatikusan megszűnt a helyi védelme.

A visszafelé „átjárhatóság” nekem egy kicsit gyanús. Mi lesz az épületekkel, hogyha ugyanaz a testület, amelyik védetté nyilvánította, dönthet arról, hogy megszünteti a védelmet. Hadd idézzek a 10 évvel ezelőtti rendeletből: „Védett épületek bontása esetén csak a műszaki és erkölcsi avultság beálltával kerülhet sor a bontásra a védelem megszüntetését követően. A bontási engedély kiadása előtt értesíteni kell a múzeum helytörténeti osztályát, és a megyei építésügyi szakigazgatási szervet. A bontás előtt a helyi testület gondoskodik az épület és a telek felmérési és fotódokumentációinak elkészítéséről, majd annak a helyi tanácsnál és a megyei levéltárban történő elhelyezéséről, valamint az értékes építészeti szerkezeti elemek és tárgyak megmentéséről, elhelyezéséről.” Úgy gondolom, van szabályozási lehetőség, amely gátat állít annak, hogy a bontást bármelyik pillanatban meg lehessen tenni, illetve ha mégis megteszi, annak következményei lehetnek. Helyi rendelet kérdése volt akkor és ma is. A helyi védelemmel kapcsolatban szeretném még hozzátenni, hogy a védelem elfogadásának van egy előjátéka. Ezt az előjátékot rendszerileg a következőképpen szabályoztuk: az építészeti értékek tudat- és ízlésformáló erejének elősegítése érdekében az építészeti értékekkel rendelkező településeken — és nem csak helyiről beszélünk — helyet kell adni az általános és középiskolák tananyagában a település történetének, ezen belül az országosan és helyileg védett épületek ismertetésének. Be kell vonni a honismereti, község- és városszépítő egyesületeket a rendezési tervek építészeti értékvizsgálatának széles körben való megismertetésébe. A helyi építészeti értékek vizsgálatáról készült dokumentációk egy-egy példányát a megyei levéltárban kell elhelyezni. Azért mondom el, mert azóta már van, akkor még nem volt NAT, ami most fölülvizsgálatra kerül. Amikor ezt a tervezetet a megyei közgyűlés elé terjesztettük hatalmas vihart kavart, mert abban az időben hihetetlenül kemény és szigorú előírások voltak a tantervre vonatkozóan. A rendelet számtalan fórumon keresztülment, a helyi tanács képviselő-testülete vállalta a következményeket és előírás lett valamennyi Baranya megyében lévő település részére. Ha ma odáig nem tudunk eljutni, hogy az óvodától kezdve középiskoláig legyen mód arra, hogy tanítsák — ha máskor nem, osztályfőnöki órán —, hogy az adott településen mi az, ami érték, és a pedagógus ne tudja, mi az érték és ne tudjon róla úgy beszélni a gyerekeknek, hogy az megfogadjon, akkor abba kell hagynunk a helyi védelemmel való foglalkozást.

KALANICZAY PÉTER

Elhangzott, hogy egy-egy önkormányzathoz 10—20 vagy még több település tartozik, és igazából nem nagyon lehet belátni a szomszéd falvak problémáit, hogy nincs elég főépítész, és egyes területeken, helységeken, községeken nem megfelelő a szakmai háttér. Ezért én úgy látom, hogy még közel sincs kiforrott állapotban a rendelet, megvalósításához hiányzik a szükségés háttér.

Sok olyan település van, ahol a városképi vizsgálat még nem készült el. Hyen Ráckeve is, ahol kijelöltünk egy ideiglenes műemléki jelentőségű területet, ami azt rója ránk hogy egy éven belül műemléki jelentőségű terület legyen. Ez azt jelenti, hogy már most, kb. havi 20, majd 40—60—75, 100 kérelemmel lesznek megterhelve, de mégis csinálom, mert látom, hogy Ráckeve tönkre megy. Bár még mindig nem ismerem Ráckevét olyan behatóan, a pincétől a padlásig, ahogy szeretném. Valószínűleg az MJT végleges kijelölésekor sem fogja senki elvégezni a városképi vizsgálatot, de esetleg utána ez lehet egy célfeladat, ahogy ez történetesen a franciáknál van. Ott, ha egy történelmi városközpontot kijelölnek és azt az államtanács megszavazta, akkor pénzt is adnak és elrendelik, hogy milyen ütemben kell megvalósítani a programot. Náluk sem megy gyorsan. 1962-ben kezdték el és mostanra mondjuk 20—30 helyen végezték el...

Ceglédnek egy 5 ha-os műemléki környezete van, és öt éve ugyanaz az ember van a ceglédi műszaki osztályon, mert előtte félévenként más volt. Elértük, hogy minden mozdulat ügyében szólnak, de sajnos nem tudom megmenteni az ajtókat, ablakokat stb, ehhez kellene a helyi figyelem, a helyi szakértelem, a helyi védelem, érzékenység. Hiába írok másfél oldalas szakhatósági engedélyt, amikor a végén teljesen megváltoztatott házra kell kiadni a használatbavételi engedélyt, mert ami elkészült az valami egészen más, bár van rajta tető, lehet benne lakni, de ráismerni nem lehet.

Ami a másfél milliárdos pályázatot illeti, szeretném kifejezni aggodalmamat a lebonyolítás technikai, műszaki és személyi feltételeivel kapcsolatban. A hatósági ügyekkel kapcsolatban pedig az érdekelt felek gyakorlati kérdésekkel foglalkozó szakembereinek véleménycseréjét tartom szükségesnek a döntések előtt.

HANKOTAY MARIETTA

A szombathelyi főépítési irodában dolgozom, feladatomban a helyi védelem alatt álló épületek dokumentációinak véleményezése. Ahogy a nagykanizsai főépítész úr is mondta, a másodfokon bizony elbukunk, ha nincs részletezve, a ké-

mény, a gerincmagasság, a párkány, a hajlásszög és a fák védelme stb., ha pedig mind ez le van írva, akkor túl van szabályozva. Hatásköröm nincs a komoly véleményezésre. Ebből kifolyólag a véleményt úgy adjuk, hogy az OTÉK és az építési törvény mögé bújva keresünk ürügyet, nehogy semmissé tegye a másodfok a határozatot. De ez nem megoldás. Valamilyen módon hatáskört kell telepíteni, mert hatáskör nélkül nem tudunk dolgozni.

DR. WINKLER GÁBOR

Apró kiegészítést szeretnék tenni, az átjárhatósággal a helyi védelemmel és központi védettséggel kapcsolatban. Van egy törvényünk az épített környezet alakításáról, védelméről abban szerepel a helyi védelem, és van egy törvényünk a műemlékvédelemről, amiben szerepel a műemlék meghatározása és védelme. A kettő nem egy törvényben van, nincs kapcsolat a kettő között. Ez ellentétben van az általam hozott amerikai példával, mert ott a szövetségnek és az államnak és az önkormányzatnak közösen van joga valamit védetté nyilvánítani. Minden szinten ugyanaz a jog áll fenn. Én hallottam, hogy a nemzeti kulturális örökség minisztere azt mondta, hogy az örökséget kívánja a minisztérium védelmezni, tehát én reménykedem a helyi védettségű épületek megőrzésének azonos lehetőségeiben. Mi a gyakorlat oldaláról nagyon nem szeretnénk, ha a nagyon fontos műemlék meg picit fontos műemlékként nem választanánk szét a központilag védett és a helyileg védett műemléket. Az adott szemszögből egyformán fontos mindegyik, csak egy másik szinten. Őszintén bevallom, néha rájátszunk, hogy az emberek összetévezzék a két fogalmat. Pápán pl. a terven úgy jelöljük, hogy helyi műemlék. Belekeverjük a műemlék szót, és a műemlék jelentőségű terület dallamára a városképi jelentőségű terület kifejezést használjuk.

TAHI-TÓTH NÁNDORNÉ

A Budapesti Műemlékfelügyeleti Igazgatóság VI. — korábban VII. — kerületi felügyelőjeként nagyon sajnálom, hogy nincs itt a főváros említett értékvédelmi ügyosztályának egyetlen képviselője sem. Számos fővárosilag védett épületegyüttes bontását vagyunk kénytelenek végignézni. Minden építési ügylet egy jogügylet, amikor már lokálpatrióta módon nem tudunk megvédeni valamit, hanem jogászok kezébe kerül az ügy, akkor a bontás sajnos már csak a területi értékvédelemmel kerülhető el. A fővárosi védettséget mint az országos védettség előszobáját kell tekintenünk, és természetes, hogy amikor kiemelődik abból a kategóriából egy

magasabb szintre, az jogi védettséget is jelent. A törvényeknek, nemcsak ügyfélbarátnak, hanem elsősorban műemlékbarátnak kell lenniük. Az ügyfél sok esetben egy beruházót jelent. Éppen egy olyan konspirációs megbeszélésben vagyunk a fővárossal, amikor meg akarjuk menteni a Városligeti fasor sarkán lévő székházat. Partnerünk az „ügyfél” pontosan érti ezt a párbeszédet, de jogi érvekkel hadakozik, és megpróbálja a számunkra oly fontos tanácsstermi részt is „hasznosítani”, mert bruttó négyzetméterekben számol. Ilyen esetekről hallván azt hiszem értjük mindannyian, hogy miért kell kiemelni a fővárosi védettségű kategóriából műemléki védettségűvé az épületet.

ZÁRSZÓ

DR. ROMÁN ANDRÁS

Hadd tegyek ehhez hozzá egy-két szót, mert megérdemli a kérdés. Függetlenül attól, hogy most jelen van-e vagy nincs a fővárosi értékvédelmi ügyosztály. Történetesen tudom, hogy a Gozsdu-udvar ügyében ők nagyon határozottan állást foglaltak a bontás ellen. Van azonban fővárosi védelemnek egy súlyos hibája — lehet, hogy más helyi védelemnek is —, hogy az értékvédelmi ügyosztály véleménye csak szakvélemény, amit az építésügyi hatóság nem köteles akceptálni. Minthogy a Gozsdu-udvar önkormányzati tulajdon, ennél fogva nem a fővárosi polgármesteri hivatal, hanem egy kerület adja ki az építési engedélyt, illetőleg a bontási engedélyt. Az V. kerületi polgármesteri hivatal annak rendje módja szerint ki is adta akkor, amikor az V. kerületben megválasztott önkormányzati képviselőként én voltam a műemléki tanácsnok. Amikor ezt szóvá tettem az osztályvezető asszonynak, teljes joggal azt mondta: Kedves András, kedves tanácsnok úr, ez hatósági ügy, ehhez magának semmi köze. És igaza volt. Jogilag igaza volt. Szóval nem működik a rendszer nagyon sok esetben még akkor sem, ha úgy látszik, hogy szabályozva van.

Mai konferenciánkat egy-két gondolat felvetésével szeretném zárni és messzemenően nem azzal az igénnyel, hogy itt minden előadásra és mind a 16 hozzászólásra reflektálnék.

A mai nap számomra, és gondolom valamennyiünk számára, akik az Országos Műemlékvédelmi Hivatal részéről itt vagyunk bebizonyította, hogy milyen óriási és kitűnő szellemi tartalék van a főépítészek körében, a szakmai társadalomban a műemlékek, az építészeti örökség védelmére. Ismét bebizonyosodott, hogy az örökséget vagy műemléket eredményesen védeni három oldal összefogásával lehet. A professzionális műemlékvédők, az önkormányzatoknál vagy más partnerszervezeteknél dolgozó szakemberek és a társadalom összefogásával.

Hadd javasoljam az OMvH és a minisztérium vezetőinek azt, hogy hatáskör ide, hatáskör oda, tartozzanak a főépítészek ide, vagy oda. formálisan támaszkodjon a műemlékvédelem a főépítészekre, és tartsa velük nagyon-nagyon szorosán a kapcsolatot.

Karmazin József első pontja szerint feltett kérdés, hogy helyi érték védelméről vagy inkább értékek helyi védelméről van-e szó. Az én egyéni véleményem szerint voltaképpen egyikről sem, hanem helyi értékek helyi védelméről. És ezt egy kicsit megmagyarázandó, hadd mondjam el egy elméletemet, amit elmondtam már más fórumon, meg le is írtam és eddig még nem cáfolták meg, de nagyon szeretném, ha egy más alkalommal vagy személyesen vagy bármilyen formában bárki kifejténé véleményét. Tehát az a véleményem, hogy nem véletlen az, hogy a műemlék szó mellé egyre inkább felsorakozik az elmúlt években az örökség.

Ez nem véletlen és nem szinonimákról van szó, hanem rokon fogalmakról. Meggyőződésem, hogy a műemlék az objektív értékek kifejeződése, pontosabban szólva olyan épület, építmény, objektum, amelyeknek objektív értékei vannak. Pogány Frigyes tanítása óta el szoktuk fogadni, hogy történeti, esztétikai és etikai érték hármassága van a műemlékben. Igaz, ez nem mérhető mérleggel vagy centiméterrel, tehát megítélése szubjektív, de egy Beethoven szimfónia esztétikuma sem mérhető, és még ha vannak botfülű emberek, akkor is objektíve valóság, objektíve igaz. Véleményem szerint ugyanilyen objektív érték kifejezése a műemlék és az örökség. Az örökség az ember vagy emberek kisebb-nagyobb csoportja identitásának a kifejezője. Nagyon sokféle skála lehet ez. Van olyan épület, ami kifejezi az én identitásomat. Elárultam, hogy szegről-végről zalaegerszegi vagyok, Zalaegerszegen, a Batthyány utca 3. volt a nagyapám háza, az az én identitásomat kifejezi, de már Fejérdy Tamás identitását nem. Aztán vannak olyan épületek, amelyek kifejezik egy falu, egy város, egy vallás, egy bármilyen néven nevezendő embercsoport identitását, és ez egészen elmegy az emberiségig. Ezért van az, hogy az UNESCO 1972-ben a világörökségről hozott határozatot, mert a Kínai Nagy Fal az éppúgy az egész emberiség identitását fejezi ki, mint mondjuk Hollókő, vagy mint a New York-i Szabadság-szobor. Az emberiség identitását fejezi ki, mindenkiét, függetlenül a nemzetiségtől vagy akármitől. Aztán vannak olyan épületek, objektumok, olyan műemlékek vagy műemléki együttesek, amelyek a magyarság identitását fejezik ki, és méltóak lennének arra, hogy nemzeti örökségként tartsák őket számon (hátha az ilyen elnevezésű minisztériumban egy ilyen gondolat meghallgatásra talál). És vannak azok a helyi értékek, amelyek egy falunak, egy városnak vagy egy megyének, egy régió-nak, egy tájnak az identitását fejezik ki, és véleményem szerint ez az, amit helyi értéként, helyileg kell védeni, és ezt csak ők, csak a kanizsaiak, a pásztóiak tudják meghatározni, hogy mi az, ami ebbe a kategóriába tartozik, és ami ekként védhető vagy védendő. Számos fórumon elmeséltem már azt is, hogy 1987-ben, amikor a ICOMOS kongresszusa Washingtonban volt, akkor egy kis kirándulást Kanadába is tettem, és a történeti városok bizottságának kanadai tagja elvitt egy kis városkába, egy olyan 30 ezres városba. A város határán kint volt a tábla — engem nagyon emlékeztetett a '60-as évekre, amikor ki volt írva, hogy „Tata termelőszövetkezeti város”, — történeti város. És akkor a barátom bevitt a közepébe, és azt mondta, hogy íme és ott volt a főutca egyik oldalának egy 100 méteres szakasza, ami 1912-ben épült. És ettől történeti város volt. Én először nevettem magamban és aztán, amikor elkezdtem gondolkodni rájöttem, hogy igazuk van. Mert ha az az utca, az az 1912-es húsz ház egymás mellett, ami megmaradt, kifejezi az ő identitásukat, akkor ezt sem én, sem senki más tőlük el nem vitathatja,

ez az övék. Az az identitás az ő identitásuk, az az ő örökségük, és ha ők ettől történeti városnak tartják, szívük joga. Én a magam részéről ekként fogom föl — ha szabad így mondanom, filozófiailag — az örökséget, és ez igenis azt bizonyítja számomra, hogy ezt senki másnak nincs joga megítélni, csak a városnak, közösségének, amit a jelenlegi politikai rendszerben nyilvánvalóan a város választott önkormányzata fejez ki és gyakorol.

Következő kérdés az, hogy mi a helyi védelem és a központi védelem kapcsolata? Úgy érzem, hogy a jelenlegi 10 500-ról nem lehet 50 000-re, 100 000-re vagy 200 000-re emelni a műemlékek számát, de azért vannak olyan területek, ahol elengedhetetlen lenne a központi műemléki védelem kiterjesztése a XX. századi műemlékek, az ipari örökség és valószínűleg még egyéb tekintetben is. A 80-as években Winkler Gábor vezetésével egy hatalmas munka kezdődött az elmúlt 100 év műemlékeinek felkutatására, és védelem alá helyezésére, ennek a munkának egy része elkészült, aztán pénz hiányában leállt, realizálva soha nem lett. Akkor én voltam a műemlékfelügyeleti osztály vezetője, és nem voltam képes elérni azt, hogy az az anyag, ami elkészült, eljusson hozzám, vagy hozzánk, hogy ennek alapján a védetté nyilvánítást meg lehessen indítani.

Azt gondolom, hogy el kellene kezdeni, és óva intek attól, hogy teljességre vagy tökéletességre törekedjünk, mert ha megvárjuk az egész országra szóló kutatás befejezését, akkor soha nem lesz belőle semmi. Ugyanez vonatkozik a városképi vizsgálatokra is. Nemcsak Ráckevének nem készült városképi vizsgálata, hanem sok más településnek sem. Még valami. Ezek a városképi vizsgálatok majd ötven évvel ezelőtt készültek. A városok azóta sokat fejlődtek, azóta sajnos sok esetben sokat pusztultak. Nyilvánvalóan az ott lévő anyag már réges-régen nem napra kész, arról nem beszélve, hogy a szemlélet is változott azóta és egészen bizonyos, hogy akármilyen kiváló szakemberek csinálták ezt akkor, a mai szemlélettel nem biztos, hogy pontosan ugyanazok az értékek, amit ők akkor javasoltak. Az a véleményem, hogy ezt is újra kellene kezdeni, és csinálni megint. Nem tökéletesen, de jól.

Az utolsó gondolathoz érve azt gondolom, valamennyiünk nevében szólok, amikor megköszönöm Nagykanizsa Megyei Jogú Város Önkormányzatának, személy szerint Tüttö István polgármesternek és Karmazin József városi főépítésznek és csapatának, hogy ilyen minden reményt felülmúló módon szervezték meg, készítették elő mai tanácskozásunkat, és láttak vendégül bennünket fegyelmű módon.

MELLÉKLETEK

Jelenléti ív
Az 1999. március 4-én Nagykanizsán
az építészeti értékek helyi védelme tárgyában tartott konferenciáról

Név	Képviselt szerv
Ágh Attila	OMSZ Budapest
Alpár Erzsébet	Bp. II. Polgármesteri Hivatal
Antalics Dezső	VKB elnöke Nagykanizsa
Arnóth Ádám	OMvH-MFI
Balassi István	OMvH
Balogh Péter	Polgármesteri Hivatal Szombathely
Baloghné Ormos Ilona	Budapest
Bereczkiné dr. Hammer Edit	ÁMRK
Beznicza Miklós	Nagykanizsa Megyei Jogú Város PH.
Bodzai Tiborné	Nagykanizsa Megyei Jogú Város PH.
Bognár Endre	Gödöllő Polgármesteri Hivatal
Büky Zsuzsa	OMvH
Csapkay Miklós	OMvH
Dimény Gábor	FVM ÉD.TER.FŐÉP.IR.
Dobos Albert	Békéscsaba Polgármesteri Hivatal
Dörgő Erzsébet	OMvH-MFI
Dr. Fejérdi Tamás	ICOMOS M.N.B.
Dr. Kis Papp László	Budapest
Dr. Lukácsa Erzsébet	Nagykanizsa Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal
Dr. Máté János	Önkormányzat
Dr. Payer Erzsébet	Sopron Megyei Jogú Város alpolgármester
Dr. Román András	ICOMOS
Dr. Tihanyi Csaba	Baranya M. Önk.
Dr. Winkler Gábor	Sopron
Dr. Zádor Mihály	BME
Fábián Éva	Kaposvár Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal
Fábiánkovits Ferenc	MESTERVONAL Kft.
Ferencz József	Polgármesteri Hivatal Csurgó
Flatscher József	Polgármesteri Hivatal Mór (Fejér Megye)
Frics Gyula	Nógrád Megyei Közgyűlés Hivatala
Gerencsér Mária	Nagykanizsa Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal
Ghyczy Gabriella	OMvH
Gilicze Istvánné	Szeged Polgármesteri Hivatal
Gláser Krisztina	Polgármesteri Hivatal Mosonmagyaróvár
Guba Béla	Mezőtúr Polgármesteri Hivatal
Gyarmati Lajos	Tata
Gyórvárné Selt Katalin	OMvH-MFI
Hajdú István	OMvH-MFI
Halmi Nándor	OMvH
Hankotay Marietta	Polgármesteri Hivatal Szombathely
Hulyák Anna	OMvH
Inkovics László	Zalaegerszeg Polgármesteri Hivatal
Iván Zoltán	Baz Megyei Önkormányzat
Ivicsics Péter	OMvH

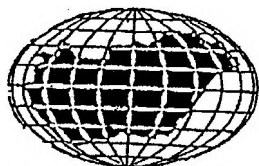
Jelenléti ív
Az 1999. március 4-én Nagykanizsán
az építészeti értékek helyi védelme tárgyában tartott konferenciáról

Ivusza Ildikó	Keszthely
Janotti Judit	OMvH-MFI
Jankovics R. Dénes	Kult.Ör.lg.
Junger Mónika	Nagykanizsa Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal
Karmazin József	Nagykanizsa M.J.V. Polgármesteri Hivatal
Kerekes Sándor	2220 Vecsés, Fő utca 110.
Kis Béla	Békéscsaba Polgármesteri Hivatal
Kianiczay Péter	OMvH-MFI
Konczné Bogrnár Ágnes	OMvH-MFI
Korompay Katalin	Főpolgármesteri Hivatal Budapest
Kovács Erzsébet	OMvH
Kovács Ferenc	Cegléd Polgármesteri Hivatal
Lázár Gabriella	OMvH
Levárdy Henriette	OMvH-MFI Pécs
Lovrencsics Lajos	Városvédő Egyesület Nagykanizsa
Lukács Beáta	Keszthely Főépítész
Lukács József	MTI
Mácsai Mónika	Eger Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal
Márkai Attila	ARCHITEX Kft.
Márkus János	Cegléd Városvédő és Szépítő Egyesület
Mester Éva	Budapest
Molnár Zoltán	Békéscsaba Polgármesteri Hivatal
Muszik Lászlóné	OMvH
Nagy Gábor	OMvH
Németh András	Kandelláber RT Szentendre
Németh Ferenc	NEMZ KULT.ÖR. MINISZTERIUM
Németh Gábor	GRAFIT '96 BT Nagykanizsa
Olajos Csaba	ÉM.TEFI
Olajos Lászlóné	Bp.V.Polgármesteri Hivatal
Orosz Bálint	VÁTI
Patkó Sándor	Tolna Megyei Főépítész
Puchner Ferenc	Dorog Polgármesteri Hivatal
Rácz Dóra	FVM-Főépítész. TMK
Rátkai Attila	Eger
Reinhardt Mátyás	Szekszárd
Rianiczay Péter	OMvH
Sáros László	Jászberény főépítész
Schildmayer Ferenc	Főépítési Iroda Veszprém
Schmidt László	Nagykanizsa Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal
Simon Csaba	Kanizsa Kft.
Soltész Jánosné	Miskolc
Sónicz István	KANIZSATERV Kft.
Srágli Lajos	Értékmentő Szerk.
Szabadics Anita	AMRK

Jelenléti ív
Az 1999. március 4-én Nagykanizsán
az építészeti értékek helyi védelme tárgyában tartott konferenciáról

Szabó Lászlóné	Nagykanizsa Megyei Jogú Város PH.
Szaffenauer József	Pécs Pollack Mihály Ép. Ip. SZKI
Szamosi Gábor	Nk. MJV. PH. Főépítési Iroda
Szatmáriné Milucz Ildikó	OMvH-MFI
Szilágyi István	Polgármesteri Hivatal Szombathely
Szita Béla	OMvH
Tahi-Tóthné	OMvH-MFI
Treczker Klára	Soproni Egyetem
Tronkáné Nagy Edig	OMvH MFI
Tüttő István	Nagykanizsa MJV. Polgármesteri Hivatal
Varga Erika	Polgármesteri Hivatal Mór (Fejér Megye)
Vaszary Miklós	OMvH-MFI
Végh László	Polgármesteri Hivatal Letenye
Wirth Péter	Kánon Stúdió

ICOMOS HÍRADÓ

a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei

7. évfolyam 2. szám

1999. március

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság IX. Közgyűlése (Nagykanizsa, 1999. március 5.)

A Közgyűlés az előző napon tartott országos értekezletet követte s arra az u.n. Vasember-házban, a város egyik legszebb és legrégebb műemlékében került sor.

A résztvevőket *Töröcsik Pál*, a megyei jogú város alpolgármestere köszöntötte, a Közgyűlésen *Fejérdy Tamás* elnökölte. Ünnepi eseménnyel kezdődött a tanácskozás első ízben került átadásra az előző, gödöllői közgyűlésen alapított Mőller István Emlékérem. Az azt odaitéllő bíráló bizottság elnöke, *Baloghné Ormos Ilona* ismertette egyhangú döntésüket: az 1998 évi Emlékérmot (*Balázs Eszter* szobrászművész alkotását) és a díszes oklevelet *Szakál Ernő* soproni szobrászművésznek, a nemzetközileg ismert és elismert restaurátornak ítéltek sok évtizedes alkotó és oktatói tevékenységéért, a gótikus kutak, zárterkélyek, mérművek, szobrok nagyszerű újjáélesztéséért. A 86 éves mester sajnos nem lehetett jelen, a díjat nevében egyik tanítványa vette át.

A közgyűlés az elműlt év tevékenységének ismertetésével folytatódott, ami lényegében csak kiegészítette a kiadott írásos jelentéseket. *Román András* főtitkár elmondta, hogy a Magyar Nemzeti Bizottság továbbra is az ICOMOS egyik legnépesebb és legaktívabb tagozata. A sok rendezvény mellett az időszak legjelentősebb eseményeként azt emelte ki, hogy a pártoló jogi tagoknak, jogi tagok tagsági díjából kedvezményt nyűjtő párizsi központnak és az OMvH-val kötött méltányos szerződésnek hála a nemzeti bizottság működését fenyegető pénzügyi csőd elhárult, a bizottság gazdasági helyzete stabilizálódott.

A beszámolóhoz számos hozzászólás hangzott el, ezek figyelembe vételével a Közgyűlés egyhangúlag hét pontban foglalta össze a 2000. évi Közgyűlésig szőlő legfontosabb feladatokat: 1. Állandó információkat kell adni a párizsi központnak, hogy azok megjelenjenek az ICOMOS angol-francia nyelvű hírlevelében és így azokról értesűlhessen a nemzetközi műemléki közvélemény (e feladatot *Arnóth Ádám* és *Klaniczay Péter* alelnökök vállalták); 2. Folytatni kell az 1998-ban oly eredményesen megindult ICOMOS-Klub működését *Janotti Judit* és *Nagy Gergely* vezetésével; 3. Mindent el kell követni azért, hogy Mexikóvárosban minél nagyobb létszámű magyar delegáció vegyen részt az ICOMOS októberi kongresszusán és ott

Fejérdy Tamást megválasszák a végrehajtó bizottság tagjává; 4. Újabb kampányt kell indítani a jogi tagok számának növelésére és meg kell vizsgálni annak lehetőségét, hogy csökkentett tagdíjjal növelni lehessen a tagok számát az ifjúság és a nyugdíjasok körében; 5. Fűzzük szorosabbra és tegyük állandóvá az ICOMOS kapcsolatát a testvérszervezetekkel, a MÉSz-szel, a MUT-tal, az ÉTE-vel, az ECOVAST-tal, a város- és Faluvédők Szövetségével, stb.; 6. Erősíteni és állandósítani kell a szakmai munkát a Nemzeti Bizottság szakmai bizottságaiban; 7. Hosszú szünet után ismét el kell kezdeni publikációk kiadását.

Az e feladatokkal kapcsolatos tennivalókat a vezetőség rövidesen megtárgyalja. Egy vonatkozásban azonban máris eredmény született: *Karmazin József* városi főépítész bejelentette, hogy az előző napi konferencia anyagát a megyei jogú város Önkormányzata kiadja, így az ICOMOS feladata csupán ennek szakmai segítése lesz. Ez a bejelentés méltó befejezése volt a két napnak, ami minden jelentévőt arról győzhetett meg, hogy Kanizsán mindent megtesznek a műemlékekért és az építészeti örökségért.

Legyen dicsőség óvni

Nagykanizsai fórum az építészeti értékek védelméről

Főtitkári üdvözlő — a vendégek kanizsai kiadványokban lapozgatnak (Szakonyi Attila felvétele)

A helyi értékvédelemben óriási segítséget jelent a megfelelő támogatási rendszer — hangsúlyozta el tegnapi Kanizsán, a Hevesi — Sándor — Művelődési Központban az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága és a helyi önkormányzat által rendezett országos építészeti konferen-

cián. Az építészeti értékek helyi védelméről szóló tanácskozáson *Tóth István* polgármester hangsúlyozta: — E konferenciák legfontosabb feladata, hogy a résztvevők megosszák egymással szakmai tapasztála-

taikat, s azokat a települések érdekében felhasználják.

Dr. Román András főtitkár szerint, ha csak az országosan szinten tartott műemlékeket védjük, jelentős értékeink veszmenének el. *(Más információk, társasági emelet, a 3. oldalon.)*

A Zalai Hírlap 1999. március 5-ei számában közölt cikk

(Folytatás az 1. oldalról.)

Kijelentette: ez indokolja a helyi védelem hangsúlyának növekedését, melyben Kanizsa egyike a legjobbaknak.

— Amióta építkezünk, munkánk értékét jelent, s ezt mindenképpen megpróbáljuk védeni — állapította meg előadásában dr. Winkler Gábor egyetemi tanár. Elmondta: hazánkban az első műemlékjegyzékek mindössze néhány lapból álltak, ezért örömteli, hogy napjainkban egyre több értéket vesznek védelem alá. Sajnos, ez egy ideológia kialakulásához is vezetett, mely szerint amit nem tilos lebontani, az lerombolható. Az előadó hangsúlyozta: nagy

örömmel venné, ha Magyarországon is olyan viszonyok uralkodnának ezen a téren, mint az USA-ban, ahol dicsőség bekerülni a védett értékek közé.

Orosz Bálint, a VÁTI műtervezetője ismertette intézeti kutatási eredményeit, melyek kamutatták: az önkormányzatok két típusú rendelettel próbálják szabályozni a kérdést, ezek közül szerinte jobb a rendezési tervhez kapcsolódóan megvalósított értékvédelem. Felhívta a figyelmet: a műértékek helyi védelmét általában nem kapcsolják a zöldterületekhez, azokat inkább természeti értékek tekintik, bár szerinte ez nem helyes gyakorlat. Véleménye sze-

rint megfelelően kidolgozott támogatási rendszer nélkül nem lehet hatékony munkát biztosítani, ebben a kérdésben nagy szerepet vállalhat a kormány is.

— Kanizsán 300 földtől van a helyi rendelet hatálya alá eső értékek száma — közölte előadásában Karmazin József városi főépítész. Elmondta: a dél-zalai városban korán megjelent az építészeti értékek megőrzésének gondolata, így került sor a városközpont rehabilitációjára vonatkozó pályázat benyújtására a 70-es években. Ezzel olyan folyamat indult, melyben nem csak az építészeti értékekre fordítanak figyelmet, hanem a közterületekre is. — szat —

A Zalai Hírlap március 5-ei számában közölt cikk folytatása

Eredményes évet zártak

Átmeneti határozatképtelenség miatt városnéző túrával kezdte munkáját tegnap Kanizsán az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság közgyűlése. A résztvevők Karmazin József városi főépítész kalauzolásával többek között megtekintették a helyi Zsinagógát és a Képzőművészeti Házat.

A bizottság alapszabálya értelmében ezt követően — a megjelentek számától függetlenül — kerülhetett sor a közgyűlésre a Vasemberház Diósy-teremben, ahol Törőcsik Pál alpolgármester köszöntötte a résztvevőket, majd dr. Fejérvy Tamás elnök felkérésére Ormos Ilona

professzor nyújtotta át Szukál Ernő, soproni szobrászművész képviselőjének az 1998. évi Möller István-émlékérmét. A 86 éves szobrászművész az épületek gótikus részecinek világszínvonalú, iskolateremtő restaurálásával érdemelte ki a kitüntetést.

Ezt követően dr. Román András főtitkár a testület VIII. közgyűlése óta eltelt időszakról tartott beszámolóját hallgathatták meg a jelenlévők. A főtitkár hangsúlyozta: taglétszámát és egyéb jellemzőit tekintve az ICOMOS legerősebb testületei közé tartozik a Magyar Nemzeti Bizottság.

A Zalai Hírlap 1999. március 6-ai számában megjelent cikk

Nagykanizsa megyei jogú város Önkormányzata
Tüttö István polgármester úrnak

Nagykanizsa
Erzsébet tér 7.
8 8 0 0

Tisztelt Polgármester Úr!

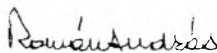
Visszatérve Budapestre a március 4-5.-i rendezvényről, első kötelességemnek tartom, hogy megköszönjem azt a rendkívüli vendégszeretetet és kiváló szervező munkát, amiben az „Építészeti értékek helyi védelme” konferencia és az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság IX. közgyűlésének résztvevői részesültek.

Valamennyien, akik jelen voltunk Nagykanizsán, meggyőződhattünk arról, hogy ebben a szép városban szeretik az építészeti örökséget és mindent megtesznek annak fennmaradása, védelme érdekében. Ami pedig a rendezvény lebonyolítását illeti, az az általános vélemény alakult ki – ami az enyém is –, hogy az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságnak nagyon hosszú ideje nem volt ilyen sikeres rendezvénye. Ez pedig elsősorban Önnek és munkatársainak köszönhető.

Kérem Polgármester urat, hogy tolmácsolja köszönetemet Karmazin József városi főépítésznek, munkatársainak és mindenkinek, aki a rendezvény sikerén munkálkodott.

Budapest, 1999 március 8.

Szívélyes üdvözlettel

Dr. Román András
főtitkár

NAGYKANIZSA MEGYEI JOGÚ VÁROS KÖZGYŰLÉ- SÉNEK 14/1999. (III. 30.),1/1999. (I. 26.), ÉS 40/1997. (XI. 4.). ÖNKORMÁNYZATI RENDELETÉVEL MÓDO- SÍTOTT 32/1997. (VII. 1.) ÖNKORMÁNYZATI RENDE- LETE AZ ÉPÍTETT ÉS TERMÉSZETI KÖRNYEZET ÉRTÉKEINEK HELYI VÉDELMEÉRŐL

Az építéstügyről szóló törvény értelmében „a műemlékeket, tartozékaikat, s a velük kapcsolatos képző- és iparművészeti alkotásokat — mint hazánk történelmi múltjának jellegzetes, pótolhatatlan emlékeit — a törvényben szabályozott védelemben kell részesíteni.”

A törvényi előírásokra figyelemmel Nagykanizsa Megyei Jogú Város Közgyűlése az országos védelem alá nem helyezett, de a város történelmi múltját és építészeti kultúráját magában hordozó és a városban élők önbecsülését elősegítő településrészek, épületcsoportok, épületek, építmények illetve azok egyes részei megőrzése, helyi védelme érdekében a következőket rendeli:

A helyi védelem tárgya

1. §

(1) A helyi védelem tárgyát képezi mindaz az érték, amelyet a jóváhagyott rendezési terv, illetve a város közgyűlésének határozata településtörténelmi, helyi építészeti, néprajzi, vagy régészeti értéke miatt védendőnek minősül. A rendelet előírásait kell alkalmazni azokra az értékekre is, amelyeket országos védelemre javasolt a közgyűlés, de a védelembe vonásról a szakminisztérium még nem döntött.

(2) Helyi területi védelmet kell biztosítani a város azon összefüggő részére, amely a jellegzetes településszerkezet történelmi folyamatosságát képviseli, valamint olyan városrészre, térre, utcára, útszakaszra, ahol jelentős számban található a város, vagy városrész arculatát meghatározó épületek, építmények. Területi védelmet lehet biztosítani parkokra, fasorokra és zöldfelületekre is.

(3) A helyi védelem kategóriái:

- a) védett épületek
- b) védett épületrészek

- c) védett utcakép
- d) védett terület - a volt MAORT lakóterület szabályozása
- e) védett képzőművészeti alkotások és emléktáblák
- f) védett növényzet
- g) helyi természetvédelmi terület

A helyi védelem irányítása és szervezése

2. §

A helyi védelem irányítását, szervezését a városi főépítész végzi. A helyi védelmi munkához kérni kell a helyi társadalmi és szakmai szervezetek, egyesületek és az érintett tulajdonosok közreműködő segítségét.

3. §

Az építészeti értékek helyi védelmével összefüggő hatósági feladatokat a polgármesteri hivatal építésügyi hatósági feladatokat ellátó belső szervezeti egysége látja el. A védelemmel érintett területre, épületre, vagy építményre bármilyen építési, bontási, bővítési illetve átalakítási, növényekre — a pótlás kötelezettsége mellett — vágási engedély csak a városi főépítész előzetes hozzájárulásával adható.

Védetté nyilvánítás és annak törlése

4. §

(1) Védetté nyilvánításról és annak törléséről a város közgyűlése a városfejlesztési és környezetvédelmi bizottság javaslatára dönt, figyelembe véve az 1. §-ban felsorolt védettségi kategóriákat. A helyi védelem tárgyát képező védett épületek, épületrészek, utcakép, területek, képzőművészeti alkotások és emléktáblák, növényzetek, helyi természetvédelmi területek jegyzéke a rendelet mellékletét képezi.

(2) Védetté nyilvánításra illetve annak törlésére bárki javaslatot tehet a városi főépítésznél, aki azt véleményével együtt a közgyűlés városfejlesztési és környezetvédelmi bizottsága elé terjeszti. A javaslatban szerepelni kell a védelemre javasolt érték pontos megnevezésének, rövid leírásának.

(3) A város területére készítendő valamennyi új rendezési tervnek és a meglévő felülvizsgálatának rendelkezniük kell építészeti értékvizsgálati munkarésszel, mely megalapozhatja a védetté nyilvánításra és annak törlésére vonatkozó döntést.

5. §

(1) Védetté nyilvánításra illetve a védettség törlésére a közgyűlés döntése alapján a városi főépítész írásban értesíti:

- a védelemmel, vagy a védelem megszüntetésével érintett ingatlan valamennyi tulajdonosát,
- a javaslattevőt,
- a nagykanizsai Thúry György Múzeumot.

(2) A helyi védelem alá vonás az ingatlan-nyilvántartásba bejegyeztethető, melyről az ingatlan tulajdonosát előzetesen írásban értesíteni kell.

6. §

A területi és egyedi védelemre kijelölt építészeti értékekről a város főépítésze olyan nyilvántartást vezet, melyből kitűnik a védett érték minden lényeges adata (az ingatlan tulajdonosa, használója, annak címe, helyrajzi száma, a védett érték rövid leírása, fényképe, építésének és felújításának időpontja stb.)

7. §

(1) A helyi védelemre kijelölt építészeti értéket táblával meg kell jelölni, kivéve a szobrokat és a köztéri műalkotásokat. A jelzés elhelyezéséről és fenntartásáról a polgármesteri hivatal városüzemeltetési feladatokat ellátó belső szervezeti egysége gondoskodik az épület tulajdonosának előzetes értesítése mellett.

(2) A rendelet mellékletében feltüntetett épületeknél a táblával történő megjelölést éves ütemezésben kell végrehajtani a költségvetésben erre a célra elkülönített pénzalapból.

(3) A táblával megjelölendő épületek körét a városi főépítész javaslatára a városfejlesztési és környezetvédelmi bizottság határozza meg.

(4) A táblák kihelyezése előtt az épület tulajdonosát a kihelyezésről értesíteni kell, melyet az épület építészeti elemeihez igazodóan, annak jól látható részén kell elhelyezni.

(5) A táblák kihelyezésével kapcsolatos feladatokat a polgármesteri hivatal beruházásokkal foglalkozó szervezeti egysége végzi.

A helyi védelem alatt álló építmények, építményrészek bővítése, átalakítási, bontása, a növényzetek vágása, gondozása, pótlása

8. §

(1) Általános előírások:

- a) A helyileg védett építészeti értékeket rendeltetésüknek megfelelően kell használni.
- b) A helyi védelem körébe tartozó épületeken, építményeken, épületrészeken külső vagy belső felújítási, átalakítási, bővítési, bontási munkát, továbbá olyan beavatkozást, mely az épület megjelenésére bármilyen hatással van, csak a polgármesteri hivatal építészeti hatóság feladatokat ellátó belső szervezeti egysége előzetes engedélyével szabad végezni.
- c) A védett területhez tartozó közterületen utcabútort, épületet, építményt, hirdetőberendezést burkolatot elhelyezni csak a polgármesteri hivatal építészeti hatósági feladatokat belső szervezeti egysége előzetes engedélyével szabad.
- d) Védett épületen, homlokzaton reklámhordozó kihelyezése az épület adottságaihoz igazodóan a városi főépítész előzetes hozzájárulásával engedélyezhető.

(2) Védett építményekre vonatkozó előírások:

- a) A védett épületeket hagyományos építészeti tömegükben meg kell őrizni.
- b) A védett épületek tetőformája megtartandó. A tető héjalása az eredetihez hasonló színű és mintázatú, korszerű építőanyaggal felváltható.
- c) Törekedni kell a homlokzati nyílásrend és a nyílások osztásának megtartására. Ezek változtatása csak megfelelő tervezői alátámasztással engedélyezhető.
- d) A meglévő homlokzati tagozatok megtartandók vagy korábbi hiteles dokumentumok alapján eredeti formájukban visszaállítandók.
- e) A homlokzat burkolatai az eredeti állapotra, vagy annak hatását keltve, korszerű anyagok használatával cserélhetők.
- f) A homlokzat színezését az eredeti állapotnak megfelelően kell meghatározni.
- g) A védett épületeket úgy lehet bővíteni, hogy az épület jellege, homlokzati kialakítása, utcaképi szerepe ne változzon, illetve a legkisebb kárt szenvedje. A bővítésnek a védett épület formájával, szerkezetével, anyagaival összhangban kell lennie.
- h) A védett épületekben belső átalakítási, korszerűsítési, felújítási munkák végezhetők az eredeti szerkezet és a belső értékek tiszteletben tartásával.
- i) Védett épület csak a védettség törlése után bontható le. A bontás előtt az épület tulajdonosának kötelessége az épület felmérési és fotódokumentációjának elkészítése.

(3) Védett épületrészekre vonatkozó előírások:

- a) A védett épületrészeket a rendelet melléklete jelöli meg.
- b) Ha a védett épületrészt az épület utcai homlokzata képezi, az épületet hagyományos építészeti tömegében kell megtartani, megőrizve a homlokzati nyílásrendet, a nyílások osztását — melyek indokolt esetben változtathatók — a homlokzati tagozatokat. Az eredeti építőanyagok felválthatók az eredetihez hasonló megjelenést biztosító korszerű építőanyagokkal. A homlokzat színezését az eredeti állapotnak megfelelően kell meghatározni.
- c) Egyéb védett épületrészek (pl. kapu, vakolatdísz, falfestés stb.) az eredeti állapotnak megfelelően megtartandók. Az épület átépítése esetén törekedni kell a védett épületrész eredeti helyén történő megtartására.
- d) Védett épületrész csak a védettség törlése után bontható el. A bontást megelőzően a védett épületrész tulajdonosának kötelessége az épületrész felmérési és fotódokumentációjának elkészítése. Amennyiben a védett épületrész a bontást követően nem kerül visszaépítésre, mérete lehetővé teszi, s arra a tulajdonos a nem tart igényt, azt a helyi múzeumba be kell szállítani megőrzés céljából.

(4) Védett utcaképre vonatkozó előírások.

Védett utcakép esetén a meglévő épületek átépítése, felújítása a szomszédos két-két épület paramétereinek (formavilág, anyaghasználat) figyelembevételével lehetséges. A környezethe illeszthetőséget az építési engedélyezési tervdokumentációban fotókkal és homlokzati rajzzal igazolni kell.

(5) Védett terület — a volt MAORT lakóterület — szabályozása.

Védett területen meg kell őrizni a terület jellegzetes szerkezetét, telekrendszerét, utcavonal vezetését, épületeit, építményeit, kerítés és kapuformáit, természeti értékeit az alábbiak szerint:

5.1. Az ingatlanok beépítettsége (beépítési százalék) az eredeti szerint megtartandó, további beépítési százalékot növelő — bővítés nem engedélyezhető, pergola is csak építési engedéllyel építhető.

5.2. A védett területet az Általános rendezési terv jelöli, melyen található épületek, építmények, illetve azok részeinek felújítása, átépítése, korszerűsítése a következők szerint történhet:

a) Külső nyílászáró szerkezetek a kor műszaki színvonalának (hőtechnikai, szerkezeti, esztétikai követelményeinek) megfelelően cserélhetők.

Azok az eredetivel megegyező nyílásosztásúak és méretűek, azzal azonos színűek lehetnek, anyaguk változhat.

A földszinten további nyílászáró nem helyezhető el, kivéve amikor két lakás kialakítása történik, az eredeti építési megoldás szerint.

- b) Az eredeti külső falnyílások formája, kialakítása nem változhat.
Fedett — nyitott — terasz zárttá (pl. télikertté) alakítása csak az eredeti szerkezeti részek sérülése nélkül, osztás nélküli, egységes megjelenésű fehér színű, boltívekbe épített üvegfallal történhet (faltengelybe vagy belső falsíkba).
- c) A nyílászárókon alkalmazott redőnyök (az eredeti szerkezeti megoldásban) egy épületen azonos színnel (fehér—barna) és kivitelben készülhetnek.
Az ablakok előtti rácsok színe fehér, vagy kék lehet, egy-egy épületen azonos kivitelben.
- d) A külső vakolat cseréje, javítása, színezése (fal felület és lábazat esetén) az eredeti „fröcskölt”, „cuppantott” vakolat felületi hatását kell elérni, az eredetivel megegyező színben. A külső felületképzés az érvényben lévő hőtechnikai előírások betartása (utólagos hőszigetelés) mellett alakítható.
- e) A tetőhéjalás-csere esetén az eredetivel megegyező, kettős hódfarkú cserépfedés lehetséges, az eredeti piros színnel azonos kivitelben, tetszőleges gyártmánnyal (pl. Csornai, Bramac). Az eredeti tetőszerkezet miatt a könnyebb égetett anyag termékek ajánlottak.
- f) A tetőtér hasznosítása, beépítése úgy lehetséges, hogy az eredeti tetőforma és jellemző méretei (eresz-, gerincmagasság, lejtés) megtartandók.
Ez a jelenlegi födém szerkezet esetleges átépítésével, a földszinti belmagasság csökkentésével is lehetséges.
A tetőtér megközelítése — alapvető szerkezeteket nem érintve — belső térben tetszőlegesen alakítható ki.
- g) A tetőtéri helyiségek természetes fénnel történő megvilágítása csak tetősíkban fekvő ablakokkal biztosítható, egy sorban úgy, hogy a tetőablakok összes területe nem haladhatja meg az adott tetősík felületének 10%-át.
A tetősíkban napkollektorok is elhelyezhetők a tetőtéri nyílászárók elhelyezésének szabályai szerint 10% felületarányon belül.
- h) Új kémény, tetőszellőző kialakításakor, a szerkezetek felújításakor annak külső megjelenése (felületképzés, méret, fedkö) az eredetivel azonos lehet.
- i) Amennyiben az arra alkalmas épületből két lakás alakítható ki, azt csak az eredetileg két lakásos épületekkel azonos módon, a homlokzat megváltoztatása nélkül lehet megoldani.

5.3. A védett területen található növényzet (fák, bokrok, sövény) kivágása — gyümölcsfák kivételével — engedélyköteles, azonos zöldterületi értékű pótlása kötelező a 3. sz. mellékletben ajánlott fajtaazonos növényekkel. A kiszáradt fák pótlása a telektulajdonos feladata, melyet az előzők szerint kell elvégezni.

5.4. A volt MAORT lakóterületen található, és védelemben részesülő értékek felújítása, átalakítása, korszerűsítése, védelem alá tartozó részek karbantartási munkái, illetve a bontási munkák engedélykötelesek.

A „R”-ben szabályozott eseteken kívüli tervezett beavatkozás engedélykérelmének elbírálását az építésügyi hatóság a városfejlesztési és környezetvédelmi bizottságnak a városi főépítész útján adott véleményére figyelemmel végzi.

5.5. A „R”-ben szabályozott munkák engedély hiányában vagy attól eltérően történő elvégzése esetén — a városfejlesztési és környezetvédelmi bizottságnak a városi főépítész útján adott véleménye alapján jár el az építésügyi hatóság.

(6) Védett képzőművészeti alkotásokra és emléktáblákra vonatkozó szabályozás.

Védett képzőművészeti alkotások és emléktáblák az eredeti állapotnak megfelelő formában, anyaghasználattal a felállítási helyükön tartandók fenn.

(7) Védett növényzetekre vonatkozó szabályozás.

A védett növényzetek vágása engedélyköteles és pótlásuk azonos zöldfelületi értékű fajtaazonos növényekkel kötelező, melyet egyedi határozatban kell előírni. Végrehajtását az építésügyi hatóságnak ellenőriznie kell.

(8) Helyi természetvédelmi területek szabályozása.

- a) Nagykanizsa Megyei Jogú Város Önkormányzata a Hevesi Sándor Általános Iskola 10763 sz. tulajdoni lapon nyilvántartott 3049/58 helyrajzi számú, összesen 1.0838 ha nagyságú kertjének területét „Iskolakert — helyi jelentőségű természetvédelmi terület” elnevezéssel védetté nyilvánítja, és kezelettségül az iskolát jelöli meg.
- b) A védetté nyilvánítás célja az iskola kertjében megtalálható botanikai értékek megőrzése, továbbfejlesztése, szakszerű fenntartása.
- c) A védett érték megőrzéséhez továbbfejlesztéséhez szükséges bármilyen beavatkozás csak az első fokú természetvédelmi hatóság hozzájárulásával lehetséges.
- d) A terület értékeinek megóvása, őrzése és fenntartása a helyi jelentőségű természetvédelem terület kezelőjének a feladata.

A védett épületek fenntartása és annak támogatása

9. §

(1) A város közgyűlése a védett épületek és épületrészek megfelelő színvonalú fenntartásához és megjelenéséhez a tulajdonosokat anyagi támogatásban részesítheti. Ennek mértékét évenként a költségvetés készítésekor kell meghatározni.

(2) A védett épületeket és épületrészeket a tulajdonos köteles jó állapotban tartani. A fenntartáshoz, karbantartáshoz, felújításhoz a tulajdonos az önkormányzattól támogatást igényelhet. A támogatás odaítéléséről a városfejlesztési és környezetvédelmi bizottság dönt a városi főépítész, valamint az általuk felkért független szakértők javaslatának figyelembevételével, a „R” 2. sz. mellékletében foglaltak alapján.

(3) A védelem alá vont területeket, épületeket és építményeket évente legalább egy alkalommal ellenőrizni kell, és szükség esetén intézkedéseket kell tenni a hiányosságok megszüntetésére. Az ellenőrzést a polgármesteri hivatal építéstudományi feladatokat ellátó belső szervezeti egysége a városi főépítész bevonásával végzi. Az elvégzett feladatokról a közgyűlést a támogatások odaítélésekor tájékoztatni kell.

Szabálysértés

10. §

Aki a rendelet mellékleteiben felsorolt építményt, azok részeit, védett növényzetet, területet megrongál, azokon a rendeletben meghatározott engedély nélkül, vagy az engedélytől eltérő módon folytat tevékenységet, szabálysértést követ el. s a hatályos jogszabályban megjelölt maximális pénzbírsággal sújtható.

Záró rendelkezés

10. §

E rendelet 1997. július 2-án lép hatályba, egyúttal a 20/1992. (XI. 23.), az épített és természeti környezet értékeinek helyi védelméről szóló 2/1993. (I. 25.), 22/1993. (IX. 20.) . 28/1994. (X. 10.), 17/1996. (IV. 2.), 47/1996. (XII. 17.) önkormányzati rendeletekkel módosított önkormányzati rendelet hatályát veszti.

Nagykanizsa, 1997. július 1.

Tüttő István s. k.
polgármester

Dr. Takács Anikó s. k.
jegyző

1. sz. melléklet a 32/1997. (VII. 1.) önkormányzati rendelethez

1/a Védett épületek

<i>Sorsz.</i>	<i>Utcanev</i>	<i>Házszám</i>	<i>Megjegyzés</i>
1.	Ady E. u.	1.	Volt tanácsház
2.	Ady E. u.	7.	Fegyveres Erők Klubja
3.	Ady E. u.	10.	Posta
4.	Ady E. u.	—	Izraelita ravatalozó
5.	Ady E. u.	—	Vasútállomás
6.	Alkotmány út	60.	Udvarház (az ÁG. irodái)
7.	Alkotmány út	—	A szociális otthon épülete
8.	Bajcsai u.	35.	Lakóház
9.	Bajcsai u.	41.	Lakóház
10.	Bajcsy-Zs. út	63.	Templom
11.	Bajza u.	2.	GYIVI
12.	Csengery út	1—3.	Üzletek + lakások
13.	Csengery út	2.	Üzlet + iroda
14.	Csengery út	4.	Üzletek + lakások
15.	Csengery út	5.	Üzletek + lakások
16.	Csengery út	6.	Üzletek + lakások
17.	Csengery út	7. és	
	Zrínyi u.	41.	Üzletek + lakások
18.	Csengery út	8.	Üzletek + lakások
19.	Csengery út	17.	Lakások
20.	Csengery út	37.	Evangélikus templom
21.	Deák tér	10.	Üzlet + lakások
22.	Deák tér	12.	Muskátlí cukrászda
23.	Dózsa Gy. u.	73—75.	Lakások (régii csendőrlaktanya)
24.	Erzsébet tér	10.	Üzlet + lakás
25.	Erzsébet tér	16.	Nyomda + lakás
26.	Erzsébet tér	17.	Szarvasház
27.	Erzsébet tér	18.	Cipőbolt + irodák
28.	Erzsébet tér	19.	Budapest Bank Rt.
29.	Erzsébet tér	20.	Üzlet + lakások
30.	Erzsébet tér	21.	IBUSZ
31.	Erzsébet tér	24.	Centrál Szálló
32.	Fő út	9.	Üzlet + lakások

33.	Fő út	11—13. és	
	Sugár út	2.	Üzlet + lakások
34.	Fő út	15.	Üzlet + lakások
35.	Fő út	16.	Magyar Hitelbank Rt.
36.	Fő út	21.	Üzlet + lakások
37.	Fő út	23.	Üzlet + lakások
38.	Hajgató S. u.	1.	Kiskanizsai könyvtár
39.	Rozgonyi u.	1.	Lakóépület
40.	Rozgonyi u.	23.	Általános iskola
41.	Rozgonyi u.	—	Könyvtár
43.	Sugár út	10.	Iroda + lakások
44.	Sugár út	12.	Lakások
45.	Sugár út	14.	Lakások
46.	Sugár út	18.	Zeneiskola
47.	Sugár út	—	Kápolna
48.	Teleki u.	—	Régi víztorony
49.	Széchenyi tér	14.	Lakások
50.	Zrínyi M. u.	38.	Iskola
51.	Zrínyi M. u.	43.	Lakások
52.	Kölcsey u.	3.	Lakások
53.	Kálvin tér	—	Református templom
54.	Kossuth tér	—	Kórház-kápolna
55.	Király u.	15.	Lakóház
56.	Sétakert		„KIOSZK” Vasszerkezetű zenepavilon
57.	Bajcsai u.	62.	Lakóház
58.	Nagyrác u.	26.	1928-ban épített iskolaépület
59.	Zrínyi M. u.	46.	Lakóház

1/b Védett épületrészek

<i>Sorsz.</i>	<i>Utcanév</i>	<i>Hátszám</i>	<i>Megjegyzés</i>
1.	Ady E. u.	9.	Ucai homlokzat
2.	Ady E. u.	15.	Ucai homlokzat
3.	Ady E. u.	33.	Ucai homlokzat
4.	Ady E. u.	37/A	Ucai homlokzat
5.	Ady E. u.	39.	Ucai homlokzat
6.	Ady E. u.	41.	Ucai homlokzat
7.	Ady E. u.	43/B	Ucai homlokzat

8.	Ady E. u.	43/C	Utcai homlokzat
9.	Batthyány u.	10.	Utcai homlokzat
10.	Batthyány u.	17.	Utcai homlokzat
11.	Batthyány u.	18.	Utcai homlokzat
12.	Batthyány u.	27.	Utcai homlokzat
13.	Batthyány u.	29.	Utcai homlokzat
14.	Sugár út	68.	Utcai homlokzat
15.	Csengery út	11.	Utcai homlokzat
16.	Csengery út	17.	Utcai homlokzat
17.	Csengery út	20.	Utcai homlokzat
18.	Csengery út	22.	Utcai homlokzat
19.	Csengery út	23.	Utcai homlokzat
20.	Csengery út	24.	Utcai homlokzat
21.	Csengery út	25.	Utcai homlokzat
22.	Csengery út	27.	Utcai homlokzat
23.	Csengery út	27/a	Utcai homlokzat
24.	Csengery út	39.	Bejárati kapu
25.	Csengery út	40.	Bejárati kapu
26.	Csengery út	67.	Utcai homlokzat
27.	Csány L.u.	8.	Utcai homlokzat
28.	Csány L. u.	8/B	Utcai homlokzat
29.	Csány L. u.	10.	Utcai homlokzat
30.	Csány L. u.	11.	Utcai homlokzat
31.	Csány L. u.	12.	Utcai homlokzat
32.	Csány L. u.	22.	Utcai homlokzat
33.	Csány L. u.	23.	Utcai homlokzat
34.	Deák tér	6.	Utcai homlokzat
35.	Deák tér	9.	Utcai homlokzat
36.	Dózsa Gy. u.	10.	Utcai homlokzat
37.	Dózsa Gy. u.	25.	Utcai homlokzat
38.	Dózsa Gy. u.	28.	Utcai homlokzat
39.	Dózsa Gy. u.	53.	Utcai homlokzat
40.	Dózsa Gy. u.	55.	Utcai homlokzat
41.	Dózsa Gy. u.	61.	Utcai homlokzat
42.	Dózsa Gy. u.	65.	Utcai homlokzat
43.	Dózsa Gy. u.	65/a	Utcai homlokzat
44.	Dózsa Gy. u.	70.	Utcai homlokzat
45.	Erzsébet tér	7.	Utcai homlokzat
46.	Erzsébet tér	14.	Utcai homlokzat

47.	Eötvös tér	8.	Utcai homlokzat
48.	Fő út	4.	Utcai homlokzat
49.	Király u.	29.	Udvari épület — függőfolyosó korlátok
50.	Rozgonyi u.	6.	Utcai homlokzat
51.	Sugár út	4.	Utcai homlokzat
52.	Sugár út	6.	Utcai homlokzat
53.	Sugár út	11.	Utcai homlokzat
54.	Sugár út	15.	Utcai homlokzat
55.	Sugár út	22.	Utcai homlokzat
56.	Sugár út	24.	Utcai homlokzat
57.	Sugár út	28.	Utcai homlokzat
58.	Sugár út	29.	Utcai homlokzat
59.	Sugár út	29/a	Utcai homlokzat
60.	Sugár út	30.	Utcai homlokzat
61.	Sugár út	34.	Utcai homlokzat
62.	Sugár út	36.	Utcai homlokzat
63.	Sugár út	40/B	Utcai homlokzat
64.	Sugár út	44.	Utcai homlokzat
65.	Semmelweis u.	9.	Utcai homlokzat
66.	Semmelweis u.	10.	Utcai homlokzat
67.	Semmelweis u.	13.	Utcai homlokzat
68.	Semmelweis u.	22.	Utcai homlokzat
69.	Gábor Á. u.		A laktanya főépületének utcai homlokza- tán lévő falfestmények
70.	Kisfaludy u.	19.	Bejárati kapu
71.	Rozgonyi u.	9.	Bejárati kapu
72.	Bajcsai u.	12.	Utcai homlokzat

1/c Védett utcakép

1. Rozgonyi és Zrínyi utcák által határolt terület
2. Báthory u.*
3. Batthyány u. a Kisfaludy utcától D-re
4. Babóchay u.
5. Csány u.
6. Sugár út
7. Rozgonyi u.
8. Dózsa Gy. u.

Megjegyzés: A *-al jelölt épületekre külön helyi előírásokat kell alkalmazni, amelyet az erre a célra készített szabályozási és városképi követelményrendszer alapoz meg.

1/d Védett területek

1. Volt MAORT lakóterület:
Maort u. 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18.;
Vécsey u. 5., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 16., 18., 20., 22.;
Papp Simon sétány 2., 4., 6., 8., 10.;
Olaj u. 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 20.
alatti ingatlanok.
2. Tripammer utcai temetőben található szovjet és bolgár katonai temető területe, síremlékei és sírkövei.
3. Tripammer utcai temetőben található német katonai temető területe, síremlékei és sírkövei.
4. Tripammer utcai temetőben található I. Világháborús magyar hősi temető területe, síremlékei és sírkövei.

1/e Védett képzőművészeti alkotások és emléktáblák

Emléktáblák

1. Ady E. u. 9. alatti iskola épületen.
Felirata: *A magyar szabadságharc emléke örökké él a tanulóifjúság szívében.
„Haza és szabadság ez a két szó, melyet
Először tanuljon dajkától a gyermek ...”
(Petőfi Sándor 1848. május 1.)*
2. Ady E. u. 29. alatti iskola épületén.
Felirata: *1857—1957.
Thury György Kanizsavár hős kapitányának emlékére állították
ezt az emléktáblát a 100 éves iskola volt növendékei.*
3. Batthyány u. 8. alatti lakóépület homlokzatán.
Felirata: *Ebben a házban lakott munkásmozgalmunk két kiemelkedő személyisége, Hamburger Jenő (1882—1939.), a Tanácsköztársaság földművelődésügyi népbiztosa és Sneff József (1887—1919.), a nagykanizsai direktórium elnöke.*

Emléküket tisztelettel megőrizzük.

1969. március 21. MSZMP Városi Bizottsága, Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága.

4. Csengery út 6. alatti épületben.

Felirata: *Ebben a házban alakult újjá 1945. április 4-én a Magyar Kommunista Párt Nagykanizsai Szervezete. Oly sok küzdelem, szenvedés után győzött az eszme.*

1967. MSZMP Városi Bizottsága, Nagykanizsa Város Tanácsa.

5. Csengery út 37. alatti evangélikus templomban.

Felirata: *A hazáért 1914—1918. (14 hősi halott neve)*

„Az nem lehet, hogy annyi szív hiába onta vért.”

6. Csengery út 88. alatti lakóépületben.

Felirata: *Ez az épület 1941-től 1945. április 1-ig a fasiszta rendszer internáló tábora volt, ahol számos kommunistát és haladó gondolkodású hazafit tartottak fogva. Örök dicsőség a hősöknek! E táblát az 1919-es dicsőséges Magyar Köztársaság kikiáltásának 40. év-fordulóján helyezte el az MSZMP Városi Bizottsága és a Városi Tanács. Nagykanizsa 1959. március 21.*

7. Deák tér, a Felsőtemplom főbejárati homlokzatán 2 emléktábla.

Felirata:

I. *Az idegenben nyugvó Huszas Honvéd Hősök emlékének az ezred tűzkeresztjének V. évfordulóján. 1918. VIII. 28.*

A m. kir. 20. honvéd gy. ezred tisztikara.

II. *A 48-ik közös gyalogezred hőseinek emlékére, akik a világháborúban hazájukért életüket feláldozták.*

Emelték a régi bajtársak. 1924.

8. Erzsébet tér 9. alatti iskola kapualjában.

Felirata: *A semmiből egy új, más világot teremtettem. (Bolyai János) Bolyai János 1802—1860.*

„Nagy matematikus volt, az elsők között is az első.”

Állította a hálás utókor nevében a Bolyai János Általános Iskola tanulóifjúsága és tantestülete. 1991.

9. Fő út 6. alatti izraelita templom főbejárati részén 2 emlékoszlop és egy emléktábla

Felirata:

I. *Itt gyűjtötték össze 1944. április 26—28-án a Nagykanizsa és környékének háromezer zsidó lakosát, hogy Németországba hurcolják és kiirtsák. A háromezerből 2700 ottveszett.*

II. *A munkaszolgálatban elpusztultak emlékére. 1941—1945.*

- III. 1914—1918. *Meghaltak a hazáért: (77 hősi halott neve.)*
„Pihenjete Isten békéjében
Alvó hősök, sápadt katonák
Mi enyészünk az elmulás kódében
A ti hazátok örök fény sugar.” Kiss József
10. Fő út 8. alatti épület homlokzati falán.
 Felirata: *„Az élő színház épp oly örök, mint a társadalom.”*
Hevesi Sándor esztéta, műfordító, drámaturg, a Nemzeti Színház
főrendezője e házhelyén korábban álló épületben született.
11. Hajgató Sándor u. 1. alatti Móricz Zsigmond Kultúrotthon főbejárataánál.
 Felirata: *Pro Patria 1914—1918.*
Az Olvasókör világháborúban elesett hősi halottainak emlékére.
(6 hősi halott neve.)
12. Király u. 22. alatti épület lépcsőházában.
 Felirata: *Épült 1934—1935. évben Steiner Zsigmond, a nemesszívű emberbarát hagyománya szerint — a családi telken — a “Steiner Zsigmond Jr. Aggokháza” fenntartására.*
13. Királyi Pál utcai kápolnában.
 Felirata: *Ezt a kápolnát Magas Mihály kegyesrendi házfőnök, gimnáziumi igazgató, tanügyi főtanácsos az Úr 1935. évében, fáradhatatlan buzgalommal Juk Béla ny. plébános nemeslelkű hagyományából a Kegyes tanítóröndnek, a Város Közönségének, a Piarista Diákszövetségnek a tanulók szüleinek áldozatos adakozásából emelte.*
14. Petőfi u. 39. alatti lakóépület homlokzatán.
 Felirata: *Ebben a házban született Halis István (1855—1927) a Városi Múzeum megalapítója. Nagykanizsa város történetének lelkes kutatója.*
15. Platán sor 8. alatti lakóépületen.
 Felirata: *A 120 ezer főből álló Bolgár Hadsereg a Vörös Hadsereg III. ukrán frontjának kötelékében 1944 decemberében lépett magyar földre, hogy a bolgár nép megbízását teljesítve harcot vívjon a fasizmus ellen hazánk felszabadításáért. A drávai, a somogyi, a nagykanizsai és végül a muraközi harcokban 15 499 harcost vesztett. A bolgár hősök vére nem hullott hiába. A város népe nagyra becsüli a szabadságukért elesettek emlékét.*
16. Sugár út 9. alatti épület homlokzatán.
 Felirata: *Iskolánk falai között végezte gimnáziumi tanulmányait a nagy magyar erdészpolitikus, városunk szülötte, Kaán Károly (1867—1940.) erdőmérnök, akadémikus, földművelődésügyi államtitkár.*

Nevéhez fűződik az Alföld fásításának meghirdetése, természeti értékeinek védelmének és az erdők közjóléti szerepének törvényszintű elismertetése.

Életműve, elméleti s gyakorlati munkássága a magyar erdészet örök értéke.

17. Sugár út 11—13. alatti iskolaépület homlokzatán 2 emléktábla.

Felirata:

I. *Deák Ferenc emlékezetére, aki az 1813/14—1816/17 iskolai években ezen gimnáziumba járt, születése százados évfordulójára alkalmából állította a Nagykanizsai Irodalmi és Művészeti Kör kezdeményezésére a Város Közönsége. 1803—1903. okt. 17.*

„Félre minden irigységgel hazám fiai. Adjuk neki az elsőséget” — mondja róla Széchenyi. (Tolcs Ede alkotása.)

II. *Ez az épület 1890-től 1918-ig a „zöldhajtókás, sárgapitykés” Cs. és Kir. 48. gyalogezred kaszárnyája volt.*

18. Széchenyi tér 2. alatti épület homlokzatán.

Felirata: *Ebben a házban született dr. Zemplén Győző (1879—1916.), az elméleti fizika professzora, a folyadékok és az elektromos tér mozgásának nagyhirű kutatója. Nevét a lökéshullámokra vonatkozó Zemplén-tétel örzi.*

19. Szemere u. 2. alatti épület homlokzatán.

Felirata: *Pauk Vilmos (1879—1944.), Városunk polgárának a jegyiszjei partizánok internacionalista mérnök katonájának emlékére. születésének 100. évfordulóján. Nagykanizsa, 1979. december 26. MSZMP Városi Bizottsága, Nagykanizsa Városi Tanácsa.*

20. Szent Imre u. 3. alatti Szociális Otthon lépcsőházában.

Felirata: *Steiner Zsigmond Izr. Aggokháza. Épült 1939. évben Steiner Zsigmond az önzetlen, nemesszívű emberbarát áldozatkészségéről. „Ne taszíts el az öregség idején, erőink fogytával el ne hagyj!” Zsoltárok: LXXI. 9.*

21. Zrínyi u. 56. alatti épület homlokzatán.

Felirata: *E házban lakott és tanított Péterfy Sándor, a tanítók atyja 1861-ben. Izzó lelkű bölcs tanító volt. Örököltük tőle:*

„Rendületlen hittel hinni, bízni

Az ékes, büszke magyar jövődöben.”

22. Apolló Filmcentrum északi homlokzatán.

Felirata: *70 éve, 1927. március 15-én avatta fel a Városi Színházat a Nemzeti Színház igazgatója, Hevesi Sándor. Az épületet Medgyaszay*

István tervezte. 1997. Nagykanizsa Megyei Jogú Város Önkormányzata”

23. Az Inkey-sírkápolna bástyáján.
Felirata: *Az 1848—49. évi forradalom és szabadságharc 150. évfordulóján Inkey Kázmér, a 47. honvéd zászlóalj parancsnokának emlékére. Nagykanizsa Megyei Jogú Város. Nagykanizsa, 1998 szeptember.*
24. Sugár út 12. alatti épület keleti homlokzatán.
Felirata: *Ebben az épületben működött 1956. november 1—4. között a Nemzetőrség Orbán Nándor parancsnoksága alatt. Állította Nagykanizsa Megyei Jogú Város, a Liberális Nagykanizsáért Alapítvány és az Orbán család, hogy emlékeztessen azokra, akik a forradalom leverését követő méltánytalanságokat elszenvedték. 1998.*
25. Felsőtemplom déli homlokzatán.
Felirata: *A 17., a 47. gyalogezred és a 9. tüzérezred hőseinek emlékére. 1996. Nagykanizsa Megyei Jogú Város és Honvéd Hagyományörző Egyesület.*
26. Csengery út 115. alatti épület nyugati homlokzatán.
Felirata: *A 80 éve épült volt honvédkórház emlékére. 1996. HOHE*
27. Kisfaludy u. 23. alatti épület déli homlokzatán.
Felirata: *Ebben az épületben volt 1945—48. között a szovjet államvédelmi szervek börtöne és hadbíróháza. Sok száz ártatlan magyar megkínzásának, elítélésének és halálának színhelye. 1995. november. SZORAKÉSZ. Szovjetunióban volt politikai rabok és kényszermunkások szövetsége.*
28. Erzsébet tér délkeleti épületének homlokzatán emléktábla és Csány László dombormű (1998).
Felirata: *Csány László (1790—1849.). Itt lakott a hajdani Zöldfa vendégházban 1844-től. 1848 nyarán kormánybiztosként innen szervezte a Dráva-vonal védelmét. Állították: Liberális Nagykanizsáért Alapítvány kezdeményezésére Nagykanizsa város polgárai.*
29. Ady E. u. 74. alatti Cserhádi Sándor Mezőgazdasági és Gépészeti Szakközépiskola udvari épülete falán.
Felirata: *Akikért a szakma nem hullajt könnyeket (névsor 27 névvel) 1997/98. 5/C. Osztályfőnök: Molnár János.*

Szobrok, emlékművek:

1. Ady E. u. Az izraelita temetőben emlékmű.
A zsidó temető lakói százéves nyugvóhelyükből a vasút által kiszorítatván ide átköltöztek. Jan. 16-án 1859. évben.
2. Ady E. u. Vasemberház.
„Vasember”. 1984.
3. Ady E. u. 74.
Laborez Ferenc: Fialat pár szőlővesszővel. 1972.
4. Attila u. Az óvoda kertjében.
Antal Károly: Muzsikuskok. 1974.
5. Bagola
Az I. világháború emlékműve.
6. Berzsényi-lakótelep.
Rétfalvi Sándor: Olajmunkás. 1989.
7. Csengery út 49. Az uszoda előtti téren.
Szabó Tamás: Díszkút kisfűtával. 1988.
8. Csokonai u. 1. Körösi Csoma Sándor Általános Iskola
Zsiráf. 1977.
9. Deák Ferenc tér.
Kisfaludy Strobl Zsigmond: A 48. gyalogezred emlékműve. 1934.
10. Deák Ferenc tér.
Turulmadár és országzászló.
11. Deák Ferenc tér. A Magyar Hitelbank Rt. előtt.
Széchenyi István mellszobra.
12. Eötvös tér.
Kerényi Jenő: A Tanácsköztársaság emlékműve. 1964.
13. Eötvös tér.
Grantner Jenő: Család. 1970.
14. Kossuth Lajos tér
Inkey Boldizsár emeltette: Szentháromság szobor. 1758.
15. Hevesi u. 2. Hevesi Sándor Általános Iskola
Balázs Eszter: Kigyó. 1983.
16. Ifjúsági Park.
Cigány emlékmű.
17. Károlyi-kert.
Inkey Boldizsár emlékműje. Felirata: *Patri Optino Balthasari MDCCCLII. (A legjobb édesapának, Boldizsárnak. 1842)*
1956-ra emlékező fából faragott kopjafa (1996).

18. Miklósfá.
Az I. világháború emlékműve.
19. Múzeum tér.
Mészáros Mihály: Glóbusz. 1971.
20. Platán sor 3. A Dr. Mező Ferenc Gimnázium és Szakközépiskola előtti területen.
Gádor Magda: Kislány szökökúttal. 1966.
21. Platán sor. Az óvoda előtt.
G. Lux Alíz: A csikó. 1969.
22. Rozgonyi u. 23. Batthyány L. Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola.
Szabolcs Péter: Zemplén Gy. portré. 1974.
23. Erzsébet tér.
Hybl József: 20. Honvéd Gyalogezred emlékműve. 1930.
24. Sétakert.
Nagykanizsa—Kovácsna partnervárosi kapcsolatának jelképe:
Fából faragott két kopjafa.
25. Sétakert.
Nagykanizsa—Puchheim partnervárosi kapcsolatának jelképe:
Rétfalvi Sándor: Két szál tulipán, a tulipánok szírmain a városok címereivel.
26. Sétakert.
Rétfalvi Sándor: Táncosnők. 1978.
27. Széchenyi tér 3—5. Hevesi Sándor Művelődési Központ.
Schaár Erzsébet: Hevesi portré. 1980.
28. Széchenyi tér.
Németh János: Térplasztika. 1982.
29. Széchenyi tér.
Ősze András: Tiszta öröm. 1985.
30. Thury tér.
Borsos Miklós: Thury György. 1971.
31. Temető.
 - a) Sirkövek, obeliszk.
Az obeliszk felirata: *1914—1918. Emlékezzetek és küzdjetek azért, amiért mi életünket áldoztuk!*
 - b) Szovjet hősi emlékmű.
Készült: 1946-ban. Tervezte: Nagykanizsa Város Mémöki Hivatala. Kivitelezték: a nagykanizsai építőiparosok.
 - c) 1989. Rétfalvi Sándor: A II. Világháború áldozatainak emlékműve

32. Vár u. 9. A DKG udvara.
Vörös János: Újítók — szoborcsoport. 1953.
33. Vár u. 9. A DKG udvara.
Mitter Imre: Thury György mellszobra. 1990.
34. Zrínyi M. u. 18/A. Ifjúsági Ház.
Pató Rózsa: Ülő fiú. 1970.
35. Zrínyi M. u. 40/A.
Rétfalvi Sándor: Zrínyi Miklós mellszobra. 1990.
36. Rozgonyi u. Batthyányi L. Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola.
Rétfalvi Sándor: Batthyányi Lajos mellszobra
37. Korpavár.
I. világháborús emlékoszlop.
38. Sétakert.
Bíró Attila: Kanizsay Dorottya szobra. 1993.
39. Bajcsa.
I. világháborús emlékmű.
40. Kossuth tér.
Pataki Béla festőművész: Kossuth Lajos szobra. 1998.

Egyéb műalkotások:

1. Ady E. u. 2. A Vasemberház nagyterme.
Szekeres Emíl: Emberpár. 1981.
2. Ady E. u. 2. A Vasemberház házasságkötő tereme.
Kustár Zsuzsa: Égig érő fa — goblein. 1981.
3. Ady E. u. 8. Az Erkel Ferenc Kultúrotthon keleti fala.
Bálits Kálmán: Mozaik díszítés a kultúra, az olajipar, az ember és a család kultúrárólódása és a táncművészet kifejezésére. 1967.
4. Ady E.—Szent Imre u.-i sarokház.
Kustár Zsuzsa: Mozaik. 1972.
5. Bajcsy-Zs. út 67. Templom téri Általános Iskola.
Kustár Zsuzsa: Mese mozaik. 1980.
6. Platán sor 3. A Dr. Mező Ferenc Gimnázium és Szakközépiskola torna-
termének fala.
Bedő Ferenc: Űrhajós mozaikfal. 1966.
7. Batthyány L. Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola aulája.
Brádai T.—Bodóczky I.: Térplasztika. 1985.
8. Apolló Filmszínház homlokzati része.
Az 1927-ben megnyitott épület homlokzati részét a „Bánk bán”,

jobb oldalát a „A falu rossza”, bal oldalát a „János vitéz” egy-egy jelenete díszíti. Baksányi festőművész tervei szerint Beszédes Ottó budapesti műemester készítette.

9. Szekeres József u. Városi kórház.
Haraszti László: Mozaikfal. 1975.
10. Széchenyi tér 3—5. Hevesi Sándor Művelődési Központ
Kustár Zsuzsa: Goblein. 1976.
11. Széchenyi tér 3—5. Hevesi Sándor Művelődési Központ előcsarnok.
Járasi Ildikó: Tűzzománc képek
12. Vár u. 9. DKG tanműhely északi fala.
Hosszú József: Ifjú munkás témájú grafika, díszítés. 1962.
13. Vár u. 9. DKG IV. üzem oldalhomlokzata.
Bálits Kálmán: Történelmi tabló — mozaik. 1972.
14. Zrínyi M. u. 16/A. Ifjúsági ház.
Kustár Zsuzsa: Nappal és éjszaka — mozaikfal. 1977.
15. Ady E. u. 11. alatti lakóház lépcsőháza.
Kustár Zsuzsa: Mozaik
16. Gábor Áron laktanya homlokzata.
Reliefek.
17. Ifjúsági Parkban.
Várkapu a Thúry szoborral. 1996. Városvédő egyesület.
18. Eötvös tér.
17° hosszúsági kör emlékmű. 1997. Városvédő egyesület.
19. Erzsébet tér 1. A Vasemberház É—D-i átjárója.
Németh János keramikumművész: Hild emlékérem-plasztikája.
1981.
20. Bagolán.
Harangláb.

Egyházi műalkotások

1. Az Alsóvárosi templom előtt.
Magyarország Nagyasszonya a gyermek Jézussal — fogadalmi emlékmű.
2. Az Alsóvárosi templom előtt.
Fogadalmi kereszt.
3. Bagola, Bagoly u. 51. (előkert).
Gazdagon tagolt fogadalmi kereszt, a lábázat felett Mária-szoborral.

4. Bagola, Bagoly u. 22. (előkert).
Fogadalmi kereszt 1868-ból. Krisztus lábánál Nepomuki Szt. János szobrával.
5. Kiskanizsa, Bajcsy-Zsilinszky út—Varasdi utca.
Gazdagon tagolt, figurális díszítésű, festett útmenti kereszt.
6. Kiskanizsa, Bajcsai utca—Pápai utca.
Gazdagon tagolt, figurális díszítésű, festett útmenti kereszt.
7. Honvéd utca.
Festett útmenti fogadalmi kereszt, figurális elemekkel.
8. Kiskanizsa, Kistrác utca—Alsótemető utca.
Festett fogadalmi kereszt, Krisztus-szoborral.
9. Kiskanizsai temető.
Festett fogadalmi kereszt Mária-szoborral.
10. Miklósfa, Miklósfa utca.
Festett útmenti fogadalmi kereszt a miklósfa temető alatt.
11. Miklósfa, Kápolna tér.
Fogadalmi kereszt Mária-szoborral, kápolna.
12. Miklósfa, Csiky G. utca—Miklósfa út sarok.
Festett útmenti kereszt Mária-szoborral.
13. Petőfi utca.
Útmenti fogadalmi kereszt Mária-szoborral.
14. Sánci temető.
Fogadalmi kereszt.
15. Katonarét, Tácsics tér.
Fogadalmi kereszt Mária-szoborral.
16. Thúry tér.
Útmenti fogadalmi kereszt, lábazatán Szűz Mária estett szobrával.
17. Szent Flórián tér.
Kápolna és festett fogadalmi kereszt 1868-ból.
18. Teleki utca.
Útmenti fogadalmi kereszt, lábazatán Szűz Mária szobrával.
19. Ligeti utca—Bagolai sor. Vasúti híd.
Emelt, kőből faragott, gazdagon festett fogadalmi kereszt.
20. Tripammer utcai városi köztemető.
Fogadalmi kereszt. Festett, gazdag figurális díszítésekkel.
21. Palin, Alkotmány út
Fogadalmi kereszt.

Domborművek

1. Ady E. u. A vasútállomás belső peronjának homlokzata.
Rétfalvi Sándor: 125 éves a Déli-vasút. 1986.
2. Csengery út 117.
Rétfalvi Sándor: Emlékfal. 1985.
3. Csengery út 1—3. A Szomolányi-ház homlokzata.
Két város címer.
4. Erzsébet tér 7. A Városháza homlokzata.
Város címer.
5. Hunyadi u. 18. Széchenyi István Ipari Szakmunkásképző Intézet.
Polai János arcképe — dombormű.
6. Sugár út 11—13. alatti épület.
Deák Ferenc arcképe — dombormű. 1983.
7. Sugár út 9. Batthyány L. Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola.
Landler Jenő arcképe — dombormű. 1965.
8. Széchenyi tér 5—7. Hevesi Sándor Művelődési Központ.
Németh János: Évszakok. 1980.
9. Deák tér 5.
Fischer György: Deák Ferenc — dombormű. 1997.

1/f Védett növényzetek

1. Bajza u. GYIVI	A park területe, növényzete.
2. Batthyány u.	Mindkét oldali fasor.
3. Deák tér	A tér teljes területe, növényzete.
4. Erzsébet tér	A tér teljes területe, növényzete, burkolata, utcabútorai.
5. Eötvös tér	A tér teljes területe, növényzete.
6. Izraelita temető	A temető kerítésen belüli teljes területe, növényzete, síremlékei.
7. Károlyi-kert	Teljes területe, növényzete, burkolatai.
8. Kossuth tér	A tér területe, növényzete.
9. Milleneumi sétakert	Teljes területe, növényzete, képzőművészeti alkotásai.
10. Maort-telep	A lakótelep melléklet szerinti területén a fák, növényzet, utcai kerítések, telekosztások.
11. Palini Szociális Otthon	Az otthon területe, növényzete.

12.	Palini Általános Iskola	Területe, növényzete.
13.	Platán sor	Az utca mindkét oldali fasora.
14.	Vécsey utca	Mindkét oldali platánsor.
15.	Tripammer u.	A temető kegyeleti parki részének teljes területe,
növényzete.
A temető egész területén a fasorok.

1/g Helyi természetvédelmi terület

A Hevesi Sándor Általános Iskola kertje.

2. sz. melléklet a 32/1997. (VII. 1.) önkormányzati rendelethez

S Z A B Á L Y Z A T a helyi értékek támogatására

A „R” 9. §-a szerint benyújtott pályázatok értékelése, a döntés-előkészítés rendje:

1. A pályázat általános feltételei:

- a) A támogatás pályázat útján igényelhető, melyet olyan természetes és jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező építető tulajdonos nyújthat be, akinek az épület, építmény a tulajdonában, kezelésében, bérletében van.
- b) A pályázatokat a városi jegyzőnek címezve, Nagykanizsa Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala városi főépítésznél kell benyújtani (Nagykanizsa, Erzsébet tér 7. II. emelet 15.).
- c) A határidőn túl érkező, valamint tartalmilag és formailag nem megfelelő pályázatok elbírálására nem kerül sor, csak érdemi vizsgálat nélkül elutasításra kerülnek. Pályázni lehet azokkal az épületekkel, építményekkel és egyéb, helyi védelem alá tartozó objektumokkal, amelyeket az önkormányzat 32/1997. (VII. 1.) közgyűlési rendeletének melléklete tartalmaz.
- d) A rendelkezésre álló keretösszeg 50%-a vissza nem térítendő támogatás lehet.

2. A pályázat tartalmi követelményei

A benyújtott pályázatnak tartalmaznia kell:

- a) A pályázó adatait (név, lakcím, telefonszám).
- b) Általános feltételek:
 - az építési engedélyhez kötött munka esetén az építési engedélyezési tervdokumentációt és a jogerős engedélyezési határozatot;
 - a Városi Főépítési Iroda írásba foglalt véleményezését;
 - fényképdokumentációt az épület jelenlegi állapotáról előzetes hozzájáruló nyilatkozatot arra vonatkozólag, hogy az elnyert kamatmentes kölcsönösszeg visszafizetésének biztosítására az érintett ingatlanra a kölcsön teljes összegének erejéig a kölcsönadó jelzálogjog jegyeztessen be az ingatlan nyilvántartásba, a kölcsön visszafizetésének időtartamára,
 - az ingatlan tulajdoni lapjának 30 napnál nem régebbi hiteles másolatát;
 - a szerződéskötésre vonatkozó meghatalmazás;

- a megvalósítást szolgáló költségvetést;
 - a megpályázott munka elkészülésének tervezett határidejét;
 - a megpályázott pénzüsszeg megjelölését, felhasználásának tervezett módját és határidejét;
 - előzetes kötelezettségvállalást arra, hogy a támogatás elnyerése esetén a kapott összeget a pályázati feltételek szerint használja fel.
- c) Társasházak és közös tulajdonú ingatlanok esetében az általános feltételeken túl, az alábbi mellékletek is szükségesek:
- lakóközösség közgyűlési határozat arról, hogy a pályázaton elnyert támogatást, illetve kölcsönt igénybe kívánják venni;
 - társasház esetén annak pontos megjelölése, hogy az egyes tulajdonosok ingatlanát milyen összeg erejéig terhelje jelzálog;
 - a szerződéskötésre vonatkozó, a tulajdonostársak képviselőjére jogosító meghatalmazás;
 - amennyiben bármely tulajdoni hányad jelzálogjoggal, illetve elidegenítési és terhelési tilalommal terhelt, úgy a jogosult (a tulajdoni lapra bejegyzett) nyilatkozata arról, hogy az önkormányzat jelzálogjogának bejegyeztetéséhez hozzájárul.

3. A pályázatok elbírálása, a támogatás mértéke:

- a) A határidőre, s a kiírásban szereplő tartalommal beérkező pályázatokat a Városi Főépítési Iroda nyilvántartásba veszi, a kérelmezőt értesíti.
- b) A pályázatot a felújítást követően a városi főépítész és a felkért független szakértők bírálják el és terjesztik a városfejlesztési és környezetvédelmi bizottság elé döntésre a műszaki indokoltság, az épület és felújítás jellege, a felújításra fordított költségek alapján.
- Az előterjesztés határideje: évente november 15.
- A támogatás célja hangsúlyozottan az eredeti részek felújítása, restaurálása, visszaállítása. A támogatás elnyerésében elsőbbséget élvez az az építetű, akit ilyen munka elvégzésére jogerős hatósági döntés kötelez.
- c) A bírálatról a pályázók írásban kapnak értesítést évente legkésőbb december 5-éig.
- d) A támogatás mértéke pályázónként maximalizált, melynek nagysága minden évben a költségvetés elfogadásakor kerül meghatározásra. A pályázat alapján vissza nem térítendő támogatás, illetve kamatmentes kölcsön nyerhető el. A kölcsön futamideje 2—5 év, az elnyert, vissza nem térítendő kölcsön összegétől függően. Erről a pályázókat tájékoztatni kell.
- A támogatást elnyert pályázókkal a jegyző megállapodást köt. A megállapodásnak tartalmaznia kell a megítélt pénzüsszeg felhasználásának módját, határ-

idejét, feltételeit, az ellenőrzés szabályait, törlesztési határidejét, feltételeit. A jegyző a pályázat alapján elnyert pénzösszeg felhasználását a bíráló bizottságok, szükség esetén mások közreműködésével ellenőrzi.

A kamatmentes kölcsön összegének erejéig — a hatályos jogszabályok keretei között — az ingatlanra jelzálogot kell bejegyeztetni.

A megítélt díjak kiutalása évente legkésőbb december 15-éig megtörténik.

**NAGYKANIZSA MAORT LAKÓTERÜLET
PÓTLÁSRA AJÁNLOTT NÖVÉNYZETE**

Utcasorfák

1. Platanus orientalis (keleti platán)
2. Betula pendula (bibircses nyír)
3. Aesculushippocastanum (vadgesztenye)
4. Fagus silvatica (bükk)

Kertek növényállománya

1. Platanus orientalis (keleti platán)
2. Betula pendula (bibircses nyír)
3. Aesculushippocastanum (vadgesztenye)
4. Quercus rubra (vörös tölgy)
5. Acer platanodes (korai juhar)
Acer pseudoplatanus (hegyi juhar)
6. Tilia cordata (kislevelű hárs)
7. Juglans nigra (fekete dió)
8. Fraxinus ornus (kőris)
9. Paulownia tomentosa (császárfa)
10. Juglans regia (dió)
11. Magnólia soulangeana (tulipáncserje)
12. Populus nigra pyramidalis (jegenyenyár)
13. Robinia pseudoacacia (akác)
14. Castanea sativa (szelídgesztenye)
15. Salix alba pendula (szomorúfüz)
16. Rhus typhina (ecetfa)

Örökzöldek

1. Thuja occidentalis
Thuja orientalis
2. Taxus baccata (tiszafa)
3. Pinus silvestris (erdei fenyő)
Pinus strobus (simafenyő)
Pinus Wallichiana (selyemfenyő)

4. Piceák (lucfenyő)
 - Picea abies (közönséges luc)
 - Picea pungens (ezüstfenyő)
 - Picea glauca (szürkeluc)
 - Picea orientalis (keleti luc)
5. Larix decidua (vörösfenyő)
6. Ciprusok, hamis ciprusok
7. Tsuga canadensis (kanadai hemlok)
8. Pseudotsuga mensiesii (duglaszfenyő)
9. Abies alba (közönséges jegegyefenyő)
 - Abies nordmanniana (kaukázusi jegegyefenyő)
10. Ginko biloba (páfrányfenyő)
11. Juniperusok (borókák)

Cserjék

1. Symphoni carpus albus (hóbogyó)
2. Tamarix tetrandia (tamariska)
3. Chaenomeles japonica (japánbirs)
4. Forsythia suspensa (aranyeső)
5. Viburnum lantana (kányabangita)
6. Laurocerasus officinalis (babérmeggy)
7. Berberis vulgaris (sóskaorbolya)
8. Buxusok
9. Corzlus avelana (közönséges mogyoró)
10. Philadelphus coronarius (jezsamen)
11. Paeónia suffruticosa (fás bazsarózsa)
12. Lonicérák

A növények pótlását, kivágását, ritkítását egyedileg kell elbírálni a Városi Főépítészeti Iroda bevonásával.

A VOLT MAORT LAKÓTERÜLET SZABÁLYOZÁSA

A volt MAORT lakótelepen meg kell őrizni a terület jellegzetes szerkezetét, telekrendszerét, utcavonal vezetését, épületeit, építményeit, kerítés és kapuformáit, természeti értékeit az alábbiak szerint:

1. Az ingatlanok beépítettsége (beépítési százalék) az eredeti szerint megtartandó, további beépítési százalékot növelő bővítés nem engedélyezhető, pergola is csak építési engedéllyel építhető.

2. A védett területet az Általános rendezési terv jelöli, melyen található épületek, építmények, illetve azok részeinek felújítása, átépítése, korszerűsítése a következők szerint történhet:

a) Külső nyílászáró szerkezetek a kor műszaki színvonalának (hőtechnikai, szerkezeti, esztétikai követelményeinek) megfelelően cserélhetők.

Azok az eredetivel megegyező nyílásosztásúak és méretűek, azzal azonos színűek lehetnek, az anyaguk változhat.

A földszinten további nyílászáró nem helyezhető el, kivéve amikor két lakás kialakítása történik, az eredeti építési megoldás szerint.

b) Az eredeti külső falnyílások formája, kialakítása nem változhat.

Fedett, nyitott terasz zárttá (pl. télikertté) alakítása csak az eredeti szerkezeti részek sérülése nélkül, osztás nélküli, egységes megjelenésű fehér színű, boltívekbe épített tüvegfallal történhet (faltengelybe vagy belső falsíkba).

c) A nyílászárókon alkalmazott redőnyök (az eredeti szerkezeti megoldásban) egy épületen azonos színnel (fehér-barna) és kivitelben készülhetnek.

Az ablakok előtti rácsok színe fehér, vagy kék lehet, egy-egy épületen azonos kivitelben.

d) A külső vakolat cseréje, javítása, színezése (alfelület és lábazat esetén) az eredeti „fröcskölt”, „cuppantott” vakolat felületi hatását kell elérni, az eredetivel megegyező színben. A külső felületképzés az érvényben lévő hőtechnikai előírások betartása (utólagos hőszigetelés) mellett alakítható.

e) A tetőhéjalás-csere esetén az eredetivel megegyező, kettős hódfarkú cserépfedés lehetséges, az eredeti piros színnel azonos kivitelben, tetszőleges gyártmánnal (pl. Csornai, Bramac). Az eredeti tetőszerkezet miatt a könnyebb égetett anyag termékek ajánlottak.

f) A tetőtér hasznosítása, beépítése úgy lehetséges, hogy az eredeti tetőtörmény és jellemző méretei (eresz-, gerincmagasság, lejtés) megtartandók.

Ez a jelenlegi földémszerkezet esetleges átépítésével, a földszinti belmagasság csökkentésével is lehetséges.

A tetőtér megközelítése — alapvető szerkezeteket nem érintve — belső térben tetszőlegesen alakítható ki.

- g) A tetőtéri helyiségek természetes fénnel történő megvilágítása csak tetősíkban fekvő ablakokkal biztosítható, egy sorban úgy, hogy a tetőablakok összes területe nem haladhatja meg az adott tetősík felületének 10%-át.

A tetősíkban napkollektorok is elhelyezhetők a tetőtéri nyílászárók elhelyezésének szabályai szerint 10/felületarányon belül.

- h) Új kémény-, tetőszellőző kialakításakor, a szerkezetek felújításakor, annak külső megjelenése (felületképzés, méret, fedkő) az eredetivel azonos lehet.

- i) A telkek utcavonalán a kerítés csak az eredetivel azonos méretű, színű lehet, kapu építése setén is.

A telkek vagy telekrészek belső elkülönítése, határolása csak növényzettel (élősövény) lehet, a terület eredeti növényzetével harmonizáló fajta megválasztásával.

Igény esetén a sövény rejtett (takart) drótfonattal egészíthető ki.

- j) Amennyiben az arra alkalmas épületből két lakás alakítható ki, azt csak az eredetileg két lakásos épületekkel azonos módon, a homlokzat megváltoztatása nélkül lehet megoldani.

- k) A volt MAORT lakóterület védett ingatlanain a burkolat felület nem növelhető.

3. A védett területen található növényzet (fák, bokrok, sövény) kivágása — gyümölcsfák kivételével — engedélyköteles, azonos zöldterületi értékű pótlása kötelező a 3. sz. mellékletben ajánlott fajtaazonos növényekkel. A kiszáradt fák pótlása a telektulajdonos feladata, melyet az előzők szerint kell elvégezni.

4. A volt MAORT lakóterületen található, és védelemben részesülő értékek felújítása, átalakítása, korszerűsítése, védelem alá tartozó részek karbantartási munkái, illetve a bontási munkák engedélykötelesek. A „R”-ben szabályozott eseteken kívüli tervezett beavatkozás engedélykérelemnek elbírálását az építésügyi hatóság a városfejlesztési és környezetvédelmi bizottságnak a városi főépítész útján adott véleményére figyelemmel végzi.

5. A „R”-ben szabályozott munkák engedély hiányában vagy attól eltérően történő elvégzése setén — a városfejlesztési és környezetvédelmi bizottságnak a városi főépítész útján adott véleménye alapján jár el az építésügyi hatóság.

66/1999. (VIII. 13.) FVM RENDELET AZ ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG HELYI VÉDELMEINEK SZAKMAI SZABÁLYAIRÓL

Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény (a továbbiakban: Étv.) 62. §-a (2) bekezdése *l)* pontjának felhatalmazása alapján — az érdekelt miniszterekkel egyetértésben — a következőket rendelem el:

Általános rendelkezések

1. §

(1) A rendelet hatálya az építészeti örökség mindazon elemére kiterjed, amely külön jogszabályok alapján nem áll védelem alatt, és amelyet önkormányzati rendelet helyi települési, táji, természeti, építészeti, néprajzi, képző- és iparművészeti, ipartörténeti, régészeti értékként védetté nyilvánít (a továbbiakban: helyi védelem).

(2) A helyi védelem célja a településnek és környezetének, valamint az ott található értékes építészeti, táji, valamint az épített környezettel összefüggő természeti elemek jellegzetességének, hagyományos megjelenésének megőrzése.

A helyi védelem fajtái

2. §

(1) A helyi védelem — az Étv. 57. §-a (1) bekezdésének figyelembevételével — a település és környezetének egészére vagy összefüggő részére (a továbbiakban: helyi területi védelem), valamint egyes építményeire, ezek részleteire (a továbbiakban: helyi egyedi védelem) terjedhet ki.

(2) A helyi területi védelem

- a) a településszerkezet (utcahálózat, telekszerkezet, beépítési mód, az építési vonal, településszerkezeti szempontból jelentős zöldterület vagy növényzet);
- b) a településkép (külső településkép, belső településkép, utcakép);
- c) a település táji környezete (a település megjelenése a tájban, hagyományos művelési mód, növényzet és természetes környezet);

d) település karakter (a településszerkezet, a településkép elemei, formái, anyagai, színvilága együttesen)
védelmére terjed ki.

(3) A helyi területi védelem

- a)* az építmény (épület és műtárgy) vagy ezek együttese egészére vagy valamely részletére (anyaghasználat, szerkezet, színezés stb.);
 - b)* az építményhez tartozó földrészletre és annak jellegzetes növényzetére;
 - c)* szobor, képzőművészeti alkotás, utcabútor védelmére;
 - d)* egyedi tájérték védelmére
- terjedhet ki.

A helyi építészeti örökség védelmének önkormányzati szabályozása

3. §

(1) Az Étv. 57. §-ának (3) bekezdése szerinti rendeletalkotási jogkörében a települési (fővárosban a kerületi) önkormányzat (a továbbiakban: önkormányzat) az építészeti örökség helyi védelmének általános szabályait és az Étv. 13. §-a szerinti helyi építési szabályzatban vagy külön rendeletben is megállapíthatja.

(2) A helyi védetté nyilvánítás szakmai előkészítése az Étv. 6. §-ának (6) bekezdése értelmében az önkormányzati főépítész feladata.

Az építészeti örökség helyi védelmének általános szabályai

4. §

Az önkormányzat az építészeti örökség helyi védelmének általános szabályain keretén belül — az Étv. 29. §-ával, valamint 55. §-ának (2) bekezdésével összhangban — szabályozhatja különösen:

- a)* a helyi területi és egyedi védelem alá helyezés, illetve a védelem megszüntetésének általános rendjét és feltételeit;
- b)* a fenntartás és állagmegóvás tulajdonosi kötelezettségét, illetve az ingatlan rendeltetésszerű használatához szükséges mértékét meghaladó költségeinek megtérítését;
- c)* a kedvezmények mértékét és módját;
- d)* reklám, hirdetőberendezés vagy más, az építményen vagy attól különállóan

megjelenő berendezés vagy tárgy elhelyezésére, valamint a védett területekre és a védett építményekre vonatkozó tiltást, korlátozást, feltételeket.

A helyi területi és egyedi védelem alá helyezés elrendelése, illetve megszüntetése

5. §

(1) Az Étv. 57. §-ának (3) bekezdése szerinti rendeletalkotási jogkörében az önkormányzat a helyi védelem alá helyezést, vagy annak megszüntetését a helyi területi és a helyi egyedi védelemre terjesztheti ki.

(2) A helyi védelem alá helyezésről szóló önkormányzati rendelet szakmai megalapozására a szabályozási terv (rendezési terv) értékvizsgálati munkarésze szolgál alapul. Az értékvizsgálatot — rendezési terv hiányában vagy amennyiben a korábbi rendezési tervhez nem készült — a helyi védelem céljából el kell készíteni.

(3) Az önkormányzat a területi és egyedi védelem alá helyezésről szóló rendeletében az adott területre és építményre vonatkozó építési követelményeket olyan részletességgel állapíthatja meg, hogy azok az építésügyi hatóság számára egyértelműek legyenek.

6. §

(1) A helyi területi védelem alá helyezésről szóló önkormányzati rendelet az értékvizsgálat alapján előírhatja, különösen:

- a)* a település jellegzetes szerkezetének, telekosztásának, utcavonal-vezetésének megőrzését, illetve új telek kialakítása vagy telekátalakítás során a védett településszerkezet megtartása;
- b)* azt a követelményt, hogy az új építményeket a jellegzetes településkép, valamint az épített és természetes környezet egységes megjelenését biztosító módon kell építeni, illetve a meglévőt fenntartani, bővíteni, átalakítani;
- c)* a településre jellemző, hagyományos kerítés- és kapuformák, építményfajták, valamint növényzet megtartását;
- d)* azt a követelményt, hogy a közterületek burkolatát, az utcaburkolatokat, a hirdetőberendezéseket az utcakép jellegzetességének megtartásával kell elhelyezni;
- e)* a hagyományos és jellegzetes növényzet pótlását.

(2) A helyi egyedi védelem alá helyezéstről szóló önkormányzati rendelet az értékvizsgálat alapján előírhatja, különösen:

- a) a védelem alapját jelentő tömeg, tetőforma, homlokzati jelleg megtartását (homlokzati nyílásrend, nyílásosztás, díszek, tagozatok stb.);
- b) a védelem alapját jelentő belső kialakítás, illetve a használati mód változásainak feltételeit;
- c) bővítés, átalakítás, felújítás esetén az utcakép és a településszerkezet védett értékeivel való összhang követelményét;
- d) egyes építmények, építményrészek bővítése, átalakítása során a védelem alapját képező részek megtartását.

7. §

(1) A helyi védelem alatt álló építészeti érték megőrzése érdekében törekedni kell az eredeti (vagy ahhoz közelálló) rendeltetésének megfelelő használatára, ha ez nemlehetséges, közcélú hasznosításra.

(2) A helyi védelem alatt álló építményt, építményrészt csak a helyi védettség megszüntetését követően lehet lebontani.

(3) A helyi védelem tényét az önkormányzatnak az ingatlannyilvántartásba be kell jegyeztetnie.

8. §

(1) A helyi védelem alatt álló értékről — az építésügy körébe tartozó tevékenységek ellátásához szükséges hatósági nyilvántartások létesítésének és működésének feltételeiről szóló 241/1997. (XII. 19) Kormányrendelettel összhangban — nyilvántartást kell vezetni, amelynek tartalmaznia kell:

- a) a védelem szakszerű, rövid indoklását;
- b) fotódokumentációt;
- c) a helyi védelem 2. § (2)—(4) bekezdése szerinti védettség kategóriáját;
- d) a helyrajzi számot.

(2) Egyedi védettség esetén az (1) bekezdésben felsoroltakon kívül a nyilvántartásnak tartalmaznia kell:

- a) a védett érték pontos helyét (utca, házszám, helyrajzi szám);
- b) helyszínrajzot;
- c) a védett érték rendeltetését és használatának módját.

(3) Területi védelem esetén az (1) bekezdésben felsoroltakon kívül a nyilvántartásnak tartalmaznia kell a terület méretétől függően az áttekintéshez szükséges

léptékű, a szabályozási tervvel azonosítható, a védett terület határát egyértelműen rögzítő helyszínrajzot.

(4) A nyilvántartás céljára készült helyszínrajzot olyan méretarányban kell elkészíteni, hogy a helyi védelemmel kapcsolatos megállapítások az egyes telkekre, építési területekre és közterületekre egyértelműen értelmezhetőek legyenek.

9. §

Ez a rendelet a kihirdetését követő 8. napon lép hatályba.

GYÁSZOL A NAGYKANIZSAI VÁROSVÉDŐ EGYESÜLET

1999. június 19-én elhunyt dr. Cseke Ferenc középiskolai tanár, a Nagykanizsai Városvédő Egyesület honismereti körének vezetője. A tanár úr barátunk és mindenki által szeretett és megbecsült embertársunk 1939. március 31-én született Nagykanizsán. Középiskoláit is e városban végezte, majd a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen folytatta tanulmányait. A megszerzett földrajz, történelem szakos diplomával 1962-ben újra Kanizsára került, és mint friss diplomás tanított, nevelt, nem csak tudományos területeken, hanem a tisztességes ember-réválás megteremtése legfőbb életvágya volt. A tanítás, nevelés mellett nyilván szakmai elkötelezettségéből is a '70-es évektől túrazogalmakat szervezett a felnőtteknek és diákoknak egyaránt, hogy a város, annak környéke ismertté váljon sokak számára. E túrákon a résztvevők olyan történelmi helyeket fedezhettek fel, amelyekről korábban nem tudtak, és olyan természeti kincsek tárultak fel előttük, amelyek a későbbiekben ismeretanyaguk továbbadásával több ezer embernek örömet szerzett. A történelmi emlékhelyek feltárása életévé vált, és nem csak a feltárás, hanem a régebbiek rendbehozása, új emlékhelyek kialakítása, mindennapi munkáját képezték. Megalakította a honismereti kört a '70-es évek elején, majd 1987-ben a városvédő egyesület keretei közt a honismereti munkabizottság vezetését is vállalta. Tudományos munkássága alapján Kanizsa mezőgazdasági, kulturális, jogi és építészeti történetének felkutatásával szervezte és irányította, szerkesztette és anyagi forrásokat teremtett ahhoz, hogy ezek a felfedezések írásban is megjelenjenek. Munkássága nyomán 21 kiadvány került kiadásra, amelye olyan ismeretanyagot bocsát mindnyájunk számára, amelynek hiányát nagyon éreznénk, ha nem volna. Külön kiemelnénk azt a kutatási munkát, amelyben feltárássra került, hogy a 17-es hosszúsági kör Nagykanizsán és Olaszországtól Afrikáig 8. városon keresztül megy át. A felfedezése alapján készítette el a városvédő egyesület a globuszt, mely 17-es meridián vonalán feltüntetésre kerültek azok a városok, amelyeken az keresztül halad. Munkássága alapján került kijelölésre a várkapu emlékhely, amelynek megépítését a városvédő egyesület vállalta, a történelmi hűség megteremtéséhez Cseke tanár úr szakmai irányításával.

Irányításával és segítségével készült el a belvárosi séta kiadvány, amely idegenforgalmi szempontból segítséget nyújt az idelátogatóknak, mintegy 30 műalkotás és műemlék jellegű helyek megismeréséhez. Nevéhez fűződik Újudvar-Morgánypusztai sífelvonó elkészítése. 1979-ben Orosztony külterületén Thúry György kopjafája és emlékhely építése. Ebben az időben létesítették az ő szervezésével a nagykanizsai Csónakázó-tónál a Kőrösi Csoma Sándor emlékhelyet, személyéhez fűződik az újudvari Johannita emlékhely népszerűsítése. A kanizsai Romlottvár feltárása, megismertetése, alapítvány létrehozása, ez kimondottan életművét jelenti.

Nagykanizsa város Pro Urbe kitüntetést kétszer is adományozott számára, a Magyar Földrajzi Társaság a Szocialista Földrajzért kitüntetésben részesítette, és Kiváló Társadalmi Munkás elismeréssel is rendelkezett.

Nagykanizsa Megyei Jogú Város Önkormányzata saját halottjának tekinti.

A felsorolt és fel nem sorolt munkássága mindnyájunk részére tisztelettel parancsol, és emlékét a Nagykanizsai Városvédő Egyesület és a város lakói is tisztelettel megőrzik.

Lovrencsics Lajos,
a Nagykanizsai Városvédő Egyesület elnöke

x 220 158 #

Nagykanizsa
RÉGIÓK KAPUJA